

Paulius GEDVILAS

**SUAUGUSIŲJŲ BENDRAVIMO GIMTAJA IR
UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJŲ
UGDYMOSI PLĖTOTĖ LIETUVOJE**

Daktaro disertacija

2015

Turinys

1. BENDRAVIMO GIMTAJA IR UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJŲ TEORINĖ APIBRĖŽTIS	
1. 1. Teoriniai bendrųjų kompetencijų apibrėžties ir tyrimų aspektai.....	9
Bendrųjų kompetencijų tipologija ir tipų įvairovė	11
1.2. Bendravimo gimtąja kalba ir bendravimo užsienio kalba / kalbomis kompetencijos.....	20
1.2.1.Lingvistinės, komunikacinės ir tarpkultūrinės kompetencijų samprata ir jų sąveika	20
1.2.2.Bendravimo gimtąja kalba ir užsienio kalbomis kompetencijų turinys ir jo įvairovė	26
Bendravimo gimtąja kalba kompetencijos turinys	
Bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos turinys	
Bendravimo gimtąja kalba ir užsienio kalbomis kompetencijų ugdymo ypatumai	
1.2.3.Bendravimo kompetencijų reikšmingumas	33
Bendravimo kompetencijų reikšmingumas įsidarbinimui ir profesinei karjerai	
Bendravimo kompetencijų reikšmingumas dalyvavimui visuomenės gyvenime ir visuomeninėje veikloje (vietos bendruomenės, šalies pilietinis gyvenimas)	
Bendravimo kompetencijų reikšmingumas asmeniniam tobulėjimui	
2. SUAUGUSIŲJŲ BENDRAVIMO GIMTAJA IR UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJŲ UGDYMO SI PLĖTOTĖS LIETUVOJE TYRIMŲ METODOLOGIJA	41
2.1. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kiekybinio tyrimo organizavimas.....	41
Statistinės duomenų analizės metodai	
3. BENDRAVIMO GIMTAJA IR UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJŲ TYRIMO REZULTATAI.....	49
3.1. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kiekybinio(<i>žvalgomojo ir nacionalinio</i>) tyrimo rezultatai	
3.1.1.Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų koreliacijos	62
3.1.2.Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų blokas	63
3.1.3.Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų svarba pagal veiklos sritis	64
3.1.4.Koreliacinė analizė pagal tikslines tyrimo grupes	68
Koreliacinė analizė pagal išsilavinimą	75
Koreliacinė analizė pagal gyvenamąją vietą	77
Literatūra	78
Išvados	82
Priedai	904

IVADAS

Suaugusiųjų švietimas ir bendrųjų kompetencijų ugdymas yra vienas iš svarbiausių pastarojo laikotarpio švietimo politikos prioritetų. Lietuvos gyventojų išsilavinimo statistiniai rodikliai, palyginus su kitomis Europos ir pasaulio šalimis rodo aukštą bendrą visuomenės išsilavinimo lygį, vertinant pagal gyventojų, įgijusių pavidurinį ir aukštąjį išsilavinimą, skaičių. Tačiau tuo pat metu galima pastebėti, kad suaugusiųjų švietimo ir jų bendrųjų kompetencijų lavinimo rodikliai yra itin kuklūs.

Vis labiau švietimas skverbiasi į visuomenę, darydamas poveikį vienai ar kitai reikšmingai sričiai. Bendrųjų kompetencijų įvaldymą, gebėjimą jas panaudoti įvairiose veiklose, jų kaitą lemia daugybė veiksnių, kuriems įtaką daro politiniai, ekonominiai, socialiniai ir kultūriniai visuomenės gyvenimo pokyčiai. Siekdami veiksmingai dalyvauti visuomenės gyvenime, suaugusieji turėtų įgyti ir plėtoti visas bendrąsias kompetencijas kompetencijas, tačiau bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis yra būtinos taisyklingai ir suprantamai reikšti mintis ir vystyti komunikaciją nacionalinėje ir tarptautinėje erdvėje bei mokymuisi visą gyvenimą. Šiuolaikiniame žinių ir informacijos pasaulyje visuomenė vystosi labai sparčiai: vis greičiau atnaujinama technika ir technologijos, didėja informacijos kiekis, kinta ir sudėtingėja darbo veikla. Vykstant pokyčiams socialinio gyvenimo, švietimo sferose, sparčiai keičiantis informacinėms komunikacinėms technologijoms, asmenys privalo prisitaikyti prie kintančių darbo sąlygų ir greito gyvenimo tempo. Mokymosi visą gyvenimą strategija, švietimo sistemos reforma kelia naujus reikalavimus suaugusiųjų asmeniniam profesiniam ir visuomeniniam tobulėjimui. Reikalavimai dirbančiųjų kompetencijai ženkliai didėja: darbdaviai išreiškia susirūpinimą dėl to, kad stinga kvalifikuotų darbininkų ir techninių darbuotojų. Pakilus kvalifikacijos lygiui daugiau žmonių galėtų gauti darbą ir paspartėtų ekonomikos augimas.

Nuolat mokytis, tobulinti, atnaujinti kvalifikaciją ir sudaryti sąlygas bendruomenei tapti nuolat besimokančia organizacija ypač aktuali šiandienos problema. Suaugusiųjų mokymasis tampa vienu iš greičiausių švietimo sistemos pažangą lemiančių elementų - gali teikti įvairios naudos: ugdyti gyvenimui ir profesijai reikalingus gebėjimus, didinti visuomenės integralumą ir politinį stabilumą, skatinti aktyvų pilietiškumą, mažinti socialinę atskirtį, didinti įsidarbinimo galimybes. Tai vieni iš svarbiausių tikslų, keliamų Mokymosi visą gyvenimą memorandume (2001).

Suaugusiųjų švietimui, atsižvelgiant į mokymosi tikslus, priskiriamos dvi kryptys: profesinei veiklai reikalingų žinių įgijimas, gebėjimų lavinimas ir tobulinimas; asmens bendrosios kultūros ugdymas (Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, 1998). *Pirmosios krypties* mokymasis yra skirtas darbinei veiklai reikalingiems įgūdžiams tobulinti, kad asmuo išliktų darbo rinkoje arba į ją sugrįžtų. *Antroji kryptis* yra tiesiogiai nesusijusi su profesija, jai detalizuoti Europos Parlamentas ir Taryba rekomendavo kaip orientyrą remtis dokumentu „Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai“ (2007), kuriame išskiriamos ir detalizuojamos aštuonios bendrosios mokymosi visą gyvenimą kompetencijos, kurios yra reikalingos visų žmonių asmeniniam tobulėjimui, aktyviam pilietiškumui, socialinei integracijai ir užimtumui: Bendravimas gimtąja kalba, Bendravimas užsienio kalbomis, Matematiniai, mokslo ir technologijų gebėjimai, Skaitmeninis raštingumas, Inicatyva ir verslumas, Socialiniai ir pilietiniai gebėjimai, Kultūrinis sąmoningumas ir raiška, Mokymasis mokytis. Visos šios kompetencijos laikomos vienodai svarbiomis, susijusios ir papildančios viena kitą – vienai sričiai būdingi aspektai stiprina kitos srities gebėjimus. Svarbiausias šių kompetencijų ugdymo(si) pagrindas – tai esminiai kalbos, raštingumo, mokėjimo skaičiuoti ir informacinių komunikacinių technologijų įgūdžiai, o visos ugdymo(si) veiklos yra grindžiamos mokėjimu mokytis (Suaugusiųjų švietimas. Aktualijos ir tendencijos, 2012).

2008 m. Spalio mėn. patvirtinus atnaujintą Mokymosi visą gyvenimą strategiją, viena iš užsibrėžtų veiklų – didinti suaugusiųjų švietimo prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms visoje šalyje ir plėtoti suaugusiųjų bendruosius gebėjimus. Nuolatinė suaugusiųjų mokymuisi visą gyvenimą programa pabrėžia, kad inovatyvumu grindžiamai visuomenei ir ekonomikai būtina geriau ir tikslingiau panaudoti savo žinias, įgūdžius ir gebėjimus. Svarbiausi mokymosi visą gyvenimą siekiniai, apibrėžti J. Delorso pranešime (Learning: The treasure within Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century, UNESCO) – tai mokymasis gyventi kartu, mokymasis žinoti, mokymasis veikti ir mokymasis būti (Delors, 1996). Bendrose Europos Komisijos rekomendacijose apie bendrąsias kompetencijas akcentuojami gebėjimai, skatinantys socialinę integraciją, aktyvų pilietiškumą, produktyvų užimtumą (*Mokymosi visą gyvenimą gebėjimai*, 2007). Todėl yra svarbu, kad kiekvienas asmuo pagal savo poreikius ir išgales tobulėtų kaip asmenybė, išreikšdamas pilietinę ir tautinę savimonę, atskleistų bendrąsias kompetencijas. Taigi mokymosi visą gyvenimą esmė trumpai nusakyti galima taip: svarbiausia dėmesį sutelkti į suaugusiojo ugdymąsi, į jo paties aktyvų, sąmoningą dalyvavimą profesinėje veikloje ir pilietinėje visuomenėje ir gebėjimą save realizuoti.

Problemos aktualumas. Globalizacija, intensyvėjantis dirbančiųjų ir besimokančiųjų judumas bei migracija didina bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų svarbą ir kartu kelia sudėtingus iššūkius šių kompetencijų lavinimui. Bendravimo kompetencijos šiandien reikšmingai lemia asmens įsidarbinamumo, karjeros, socialinio ir asmeninio gyvenimo kokybę ir perspektyvas. Tuo pat metu jos tampa vis reikšmingesnės socialinei – ekonominei plėtrai, pilietinės visuomenės raidai.

Probleminiai klausimai:

1. Kokie yra bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis poreikiai šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje?
2. Kaip bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų lavinimas gali padėti tobulėti įvairiose srityse: darbo paieškos, darbo vietos išlaikymo, profesinės karjeros, dalyvavimo visuomeninėje veikloje?
3. Kokios institucinės, teisinės, ekonominės ir politinės sąlygos yra reikšmingos sistemingams suaugusiųjų bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis lavinimui?

Disertacinio darbo **objektas** – suaugusiųjų bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų ugdymosi plėtotė

Disertacinio darbo **tikslas** yra apžvelgti bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų ugdymo teorinius aspektus ir pristatyti pastarųjų kompetencijų plėtros situaciją Lietuvoje.

Keliami **uždaviniai** šiam tikslui pasiekti:

1. Apibrėžti teorinius bendrųjų gebėjimų ir kompetencijų apibrėžties ir tyrimų aspektus.
2. Palyginti bendrųjų gebėjimų ir bendrųjų kompetencijų tipus bei tipologijas, išskiriant bendruosius jų bruožus.
3. Nustatyti su bendravimu gimtąja ir užsienio kalbomis susijusių bendrųjų kompetencijų aktualumą, reikalingumą, taikymo sritis.
4. Atskleisti bendravimo gimtąja ir užsienio kalba kalbomis kompetencijos, lavinimo prielaidas, veiksnius, kompetencijų ugdymosi procesą asmeninėje ,(profesinėje ir visuomeninėje) ir jo raiškos įsidarbinimo, profesinės karjeros, visuomeninio gyvenimo ir asmeninio tobulėjimo srityse ypatumus.

Suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų lavinimo proceso teorinės analizės dalyje, pasitelkiant mokslinės literatūros metodus, atlikta mokslinių šaltinių sisteminė analizė ir sintezė. Taip pat atlikta reikšmingiausių Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos politinių bei strateginių dokumentų, apibrėžiančių bendrųjų kompetencijų lavinimo politines gaires, turinio analizė.

Mokslinio tyrimo metodai, taikyti disertacijoje

Teoriniai: aprašomasis, analitinis mokslinės literatūros (edukologinės, psichologinės, filosofinės, sociologinės, politinės), susijusios su disertacijos tema, studijavimas, analizė, lyginimas, apibendrinimas.

Empiriniai:

- kiekybiniai: anketinės apklausos, taikytos siekiant nustatyti su bendravimu gimtąja ir užsienio kalbomis susijusių bendrųjų kompetencijų aktualumą, reikalingumą, taikymo sritis;
- dokumentų analizės metodas taikytas siekiant nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu atskleisti bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų lavinimo reikšmingumą;
- Kiekybinė duomenų analizė atlikta naudojant duomenų apdorojimo ir analizės programos SPSS 16.0 ir 22.0 versijas. Taikyti aprašomosios statistikos metodai: skaičiuoti dažniai, procentai, vidurkiai. Grupėms palyginti buvo naudotos kryžminės (dviejų kintamųjų) dažnių lentelės ir chi kvadrato kriterijus. Kendalo tau koreliacijos koeficientas skirtas asimetriškiems ryšiams nustatyti, o klausimų ranginėms koreliacijoms tirti buvo naudojamas Kendalo tau-b koeficientas, kiekybinių kintamųjų tarpusavio koreliacijos buvo tiriamos naudojant Pirsono arba Kendalo tau koreliacijos koeficientus.

Disertacijos struktūra

Darbą sudaro įvadas, pagrindinių ir operacionalizuotų sąvokų sąrašas, trys dalys, išvados. Darbo apimtis – 134. Disertacijos tyrimai iliustruojami lentelėmis ir paveikslais, remiamasi literatūros 112 šaltiniais. Prieduose pateikiami empirinio tyrimo instrumentas, skaičiavimo duomenys.

Mokslinės publikacijos

1. **Krivickienė V., Gedvilas P.** E-learning Process in Non-formal Adult Education, Advanced Learning Technologies Alta'2014, Kaunas
2. **Vaiciunienė V., Gedvilas P. (2015).** Communication in Foreign Languages for Personal Development and Professional Career. European Scientific Journal August 2015 edition vol.11, No.22 ISSN: 1857 – 7881 (Print) e - ISSN 1857- 7431.
3. **Bortkevičienė V., Tūtlys V., Vaičiūnienė V., Stancikas E., Staniulevičienė D., Krivickienė V., Vaitkevičius R., Gedvilas P. (2015).** Suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų plėtra. Mokslo monografija. Versus Aureus, 464 p
4. **Gedvilas P.** Les Activités Ludiques Dans L'enseignement Du Fle, Kauno kolegija 2010, Kaunas

Pagrindinės sąvokos

Gebėjimas – kompetencijai įgyti būtinas elementas, mokantis ar studijuojant išlavintas atitinkamas gabumas, tam tikrų intelektualinio ir (ar) fizinio pobūdžio veiksmų atlikimas mokymantis ar užsiimant praktine veikla. Gebėjimus sudaro mokėjimai ir įgūdžiai (Lietuvos nacionalinės kvalifikacijų sistemos koncepcija, 2007).

Gebėjimas – fizinė ar psichinė galia atlikti tam tikrą veiksmą, veiklą, poelgį; mokėjimo prielaida ir padarinys. Kai turima galvoje, jog gebėjimas atsiranda ką nors išmokus, vartojamas mokėjimo terminas. Gebėjimo psichologinis pagrindas – gabumai, įgyti sugebėjimai, intelektas. Gebėjimo pedagoginis pagrindas – žinios, mokėjimai, įgūdžiai. Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis (Jovaiša L. 1997)

Kompetencija – pasirengimas (žinios ir gebėjimai), leidžiantys kokybiškai atlikti tam tikrą funkciją (operaciją, užduotį) realioje ar imituojamoje veiklos situacijoje (Laužackas R., 2005).

Kompetencija – gebėjimas atlikti tam tikrą darbą (užduotį) realioje ar imituojamoje veiklos situacijoje. Kompetenciją lemia mokymosi metu įgytos žinios, mokėjimai, įgūdžiai. Kompetencijos kokybiškumui įtakos turi darbuotojo sukaupta veiklos patirtis. Profesinio rengimo įstaigose įgytas kompetencijas patvirtina išduodami pažymėjimai, sertifikatai. Apibrėžtai platesnei veiklai (profesijai) reikalingos kompetencijos sudaro kvalifikaciją (Lietuvos nacionalinės kvalifikacijų sistemos koncepcija, 2007).

Kvalifikacija – įgaliotų valstybės institucijų pripažinta asmens turimų kompetencijų (funkcinių, pažintinių ir bendrųjų), reikalingų dirbti pagal atitinkamą profesiją, visuma. Kvalifikacijos pripažinimas patvirtinamas valstybės reglamentuojamais diplomais bei pažymėjimais (Lietuvos nacionalinės kvalifikacijų sistemos koncepcija, 2007).

Įgūdis – kompetencijai įgyti reikalingas elementas, iki automatizmo išlavintas žmogaus mokėjimas (Lietuvos nacionalinės kvalifikacijų sistemos koncepcija, 2007).

Ugdymas – asmenybę kuriantis žmonių bendravimas sąveikaujant su aplinka bei žmonijos kultūros vertybėmis. Ugdymas – bendriausia pedagogikos kategorija. Ugdymas apima auginimą, švietimą, mokymą, lavinimą, auklėjimą, formavimą. Ugdymas vyksta derinant veiklą, bendravimą, bendradarbiavimą, santykius ir sąveiką (Jovaiša, 1997).

Ugdymas vyksta derinant veiklą, bendravimą, bendradarbiavimą, santykius ir sąveiką. Ugdyme dominuoja bendravimas – išorinis ir vidinis kontaktavimas keičiantis informacija, patirtimi (Jovaiša., 1997).

Žinios – tikrovės pažinimo rezultatai, teikiantys žodinę ar simbolinę informaciją apie daiktus, reiškinius, jų savitarpio ryšius (Jovaiša L., 1997).

Operacionalizuotos sąvokos

Kompetencija šiame tyrime yra suprantama, kaip gebėjimas atlikti tam tikrą darbą (užduotį) realioje arba imituojamoje veiklos situacijoje, kurį lemia įvairiais būdais įgytos žinios, mokėjimai ir įgūdžiai.

Bendrosios kompetencijos (BK) – tai visą gyvenimą ugdomi gebėjimai, kurie gali būti pritaikomi įvairiose žmogaus asmeninio ir profesinio gyvenimo srityse. BK apima: gebėjimą bendrauti gimtąja ir užsienio kalbomis, gebėjimą mokytis, iniciatyvumą ir verslumą, skaitmeninį raštingumą, gebėjimą naudotis informacinėmis technologijomis, gebėjimą dalyvauti visuomeninėje ir pilietinėje veiklose.

Bendravimo gimtąja kalba kompetencija yra gebėjimai žodžiu ir raštu reikšti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones ir bendrauti įvairioje socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje. Ši kompetencija apima kalbėjimą, skaitymą, klausymą ir rašymą ir reikalauja žodyno ir gramatikos žinių, literatūrinių ir neliteratūrinių tekstų žinojimo.

Bendravimo užsienio kalbomis kompetencija apima įgūdžius suprasti, reikšti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones raštu ir žodžiu mokantis, darbe, namuose, leidžiant laisvalaikį pagal kiekvieno asmens siekius ir norus. Ši kompetencija apima kalbėjimą, skaitymą, klausymą ir rašymą. Ji reikalauja tokių gebėjimų kaip tarpininkavimas ir tarpkultūrinis supratimas.

1. BENDRAVIMO GIMTAJA IR UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJŲ TEORINĖ APIBRĖŽTIS

1. 1. Teoriniai bendrųjų kompetencijų apibrėžties ir tyrimų aspektai

Bendrosios kompetencijos yra daugelio veiklos ir mokslo sričių ir krypčių mokslinių tyrimų ir ekspertinio domėjimosi bei taikymo objektas. Tyrinėjant bendrųjų kompetencijų sampratą ir jų taikymą neišvengiamai susiduriama su socialinių, humanitarinių ir technologinių mokslų teorinėmis įžvalgomis ir modeliais, kurie skirtingai traktuoja bendrąsias kompetencijas, jų funkcijas ir reikšmę žmogui bei visuomenei.

Pastaruoju metu tarptautiniame moksliniame diskurse itin sparčiai vystosi ekonomikos ir politinės ekonomijos mokslų teorinės įžvalgos, susijusios su bendrosiomis kompetencijomis. (Skills and Skilled Work. An Economic and Social Analysis. Oxford: Oxford University Press. Green 2013), analizuodamas kompetencijų gebėjimus ir įgūdžius, akcentuoja šias kertines jų charakteristikas:

1. Gebėjimų ir įgūdžių pritaikymą pridėtinę vertę kuriančioje veikloje. Būtent ekonominės vertės kūrimas yra esminis gebėjimų ir įgūdžių prasmės ir reikšmės elementas.
2. Gebėjimų ir įgūdžių įgijimą ir tobulinimą per mokymąsi. Ši savybė taip pat akcentuoja gebėjimų ir įgūdžių dinamiškumą ir jų polinkį kisti. Kartu ši savybė iškelia idėją, kad nėra baigtinių ir nekintančių gebėjimų ir įgūdžių derinių ar vienetų, o gebėjimų įgijimas ir jų pritaikymas reikalauja nuolatinio individų ir visuomenės dėmesio.
3. Socialinį gebėjimų ir įgūdžių determinavimą. Gebėjimų ir įgūdžių prasmingumo ir jų pritaikymo erdvė yra visuomenė, kur taip pat yra apibrėžiamas ir formuojamas pačių gebėjimų turinys. Socialiai prasmingi ir ekonomiškai naudingi gebėjimai ir įgūdžiai gali būti formuojami tik konkrečiuose socialiniuose kontekstuose, nuo visuomenės izoliuotas ir tik asmens pastangomis pagrįstas tokių gebėjimų ir įgūdžių formavimas yra neįmanomas.

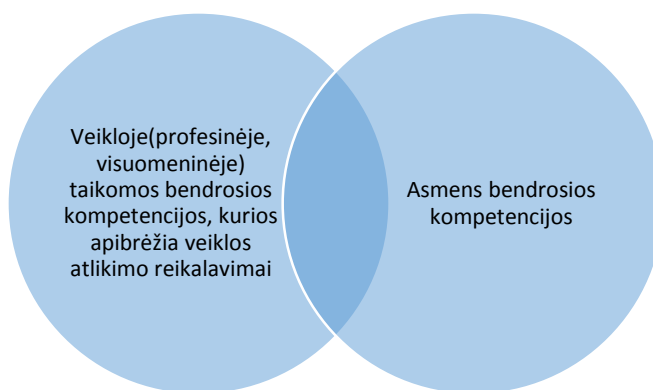
Green taip pat pasiūlo gebėjimų ir įgūdžių tipologiją, pagrįstą trimis kriterijais:

1. Pagal taikymo sritis ir jų pobūdį gebėjimus ir įgūdžius galima skirstyti į *bendruosius*, kurie yra pritaikomi daugelyje veiklos sričių ir *specialiuosius* (profesinius), kuriuos galima pritaikyti tik tam tikrose konkrečiose suaugusiųjų veiklos srityse.
2. Remiantis veiklos, kurioje taikomi gebėjimai ir įgūdžiai, sudėtingumo kriterijumi, gebėjimai ir įgūdžiai gali būti skirstomi į *bazinius gebėjimus*, reikalingus paprastoms ir nuolat

besikartojančioms veikloms atlikti, ir *aukštuosius gebėjimus*, kurie yra reikalingi sudėtingiems, nenumatamai kintantiems veiklos uždaviniams spręsti.

3. Pagal veiklos uždavinių pobūdį gebėjimus ir įgūdžius galima skirstyti į *rutininius* (taikomus automatiškai, nekintančius) ir *nerutininius* (taikomus pagal kintančias veiklos uždavinių sąlygas).

Green akcentuoja vieną iš esminių su gebėjimais ir įgūdžiais susijusių prieštaravimų – *ar (ir kiek) gebėjimai ir įgūdžiai yra asmens savybės, ar (ir kiek) juos galima traktuoti kaip veiklos charakteristikas? Kokios yra sąsajos tarp veiklos atlikimo keliamų reikalavimų gebėjimams ir įgūdžiams ir jų įgijimo bei raiškos veikloje?* (Skills and Skilled Work. An Economic and Social Analysis. Oxford: Oxford University Press. Green 2013) Šis klausimas yra aktualus tyrinėjant ir bendravimo gimtąją ir užsienio kalbomis kompetencijas – tyrėjas pagal tai turėtų aiškiai identifikuoti savo požiūrio tašką ir bendrųjų kompetencijų sampratos traktavimą.

1 pav. Suaugusiojo, dalyvaujančio asmeninėje, profesinėje ir visuomeninėje veikloje raiškos laukai.

Šis prieštaravimas kelia nemažai problemų vykdant gebėjimų ir įgūdžių tyrimus, pagrįstus suaugusiųjų vykdoma kompetencijų saviverte. *Kiek tokia savivertė yra validi ir ar ji gali suteikti objektyvios informacijos apie asmens kompetencijas ir jų atitikimą veiklos reikalavimams? Ar tokie tyrimai gali būti objektyvūs asmens įgytų ir taikomų gebėjimų ir įgūdžių nustatantys indikatoriai?*

Pernelyg supaprastintas bendrųjų gebėjimų supratimas, kai akcentuojamas tik šių gebėjimų universalumas ir perkeliamumas, gali sukurti iliuziją, kad šių gebėjimų turinys taip pat yra itin universalus, gana vienodas ir izoliuotas nuo išorinio konteksto poveikių. Tačiau ši iliuzija ignoruoja faktą, kad bendrosios kompetencijos formuojasi labai įvairiose ir skirtingai besivystančiose socialinėse sistemose, kur jų turinį ir struktūrą lemia įvairūs socialiniai, ekonominiai, socioprofesiniai ar politiniai veiksniai. Todėl niekuomet to paties tipo bendrųjų kompetencijų, formuojamų skirtinguose kontekstuose, turinys negali būti vienodas.

2 pav. Bendrųjų kompetencijų turinio ir formavimo procesų unikalumą ir įvairovę lemiantys veiksniai.

Todėl į bendrųjų kompetencijų formavimo ir turinio unikalumą itin svarbu atsižvelgti tuose tyrimuose, kuriuose siekiama palyginti skirtingose šalyse, visuomenėse ar jų grupėse įgyjamas bendrąsias kompetencijas.

Bendrųjų kompetencijų tipologija ir tipų įvairovė

Plačiausiai diskutuojami veiksniai, lėmę įvairių kompetencijų poreikį ir jų iškilimo prielaidas yra globalizacija, išaugęs žmonių mobilumas, darbo ir studijų mobilumas, migracija. Šie procesai lėmė universalių, pritaikomų įvairiems kontekstams kompetencijų atsiradimą. Kaip labai svarbios, manoma, bendrųjų kompetencijų iškilimo prielaidos taip pat yra:

- asmeninis tobulėjimas;
- socialinė įtrauktis;
- aktyvus pilietiškumas;
- užimtumas.

Australų tyrėjai (Young ir Chapman, 2010) akcentuodami šių kompetencijų pritaikomumą įvairioms situacijoms ir skirtingai darbo specifikai, į bendrųjų kompetencijų sąrašą įtraukė tokius gebėjimus kaip komunikacija, problemų ir konfliktų sprendimas. Young ir

Chapman (2010) savo apžvalgoje bendrąsias kompetencijas nagrinėja darbo rinkos kontekste, pateikdami įvairių šalių ir žemynų mokslininkų pastangas apibrėžti šias kompetencijas ir jų sandaros kaitą.

Globalizacija – vienas svarbiausių bendrųjų kompetencijų iškilimo veiksnių, kuris lėmė poreikį darbuotojams prisitaikyti prie greitai vykstančių pokyčių. Teigiama, kad bendrosios kompetencijos didina darbo rinkos kompetentingumą, efektyvumą ir produktyvumą (Kelly, 2001; Young ir Chapman, 2010). Šį požiūrį patvirtino duomenys, pateikti ataskaitoje, publikuotoje Pasaulio ekonomikos forume (2008; cituota Young ir Chapman, 2010). Keliamas uždavinys švietimo sistemoms parengti darbuotojus, gebančius greitai prisitaikyti prie globalios rinkos pokyčių.

Bendrųjų kompetencijų sąranga tirta daugelio mokslininkų (Rychen ir Salganik, 2000; cituota Young ir Chapman, 2010; Schaeper, 2009). Bendrosios kompetencijos Vakarų šalyse kaip tyrimų objektas buvo siejamas su profesiniu rengimu, vėliau iškilo švietimo ir ugdymo sistemų, kurioms buvo keliamas uždavinys parengti darbuotojus, gebančius greitai prisitaikyti prie globalios rinkos pokyčių, akiratyje.

Australijoje bendrųjų kompetencijų tyrimai prasidėjo 1980 metų viduryje. 1990-aisiais Australijoje atlikti tyrimai rodo, kad tokie gebėjimai kaip *komunikacija*, raštingumas ir *kalbos* greta komandinio darbo, informacijos kaupimo ir sintezės buvo nurodyti kaip pagrindiniai gebėjimai statybų pramonėje (Crowley, Garrick ir Hager, 2000; cituota Young ir Chapman, 2010). 2002 m. atliktas tyrimas išryškino tokius gebėjimus kaip *komunikacija*, komandinis darbas, sveikatos, saugumo ir apsaugos procedūrų žinios. Taip pat buvo išskirtos tokios charakteristikos kaip darbo etika ir profesionalus elgesys. Vėlesniuose bendrųjų kompetencijų tyrimuose 2003 m. jau atsiranda vertybiniai aspektai, pavyzdžiui, įvairovės pripažinimas, kultūrų supratimo poreikis. Kalbos ar bendravimas tam tikra kalba šiose bendrųjų kompetencijų skalėse nebuvo išskirtos. Australijos prekybos ir pramonės rūmų ir Australijos verslo tarybos atlikta išsami studija (2002) padėjo sukurti aštuonių darbo gebėjimų struktūrą. Šio tyrimo pagrindu buvo parengta bendrųjų gebėjimų sistema profesinio ugdymo ir rengimo mokymuose Australijoje. Iš aštuonių pagrindinių gebėjimų išskiriama efektyvi komunikacija. O 2001 m. Naujojoje Zelandijoje komunikacija išskiriama kaip viena iš penkių pagrindinių kompetencijų, būtinų darbuotojams, priimamiems į darbą, kuri yra skaidoma į kalbėjimą, rašymą ir skaitymą. Kitose šalyse, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje, jau 1970 m. buvo diskutuojama apie mokinių poreikį ir mokyklų nesugebėjimą formuoti abiturientų gebėjimus, kurie vestų į sėkmę darbo rinkoje. 1980 m. buvo imtasi iniciatyvos ir bandyta mokyklose ugdyti verslumo gebėjimus. 1990 m. išryškėjo nacionalinės kompetencijų sąrangos būtinumas. 2000 m. sukurtas Britanijos

modelis buvo sudarytas iš trijų bazinių kompetencijų: skaičiavimo, informacinių technologijų ir komunikacijos.

Amerikos rengimo ir vystymo sąjunga Jungtinėse Amerikos Valstijose dar 1980 m. nacionaliniu mastu atlikusi tyrimą, identifikavo 6 esminius darbuočių gebėjimus, būtinus absolventams, siekiantiems sėkmės darbo rinkoje (Overtoom, 2000; cituota Young ir Chapman, 2010):

- bazinės kompetencijos gebėjimai (pvz., rašymas ir aritmetika);
- bendravimo (komunikaciniai) gebėjimai (pvz., kalbėjimas ir pristatymas);
- prisiderinimo gebėjimai (pvz., problemų sprendimas);
- plėtojimo gebėjimai (pvz., tikslų nustatymas);
- grupiniai gebėjimai (pvz., konfliktų sprendimas);
- poveikio gebėjimai (pvz., vadovavimas komandai).

1989 m. JAV darbo departamentas, atliko darbdavių apklausą, siekdamas nustatyti reikalingiausias darbuotojams kompetencijas. Remiantis šio tyrimo rezultatais buvo parengtas vadinamasis SCANS gebėjimų sąrašas. SCANS (angl. *Secretaries Commission on Achieving Necessary Skills*)– JAV vyriausybės sekretoriato komisija būtinų gebėjimų įgijimui. Komisiją sudarė švietimo, darbo, verslo ir valstybinio sektoriaus atstovai, kurių užduotis buvo apibrėžti bendrųjų kompetencijų junginį, kuris implikuotų pasirengimą darbu naujoje ekonomikoje. SCANS gebėjimai apėmė tris esmines gebėjimų grupes, reikalingas efektyviam darbuočių:

- bazinius gebėjimus (pvz., skaitymas ir rašymas);
- mąstymo gebėjimus (pvz., sprendimų priėmimas, problemų sprendimas);
- asmenines savybes (pvz., atsakomybė, savivada, sąžiningumas).

Be šios gebėjimų grupės, išskirti vadinamieji „aukšto lygmens atlikimo“ gebėjimai, reikalingi darbuotojams:

- tarpasmeninio bendravimo gebėjimai;
- sisteminiai gebėjimai;
- išteklių planavimo / valdymo gebėjimai;
- informacijos pritaikymo gebėjimai;
- technologiniai gebėjimai.

Šioje skalėje atsiranda skaitymas ir rašymas, kurie prilyginami baziniams gebėjimams. Šie gebėjimai netiesiogiai, tačiau siejami su gimtąja ar valstybine kalba, t. y. gebėjimu ta kalba skaityti ir rašyti. Akcentuojama kalbos svarba darbo ar verslo pasauliui. SCANS gebėjimų sąranga sparčiai paplito JAV.

Kanadoje bendrųjų kompetencijų poreikis iškilo dar anksčiau – apie 1970-uosius. Tačiau tik 1980–1990 m. subūrus darbo ir švietimo srities specialistus, nustatyti gebėjimai, kurie būtini

„idealiam“ darbo ieškančiam kandidatui. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad darbdaviai ieško darbuotojų, kurie vertina mokymąsi visą gyvenimą, moka bendrauti, mąsto aiškiai ir kritiškai, naudojami technologijomis, turi teigiamą įvaizdį apie save, sugeba save valdyti ir moka prisitaikyti ir yra kūrybingi. Buvo sukurtas *įsidarbinamumo gebėjimų aprašas* (angl. *Employability Skills Profile*), suskirstytas į tris kategorijas:

- akademiniai gebėjimai
- asmeninio valdymo gebėjimai;
- komandinio darbo gebėjimai.

Netrukus aprašas buvo papildytas ir patobulintas. Jį sudarė keturios kategorijos:

- fundamentiniai gebėjimai (komunikacija, problemų sprendimas, informacijos valdymas);
- asmeninio valdymo gebėjimai (prisitaikymas, įtrauktis į mokymąsi visą gyvenimą);
- komandinio darbo gebėjimai (dalyvavimas projektuose);
- orientavimas į specifines vertybes ir požiūrį (integralumas ir atsakomybė).

Young ir Chapman (2010) savo tyrime aptiko 58 kompetencijas, kurias suskirstė į šešias grupes (angl. *clusters*):

- baziniai gebėjimai;
- konceptualūs gebėjimai;
- asmeniniai gebėjimai;
- žmonių gebėjimai;
- verslo gebėjimai;
- kiti.

Baziniam gebėjimams autoriai priskiria raštingumą, skaičiavimą ir technologijų valdymą. Kultūros ar tarpkultūrinis gebėjimas nėra išskirtas. Kultūra yra siejama su darbo aplinka. Darbo kultūros gebėjimas vienoje iš sąrangų taip pat apima ir įvairovės pripažinimą.

Europos Sąjungos mastu bendrųjų kompetencijų poreikio analizė atlikta tik 2001 m., kai Europos Komisija įsteigė nacionalinių ekspertų darbo grupę, kurios tikslas buvo surinkti informaciją apie bendrųjų kompetencijų apibrėžtį įvairiose šalyse. Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad visose šalyse, dalyvavusiose tyrime, pritariama bendrųjų kompetencijų ugdymo aktualumui. Skirtingose šalyse buvo išskirtos įvairios bendrosios kompetencijos. Jungtinė Karalystė buvo vienintelė šalis, inkorporavusi bendrąsias kompetencijas į mokymo turinį kaip atskirą bloką, kurį atskyrė nuo dalyko kompetencijų (Eurydice, 2002). „Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai – Europos orientaciniai metmenys“ buvo paskelbti 2006 m.

gruodžio 30 d. kaip 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, paskelbtos Europos Sąjungos oficialiojo leidinio priede. Šis dokumentas apibrėžė bendrąsias kompetencijas ir pateikė jų sampratą visoms ES šalims. Pagrindinis veiksnys, nulėmęs šio dokumento atsiradimą buvo nuolatinė socialinio, ekonominio visuomenės gyvenimo kaita ir ES institucijų siekis įgalinti Europos piliečius prisitaikyti prie nuolat besikeičiančių sąlygų ir prasmingai gyventi bei veikti toje aplinkoje. 2009 m. bendroje Europos Tarybos ir Komisijos ataskaitoje „Bendrosios kompetencijos kintančiame pasaulyje“ (EK komunikatas, 2009) pabrėžiama, kad bendrieji gebėjimai buvo įtraukti į mokyklinio ugdymo turinį, tokiu būdu pripažįstant jų svarbą ateities piliečių gyvenime. ¹

Europos Komisijos komunikate „Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“ (2012) teigiama, kad ES suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą programose vidutiniškai dalyvauja 8,9 proc. piliečių. Septyniose valstybėse narėse šis rodiklis mažesnis nei 5 proc. Šie skaičiai rodo labai lėtą „Mokymosi visą gyvenimą“ programos ir strateginių planų įgyvendinimą, deklaruojamą nuo 2000 metų. Europos Komisijos komunikate „Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“ skatinama siekti aktyvaus pilietiškumo, asmeninio tobulėjimo ir gerovės, ugdant įsidarbinti padedančius gebėjimus. Pasaulio ir Europos ekonomikos sulėtėjimo, demografinio senėjimo, jaunimo nedarbo fone *universalių ir pagrindinių gebėjimų* plėtojimas yra aktualus uždavinys, kurį turi spręsti visos šalys narės.

Europos orientaciniuose metmenyse (2007) aštuonios bendrosios kompetencijos apibrėžiamos kaip „galutiniai taškai“ (t. y. tai, ką jaunuoliai turėtų įgyti iki jų bazinio švietimo pabaigos), vadinasi, reikia tęsti darbą, kad bendrąsias kompetencijas būtų galima suskaidyti į apčiuopiamesnius lygius, etapus arba mokymosi siekinius, kurie tiktų ir mokytojams, ir mokiniams. Dabartiniai tarptautiniai rodikliai ir priemonės, tokios kaip Europos bendrieji kalbų metmenys ir Europos kvalifikacijų sąranga, jau apibrėžia kai kurių bendrųjų kompetencijų elementų lygius. Europos orientaciniuose metmenyse (2007) išskiriamos aštuonios bendrųjų kompetencijų grupės:

- bendravimas gimtąja kalba;
- bendravimas užsienio kalbomis;
- matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai mokslo ir technologijų srityse;

¹ Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: „Bendrosios kompetencijos kintančiame pasaulyje: pažanga siekiant Lisabonos tikslų švietimo ir mokymo srityje: įgyvendinimo Europos ir nacionaliniu lygiu analizė.“ (KOM(2009) 640)

- skaitmeninis raštingumas;
- mokymasis mokytis;
- socialiniai ir pilietiniai gebėjimai;
- iniciatyva ir verslumas;
- kultūrinis sąmoningumas ir raiška.

Europos orientaciniuose metmenyse (2007)² nustatyti bendrieji gebėjimai siejami su poreikiu mokytis visą gyvenimą ir Mokymosi visą gyvenimą programa (MVGP). MVGP padeda įgyvendinti Europos švietimo ir mokymo politiką, nustatytą 2009 m. gegužės mėn. priimtoje Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginėje programoje ET 2020.

„Europos švietimo struktūrų suderinamumas“ TUNING (2010) projektas buvo orientuotas į aukštojo mokslo erdvę, siekiant struktūrizuoti ir generalizuoti studijų pakopų aprašus, studijų turinį, ypač siejant jį su mokymosi pasiekimais (angl. *learning outcomes*), aukštojo mokslo laipsnių įgijimo tvarka. TUNING projekte bendrosios kompetencijos yra skaidomos į tris sritis:

- instrumentines kompetencijas;
- interpersonalines kompetencijas;
- sistemines kompetencijas.

Šiame dokumente ypatingas dėmesys skiriamas kompetencijų klasifikacijai ir kiekvienos grupės apibūdinimui. Lingvistiniai gebėjimai yra priskiriami pirmajai kompetencijų grupei (t. y. instrumentinėms kompetencijoms), kuri dar apima kognityvinius, metodologinius ir technologinius gebėjimus. Šiai kompetencijų grupei priklauso geri studento komunikaciniai gimtąja kalba raštu ir žodžiu gebėjimai bei antrosios kalbos žinios ir gebėjimai. Tarpasmeninės kompetencijos – tai asmeninės savybės, susijusios su gebėjimu reikšti mintis ir jausmus, socialiniai įgūdžiai; sisteminės kompetencijos – tai gebėjimai, susiję su visomis sistemomis.

Vienas pagrindinių bendrųjų kompetencijų bruožų yra jų perkeliamumas (angl. *transferability*). Kaip sudėtinės kompetencijų dalys įvardijamos žinios, įgūdžiai, nuostatos, vertybės, elgsenos modeliai, kultūrinis ir pilietinis sąmoningumas. Bendrųjų kompetencijų perkeliamumas reiškiasi ne tik kaip jų universalumas, bendrosios kompetencijos įgalina pačius besimokančiuosius „peržengti“ *įvairias ribas – jos sudaro sąlygas bendrauti ir bendradarbiauti įvairių sričių specialistams, padeda nuolat mokytis ir tobulėti, teikia lankstumo profesiniame kelyje, kviečia elgtis pagal etinius įsipareigojimus, padeda besimokantiems tapti sąmoningais ir aktyviais profesinės bendruomenės ir visuomenės nariais ir kurti savo prasmingą gyvenimą. Taigi, bendrosios kompetencijos yra tarsi asmens profesinės veiklos, socialinio gyvenimo ir būties*

² Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai – Europos orientaciniai metmenys –2007 m.

jungiamoji medžiaga, būtent ji atskiras žinias, gebėjimus, nuostatas sujungia į visumą ir sąmoningai nukreipia pasirinkta linkme. (TUNING, 2010).

Bendrųjų kompetencijų klasifikacijos yra taikomos ir įvairiose kvalifikacijų sandarose. Štai Europos kvalifikacijų sandaros mokymuisi visą gyvenimą lygmenų aprašuose taikomos šios bendrųjų kompetencijų kategorijos:

- bendrieji pažintiniai gebėjimai (loginio, intuityviojo ir kūrybinio mąstymo naudojimas);
- problemų sprendimo gebėjimai;
- gebėjimai mokytis;
- gebėjimai imtis atsakomybės;
- gebėjimai veikti savarankiškai.

Europos kvalifikacijų sandaroje bendrosios kompetencijos pirmiausiai siejamos su veiklos atlikėjo savarankiškumu ir atsakomybe (atsakingumu).

Europos aukštojo mokslo kvalifikacijų sandaroje (Dublino aprašuose) pastebimos bendrųjų gebėjimų kategorijos, kurios yra glaudžiai susijusios su akademinio studijų procesu:

- informacijos surinkimo ir perteikimo gebėjimai;
- problemų sprendimo ir sprendimų priėmimo gebėjimai;
- savarankiško mokymosi gebėjimai.

Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygmenų aprašuose galima identifikuoti šias bendrųjų kompetencijų kategorijas:

- problemų sprendimo ir sprendimų priėmimo kompetencijos;
- informacijos priėmimo ir perdavimo kompetencijos;
- prisitaikymo prie aplinkos pokyčių kompetencijos;
- veiklos planavimo ir organizavimo kompetencijos;
- savarankiško mokymo(si) kompetencijos;
- motyvavimo(si) tobulėti kompetencijos;
- kūrybiškumo ir proaktyvumo kompetencijos.

Visose aptartose kvalifikacijų sandarose bendrųjų kompetencijų kategorijos nėra eksplicitiškai išskirtos, tačiau integruotos į lygmenų aprašus ir juose išreikštos skirtingu intensyvumu, pavyzdžiui, vieno lygmens apraše tam tikros bendrųjų kompetencijų kategorijos gali būti aiškiai akcentuojamos, o kitų lygmenų aprašuose apie jas neužsimenama. Šiuo požiūriu išsiskiria bendrųjų kompetencijų kategorijų pateikimas Vokietijos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandaros apraše (vok. *Deutscher Qualifikationsrahmen für lebenslanges Lernen*), kur šių

kompetencijų kategorijos yra aiškiai išskirtos ir yra kvalifikacijų lygmenų aprašo struktūros dalis.

Vokietijos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandaros lygmenų aprašuose bendrosios kompetencijos yra traktuojamos kaip asmeninės kompetencijos (Personale Kompetenz) ir toliau skirstomos į dvi bendrųjų kompetencijų grupes: socialinę kompetenciją (Sozialkompetenz) ir savarankiškumo kompetenciją (Selbständigkeit) (). Savo ruožtu socialinė kompetencija apima gebėjimą ir pasirengimą tikslingai bendradarbiauti su kitais asmenimis, išreikšti savo interesus ir socialines situacijas, racionaliai ir atsakingai bendrauti profesinėje ir kasdienio gyvenimo aplinkoje.

Socialinė kompetencija skirstoma į šias kategorijas:

- darbo grupėje ir lyderystės gebėjimus (Team-/ Führungsfähigkeit);
- dalyvavimo ir bendradarbiavimo gebėjimus (Mitgestaltung);
- bendravimo gebėjimus (Kommunikation).

Savarankiškumo kompetencija apima gebėjimą ir pasirengimą savarankiškai ir atsakingai veikti, reflektuoti savo ir kitų veiklą ir nuolat tobulinti pasirengimą veiklai. Ji yra skirstoma į šias kategorijas:

- savarankiškumą ir atsakingumą (Eigenständigkeit / Verantwortung);
- refleksyvumo gebėjimus (Reflexivität);
- mokymosi kompetenciją (Lernkompetenz).

Sektorinėse kvalifikacijų sandarose, kurios apibrėžia kvalifikacijų lygmenis, vadovaujantis ūkio sektoriams aktualiomis kategorijomis, taip pat skiriama nemažai dėmesio bendrųjų kompetencijų klasifikavimui ir kategorizavimui. Pavyzdžiui, Europos informacinių technologijų specialistų kompetencijų sandaroje „e-competence framework“ galima aptikti šias bendrųjų kompetencijų kategorijas ():

- atsakingumas, gebėjimas atsiskaityti už atliekamus veiksmus;
- kūrybiškumo ir inovatyvaus mąstymo gebėjimai;
- savarankiškumas;
- lyderystės gebėjimai;
- darbo grupėje ir bendradarbiavimo gebėjimai;
- planavimo gebėjimai;
- problemų sprendimo ir sprendimų priėmimo gebėjimai;
- atvirumas naujovėms ir pasirengimas tobulėti;
- mokymosi gebėjimai.

Lyginant šias kvalifikacijų sandaroms būdingas bendrųjų kompetencijų kategorijas, pastebima, kad jos daugeliu atvejų yra labai panašios ir gali būti sugrupuotos į 4 pagrindines grupes:

- 1) su veikėjo savarankiškumu ir veiklos atsakingumu susijusios bendrosios kompetencijos;
- 2) bendravimo kompetencijos;
- 3) metodinės bendrosios kompetencijos, susijusios su veiklos vykdymo būdais ir metodais;
- 4) su profesiniu bei asmeniniu tobulėjimu susijusios bendrosios kompetencijos.

Būtent savarankiškumo, atsakingumo, bendravimo / bendradarbiavimo, atlikimo metodų ir profesinio bei asmeninio tobulėjimo kategorijos yra plačiausiai naudojami kvalifikacijų lygmenų apibrėžimo kriterijai. Todėl galima teigti, kad būtent bendrosios kompetencijos yra reikšmingas kvalifikacijų ir jų vienetų hierarchinio skirstymo į lygmenis kriterijų šaltinis.

Šiame darbe bendrosios kompetencijos bus tyrinėjamos, remiantis Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 18 d. rekomendacijoje Nr. 2006/962/EC išdėstyta bendrųjų kompetencijų mokymuisi visą gyvenimą tipologija, kurią sudaro šios kompetencijos: bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis, skaičiavimo, gamtos mokslų ir technologijų įvaldymo kompetencija, skaitmeninė kompetencija (naudojimosi IT kompetencija), mokymosi mokytis kompetencija, socialinė ir pilietinė kompetencija, iniciatyvumo ir verslumo kompetencija, kultūrinės saviraiškos (bendrakultūrinė) kompetencija. Paprastumo dėlei šios bendrųjų kompetencijų kategorijos dar yra sugrupuojamos į keturias pagrindines dalis:

- bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijos;
- informacinių visuomenės technologijų taikymo kompetencijos (apima skaičiavimo, gamtos mokslų ir technologijų įvaldymo kompetenciją, skaitmeninę kompetenciją;
- verslumo kompetencijos;
- sociokultūrinės kompetencijos – socialinė ir pilietinė kompetencija, kultūrinės saviraiškos kompetencija;
- mokymosi kompetencija.

1.2. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijos

1.2.1. Lingvistinės, komunikacinės ir tarpkultūrinės kompetencijų samprata ir jų sąveika

„Komunikacinė kompetencija“ kaip mokslinė sąvoka iškilo 1960 m. iš prieštaros sąvokai „lingvistinė kompetencija“, kurią įvedė struktūralistinės lingvistikos atstovas Noam Chomsky (1965). Jo samprata rėmėsi „idealiu“ kalbėtoju-klausytoju, pasižyminčiu puikiomis lingvistinėmis žiniomis. Filosofas Haberm ir sociolingvistas Hymes nesutiko su Chomsky samprata, teigdami, kad ji netiko realaus gyvenimo situacijoms. Daugelis autorių (Strohner, Rickheit, 2008; Nazari, 2007) seka empiriškai pagrįsta Hymes komunikacinės kompetencijos samprata. Neatsitiktinai Hymes koncepcija siejama su praktiniais poreikiais. Terminas, kurį pasiūlė Hymes (1971), apibūdina žinias, t. y. taisykles apie kalbos socialinės ir referentinės reikšmės supratimą ir pateikimą yra *komunikacinė (bendravimo) kompetencija*. Nuo Gumperz ir Hymes (1964) publikacijos „Bendravimo etnografija“ labai daug sociolingvistų bando atrasti ir suprasti kalbėjimo taisykles, kuriomis remiasi kalbinė raiška, ir taikyti jas socialiai prasmingai (Paulston, 1992).

Suprasdami komunikacinės kompetencijos sampratos talpumą, Strohner ir Rickheit (2008) savo darbe kelia klausimus: kaip galima būtų sujungti įvairius projektus ir jų metu gautus rezultatus, kurie leistų apibūdinti visuminę komunikacijos struktūrą ir komunikacinę kompetenciją; kaip išplėtotą komunikacinės kompetencijos teorija siejasi su esmine komunikacijos samprata?

Bandydami atsakyti į šiuos klausimus Strohner ir Rickheit (2008) išskiria tokias dimensijas komunikacijos srityje:

- komunikacija kaip keitimasis informacija,
- komunikacija kaip mentalinio būvio skaitymas ir poveikio darymas,
- komunikacija kaip sąveika,
- komunikacija kaip situacijos valdymas.

Komunikacija yra socialinė sąveika ir apibūdinama bei analizuojama kaip kolektyvinis veiksmas ar bendradarbiavimas. Šių autorių teigimu, daugelyje komunikacinių situacijų veikia du ar keli komunikuojantys partneriai su savo vidinėmis žiniomis ir kuriuos sieja penki ryšiai:

1. Informacijos perdavimas ir grįžtamasis ryšys.
2. Informacinis mediumas priemonė.
3. Referentinės žinios.
4. Partnerio žinios ir minčių skaitymas.
5. Fizinė ir socialinė situacija.

Komunikacija yra suprantama kaip:

- komunikacinė sąveika,

- kognityviniai procesai.

Komunikacinės kompetencijos svarba išskyla įvairiuose kontekstuose ir bendravimo lygmenyse: asmeniniame, organizaciniame, viešajame, mokymosi procese, tarpkultūriniuose mainuose (Paulston, 1992; Holliday, Hyde, Kullman, 2004; Strohner ir Rickheit, 2008; Nazari, 2007). Šios kompetencijos apibrėžties sudėtingumas yra suprantamas dėl kelių priežasčių: socialinių ir kognityvinių gebėjimų įvairovės, didelės situacijų įvairovės ir kaitos, komunikacijos sudėtingumo.

Komunikacinės kompetencijos samprata yra tiriama elgsenos požiūriu, atsižvelgiant į komunikacinius gebėjimus, kurie yra skaidomi į kognityvinius ir socialinius. Green ir Burleson (2003; cituota Strohner ir Rickheit, 2008) tyrę komunikaciją ir socialinę sąveiką, išskiria fundamentinius sąveikos gebėjimus, funkcinis gebėjimus ir specifinius gebėjimus. Fundamentiniams sąveikos gebėjimams priskiriami:

- neverbalinė komunikacija;
- diskurso ir pokalbio gebėjimai;
- žinutės kūrimo ir priėmimo gebėjimai;
- įspūdžio valdymo gebėjimai.

Funkcinius gebėjimus sudaro:

- informavimas;
- aiškinimas;
- argumentacija ir įtikinėjimas.

Specifiniams gebėjimams priskiriami:

- asmeninių santykių gebėjimai;
- gebėjimai socialiniame kontekste;
- gebėjimai profesiniame kontekste.

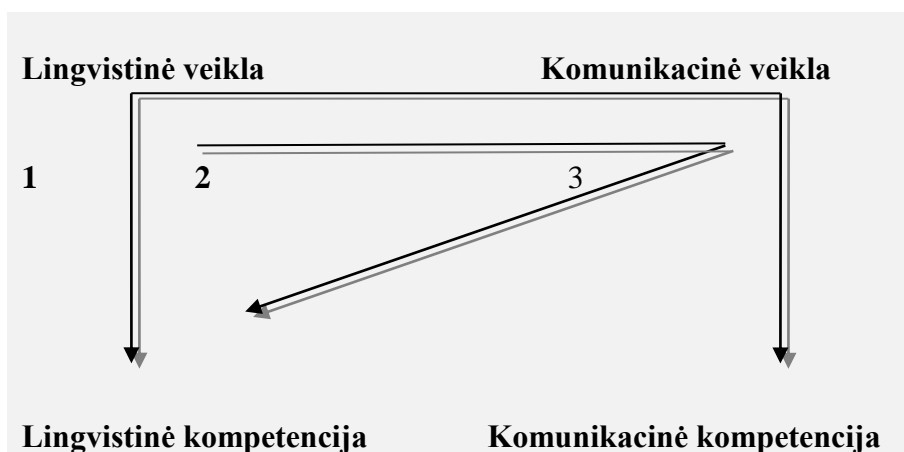
Komunikacinė kompetencija yra vertinama pagal jos efektyvumą ir tinkamumą. Efektyvumas yra suprantamas kaip sėkmingos komunikacijos matmuo, o jos tinkamumas vertinamas pagal atitiktį socialiniams faktoriams konkrečioje situacijoje.

Komunikacinės (bendravimo) kompetencijos arba jos komponento mokant kalbos klausimas yra dažnai diskutuojamas pastaraisiais dešimtmečiais. Nazari (2007) komunikacinės kompetencijos sampratą ir jos svarbą mokant kalbų grindžia Dubin (1989) idėja, kad komunikacinė kompetencija turi bent dvi reikšmes:

- autonomiškumo;
- ideologinę.

Ideologinė prasmė yra plati apibrėžtis, apimanti socialinius ir kultūrinius kalbos aspektus, kurie iš esmės atskiria Hymes komunikacinės kompetencijos supratimą nuo Chomsky lingvistinės (kalbos) kompetencijos. Daugelio tyrėjų ir kalbų pedagogų nuomone (Paulston, 1992; Holliday et al., 2004; Nazari, 2007) užsienio kalbų mokymasis negali tinkamai vykti, jei mokantis užsienio kalbos kartu nėra mokomasi sociokultūrinių aspektų, nes vien tik kalbinės kompetencijos įgijimo dabartinėje globalėjančioje ir mobilioje visuomenėje nepakanka. Todėl šiandieninis užsienio kalbos mokymas savo turiniu, keliamais uždaviniais ir kompetencijų ugdymo požiūriu yra sudėtingas, kompleksinis procesas. Nazari (2007) teigimu, socialinis ir kultūrinis aspektai yra integruoti kalboje, todėl kalbos ir jų mokymasis neturi būti atskirti nuo tikslinės kalbos bendruomenės sociokultūrinės praktikos konteksto, priešingu atveju kalbos mokymas(is) gali tapti beverčiu procesu. Taigi, analizuoti autoriai akcentuodami kalbos ir kultūros sąsajas, pripažįsta kultūros dimensijos svarbą mokant kalbų.

Mokydami kalbų mes visada susiduriame su tarpkultūriniais aspektais, kai besimokantieji taiko savo kalbėjimo (gimtosios kalbos) taisykles kalbai, kurią mokosi, kas gali implikuoti labai skirtingą socialinę reikšmę.

3 pav. Kalbos mokymo modelis (pagal Paulston, 1992).

Paulston, analizuodama Hymes pasiūlytą komunikacinės kompetencijos sampratą, teigia, kad kalbos modelis kaip ir kalbos mokymo modelis turi būti orientuotas į bendravimo elgseną ir socialinį gyvenimą. Ji pasiūlė kalbų mokymo modelį, leidžiantį sukurti sistemą, kuri padėtų identifikuoti ir diskutuoti mokymo proceso strategijas ir metodus, atsižvelgiant į socialinę kalbos reikšmę. Jos sukurtas kalbos mokymo modelis remiasi komunikacine kalbos samprata (žr. pav. 3). Paulston su nuoroda į Chomsky lingvistinę kompetenciją aiškina kaip gimtosios kalbos žinias, internalizuotų taisyklių sistemą, kuri įgalina gimtakalbį kurti naujus gramatinius sakinius ir suprasti jam sakomus sakinius.

Bendravimo įgūdžiai yra priklausomi nuo funkcijų ir situacijų įtakos. Dažnai atsitinka, kad skirtingose situacijose pasireiškia labai skirtingos žmonių įgūdžių savybės, tokios kaip savęs pateikimas, empatija arba konfliktų valdymas (Strohner ir Richheit, 2008). Kai kurių tyrėjų (Paulston, 1992; Sercu ir Bandura, 2005; Harden, 2011; Witte, 2011) nuomone, komunikacinė kompetencija yra kalbos mokymo uždavinys, t. y. parengti kompetentingą studentą efektyviai komunikuoti ta kalba, kurią mokosi. Komunikacinė kompetencija yra tarsi kalbėtojo priemonė, kuria jis naudosis vartodama(s) tikslinę kalbą (*angl. target language*). Paulston teigia, kad lingvistinė kompetencija yra komunikacinės kompetencijos komponentė (). Todėl būtina išmokyti tik pagrindines žinias apie kalbos formas, tačiau pats mokymo(si) procesas vyksta visose kalbinėse srityse: klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir rašymo, kuriose plėtojami tai sričiai reikalingi gebėjimai.

Per pastaruosius dešimtmečius komunikacinės kompetencijos svarba ypač akcentuota Europos Sąjungos švietimo dokumentuose (Memorandum on Lifelong Learning, 2000; Key competencies, 2002; Barcelona European Council, 2002; Kalbų metmenys, 2008). Komunikacija apibrėžiama kaip „gebėjimas išreikšti ir interpretuoti mintis, jausmus ir faktus žodžiu ir raštu įvairaus masto visuomeniniuose kontekstuose – darbe, namie ir laisvalaikio metu“ (Concept document of the Commission expert group on „Key competencies“, 2002). Kalbų metmenyse (2008) *komunikacinė kompetencija* apibrėžiama kaip asmens gebėjimas veikti užsienio kalba tinkamu būdu lingvistiniu, sociolingvistiniu ir pragmatiniu požiūriais.

Diskusijos apie tarpkultūrinės kompetencijos sampratą vis dar kelia daugiau klausimų, nei pateikia atsakymų. Ją nagrinėjo daugelis mokslininkų (Byram, 1997; Harden, 2011; Deardorf, 2011; Witte, 2011), kurie remiasi Chomsky kompetencijos samprata. Kritikuodami Chomsky sampratą, mokslininkai pateikia savo požiūrį į šį daugiamačį fenomeną. Deardoff (2011) nuomone, tarpkultūrinės kompetencijos įgijimas yra procesas, kuris tęsiasi visą gyvenimą, ir nustatyti ribą, kai jau žmogus gali save vadinti kompetentingu šioje srityje, neįmanoma. Harden (2011) teigia, kad besimokantysis siekia „mediatoriaus“ ar „diplomato“ padėties, o tam pasiekti jis turi įvaldyti daug gebėjimų arba *savoirs* (*pranc., autorės past.*), t. y. Byram (1997) išskirtus gebėjimus ir žinias.

Harden pažymi, jog Byram sąraangoje kalba nėra minima, tačiau numanoma, jog tarpkultūriniu aspektu kompetentingas žmogus turi tam tikrą kalbos įgudimą, kitu atveju būtų labai sudėtinga siekti šių gebėjimų (*savoirs*).

Kalbų mokymo kontekste tarpkultūrinė kompetencija yra siejama su komunikacine (bendravimo) kompetencija užsienio kalba (Sercu ir Bandura, 2005). Autorės neatskiria lingvistinės kompetencijos nuo komunikacinės. Analizuodamos tarpkultūrinę kompetenciją, ją įvardija kaip „tarpkultūrinę komunikacinę kompetenciją“, kuri remiasi komunikacine

kompetencija ir išplečia pastarosios sampratą, inkorporuodamos joje tarpkultūrinę kompetenciją, kuri būtina pedagogams ir užsienio kalbų mokytojams užsienio kalbų mokymo srityje, kaip žinių, įgūdžių ir požiūrių visuma, sudaranti tarpkultūrinę kompetenciją (Sercu ir Bandura, 2005). Byram (1997) suformulavo konceptualią tarpkultūrinės kompetencijos sandarą, kurią sudaro penki *savoirs* (*pranc.*) (žr. 1 lentelė).

5 lentelė. **Tarpkultūrinė komunikacinė kompetencija mokant užsienio kalbų** (pagal Byram, 1997; Sercu ir Bandura, 2005).

Žinios	Gebėjimai / elgsena	Požiūriai / charakteristikos
✓ Specifinės ir bendros kultūros žinios	✓ Gebėjimas interpretuoti	✓ Požiūris sieti save ir vertinti kitus
✓ Žinios apie save ir kitus	ir sieti	✓ Teigiama nuostata į mokymąsi, tarpkultūrinę kompetenciją
✓ Žinios apie sąveiką: individo ir visuomenės	<i>Savoir-comprendre</i> * (<i>pranc.</i> ; žinoti, suprasti)	<i>Savoir-e^tre</i> * (<i>pranc.</i> ; žinios būti)
✓ Išvalgos apie būdus, kuriais kultūra daro poveikį kalbai ir bendravimui	✓ Gebėjimas atrasti ir / ar bendrauti	✓ Bendrosios nuostatos, pasižyminčios svariu įsitraukimu į užsienio ir savo kultūrą
<i>Savoirs</i> * (<i>pranc.</i> ; žinios)	✓ Gebėjimas įgyti naujų žinių ir valdyti žinias, požiūrius ir gebėjimus pagal realaus laiko komunikacijos ir sąveikos apribojimus	<i>Savoir-s'engager</i> * (<i>pranc.</i> ; žinios apie įsitraukimą)
	✓ Metakognityvinės strategijos savivada grįstam mokymuisi	
	<i>Savoir-apprendre/ savoirs-faire</i> * (<i>pranc.</i> ; gebėjimas mokytis / patirtis)	

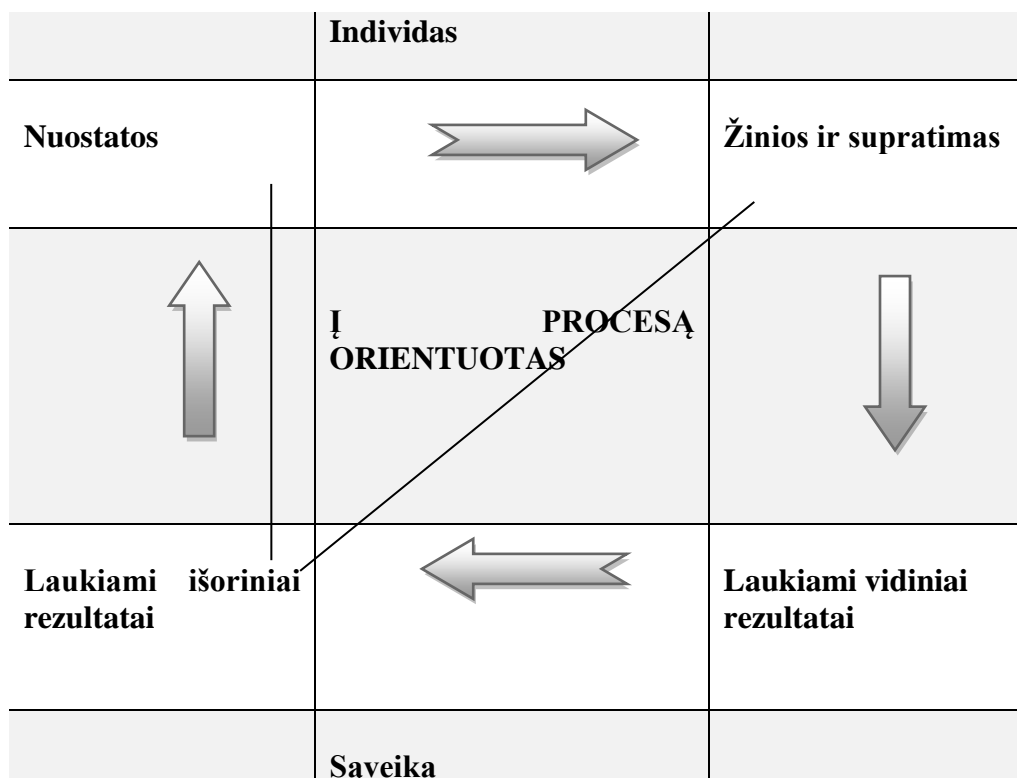
Tarpkultūrinė kompetencija neatsitiktinai tiriama kaip užsienio kalbų mokymo, mokymosi, mokymo programų ar metodologijos dalis. Tačiau JAV mokslininkų, tiriančių šį klausimą, nuomone, vien tik kalba neužtikrina kultūrinės kompetencijos (Deardorff, 2011; Witte, 2011). Tarpkultūrinė kompetencija gali būti įgyjama įvairioje aplinkoje, tačiau siekiant plėtoti fundamentinę tarpkultūrinę kompetenciją yra neabejotinai svarbu įtraukti kognityvinę, afektyvą ir elgsenos dimensijas. Šias dimensijas Witte (2011) siūlo išskirti į keturis komponentus, jie yra esminiai tarpkultūrinės kompetencijos elementai, kuriuos sudaro: (1) nuostatos; (2) žinios; (3) interpretavimo ir siejimo gebėjimai (4) atradimo ir sąveikos gebėjimai. Kalbai tenka svarbus vaidmuo tarpkultūrinės kompetencijos ugdymo ir formavimo(si) srityje. Deardorff siūloma tarpkultūrinės kompetencijos samprata ir jos sandara gali padėti taikyti labiau integruotą požiūrį į ribas mokant užsienio kalbos. Iš šių mokslininkės išvalgų, išnagrinėjus

pasaulio mokslinę literatūrą apie kultūrinės perspektyvas ir tarpkultūrinę kompetenciją, išsiskiria kelios temos:

- ryšių svarba tarpkultūrinėje kompetencijoje;
- istorinis, socialinis ir ekonominis kontekstai;
- identiteto klausimai;
- kultūrinis savęs pažinimas;
- įvairialypiai požiūriai kartu su pagarba vertinant kitus, turinčius įvairią kilmę.

Deardorff (2011) pasiūlė piramidinį tarpkultūrinės kompetencijos modelį, kurį sudaro:

- siekiamas išorinis rezultatas (elgtis ir bendrauti efektyviai ir tinkamai);
- siekiamas vidinis rezultatas (pritaikymas, lankstumas, etnoreliatyvus požiūris, empatija);
- žinios ir supratimas (kultūrinis savęs pažinimas, gilus kultūros supratimas ir žinios, sociolingvistinis supratimas);
- gebėjimai;
- būtinos nuostatos (pagarba, atvirumas, smalsumas, atradimas).

4 pav. Tarpkultūrinės komunikacijos modelis (pagal Deardorff, 2006, 2009, 2011)

Deardoff (2011) siūlomas modelis yra procesinis, kai judama nuo asmeninio lygmens (nuostatų) link interpersonalinio lygmens (rezultatų) (žr. 4 pav.). Autorė siūlo pradėti nuo individualaus lygmens, t. y. nuostatų, link sąveikos lygmens, t. y. rezultatų. Tačiau autorė pažymi, kad jos pateiktas modelis yra geografiškai apribotas, t. y. jis atspindi tarpkultūrinės kompetencijos perspektyvą JAV.

1.2. 2. Bendravimo gimtąja kalba ir užsienio kalbomis kompetencijų turinys ir jo įvairovė

Bendravimas kokia nors kalba reiškia, kad žmogus turi gerai išmanyti žodyną, gramatiką ir skirtingas kalbos funkcijas. Be to, žmonės turi gebėti bendrauti įvairiose situacijose, o dėl nuostatų, jie turėtų vertinti estetines kalbų savybes, bendrauti su kitais asmenimis įvairiakultūroje ir įvairiakalbėje aplinkoje. Kalbos yra ypač susijusios su kūrybingumu bei jausmų valdymu ir tokiu būdu su socialine ir asmenine gerove. Kalbiniai įgūdžiai akivaizdžiai būtini tolesniam mokymuisi ir yra ugdomi įgyjant ir taikant kitus bendruosius gebėjimus.²

„Bendruosiuose Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenyse“ (2008) (toliau – Kalbų metmenys, aut. pastaba) pateikiamas bendras pagrindas kalbų programoms, programų gairėms, egzaminams, vadovėliams ir kt. rengti Europoje.³ Šis dokumentas skirtas kalbos vartotojų žinioms ir gebėjimams aprašyti, skalėms sudaryti bei objektyviems kriterijams nustatyti. Metmenys apibrėžia kalbų mokėjimo lygius, tokiu būdu siekiama skaidrumo ir aiškumo kalbų mokymo ir vertinimo srityje. Taip siekiama palengvinti kvalifikacijų pripažinimą Europoje ir skatinti judumą. Kalbų metmenys yra svarbus dokumentas kalbos kompetencijos, kaip bendravimo įrankio, sampratos plėtojimo prasme. Jame išsamiai aprašoma, ką mokiniai turėtų išmokti daryti, kad gebėtų vartoti kalbą bendravimo tikslams, kokių žinių jie turėtų įgyti ir kokius gebėjimus išsiugdyti, kad veiksmingai bendrautų. Šis aprašas apima ir kultūrinį kontekstą, kuriame kalba funkcionuoja. Kalbų metmenyse taip pat apibrėžiami mokėjimo lygiai, ir tai leidžia pamatuoti mokinių pažangą bet kuriame mokymosi etape ir bet kuriuo gyvenimo tarpsniu. Kalbų metmenyse kalbos kompetencija yra nagrinėjama kaip konstruktas, kurį sudaro tam tikri komponentai. Tarp suformuluotų dokumente politinių uždavinių yra bendravimo tarptautiniu mastu ir kultūrinės įvairovės skatinimas: „Padėti tenkinti daugiakalbės ir daugiakultūrės Europos poreikius pastebimai lavinant Europos gyventojų gebėjimus bendrauti vieniems su kitais peržengiant kalbų ir kultūrų ribas.“ (Kalbų metmenys, 2008, p. 18)

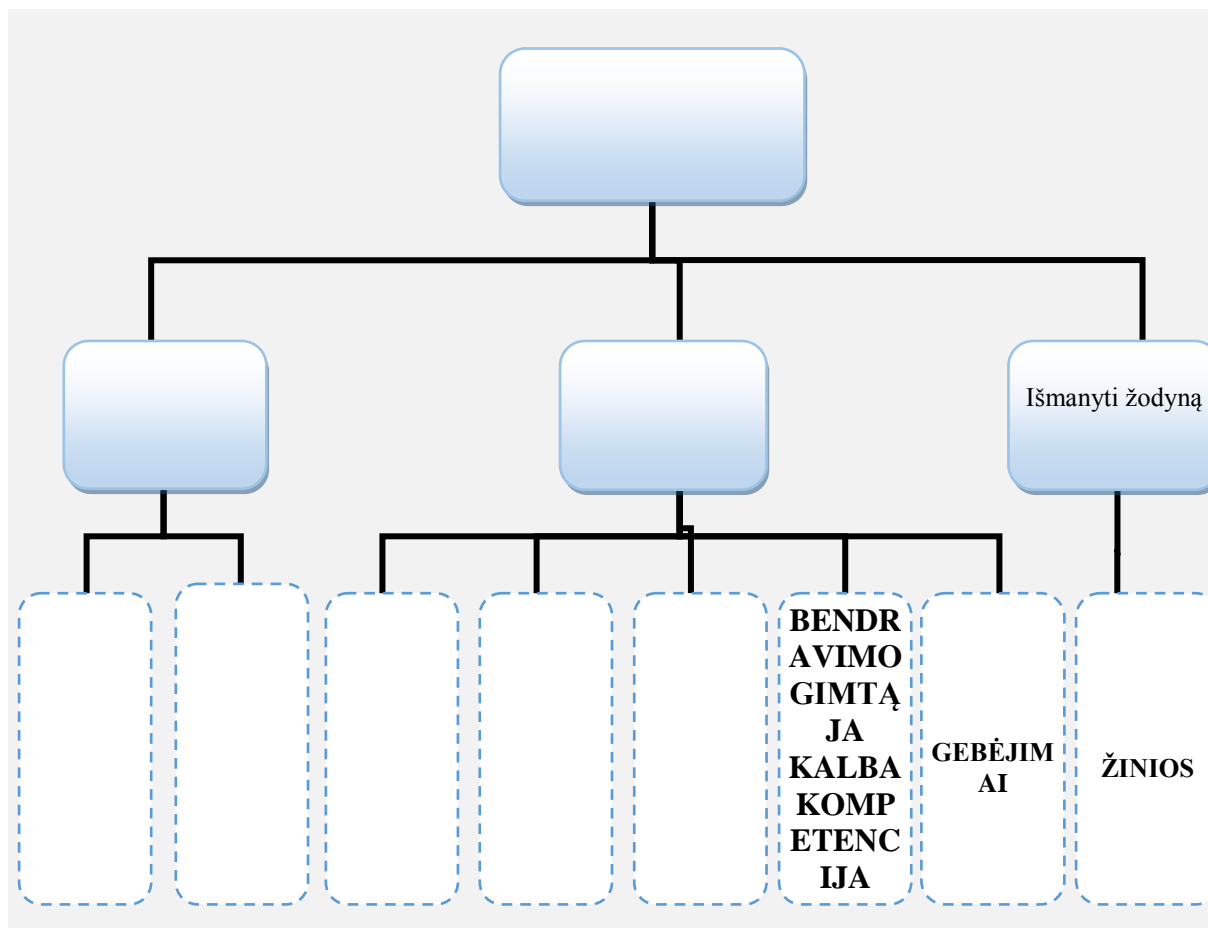
³ Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys. Versta iš: *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Council of Europe, Cambridge University Press, 2002, p. 13. Vilnius, 2008, UAB Firidas.

„Kalbos vartojimas, apimantis ir kalbos mokymąsi, susideda iš veiksmų, atliekamų asmenų, kurie, kaip individai ir socialinės veiklos subjektai, plečia savo kompetencijų – ir bendrųjų, ir ypač komunikacinių kalbinių – diapazoną. Įvairiuose kontekstuose, esant įvairioms sąlygoms ir įvairiems apribojimams, jie pasikliauja savo turimomis kompetencijomis, kad atliktų kalbinę veiklą, apimančią tekstų, susijusių su tam tikrų sričių temomis, produkavimo ir / arba supratimo kalbinius procesus, suaktyvindami tas strategijas, kurios atrodo tinkamiausios užduotims atlikti. Šie veiksmai komunikacijos akto dalyvių yra atidžiai stebimi ir tai leidžia įtvirtinti arba keisti savo kompetencijas.“ (ten pat, p. 25)

Bendravimo gimtąja kalba kompetencijos turinys

Gimtoji kalba neabejotinai svarbi kaip bendravimo įrankis, tačiau gimtoji kalba yra ne mažiau svarbi asmenybės ugdymuisi, jos pasaulėžiūros ir pasaulėjautos formavimuisi. Kalba – svarbi prasmės modeliavimo ir perdavimo priemonė. Gimtosios kalbos įgūdžiai turi didelį poveikį gebėjimui mokytis. Priimta manyti, kad pirmoji išmokta kalba – gimtoji – yra mąstymo proceso pagrindas. Kalba ir prasmė glaudžiai tarpusavyje susiję. Lavinant kalbos įgūdžius, plečiant žodyną, perfrazuojant, perteikiant turinį, atpasakojant, analizuojant, plečiamos dalyko suvokimo ribos.

Europos Komisijos 2006 m. parengtame dokumente rašoma, kad *„bendravimas gimtąja kalba reiškia sugebėjimą žodžiu ir raštu reikšti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones (klausymas, kalbėjimas, skaitymas ir rašymas) ir bendrauti kalbine prasme tinkamu būdu bei kūrybiškai įvairioje socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje, kaip antai, švietimas ir mokymas, darbas, namai ir laisvalaikis.“* (p. 4).

5 pav. Bendravimo gimtąja kalba kompetencija (pagal Europos metmenis, 2006).

Bendravimo gimtąja kalba kompetencijos svarbiausi komponentai yra:

- gimtosios kalbos žinios, jų supratimas;
- gebėjimas taikyti įgytas žinias konkrečiose situacijose;
- patirtimi paremti įgūdžiai
- vertybinės nuostatos ir požiūriai.

Bendravimo gimtąja kalba veiklos sritys yra glaudžiai susijusios ir praktikoje dažnai papildo viena kitą. Pavyzdžiui, mokantis konstruktyvios diskusijos ugdomi ne tik kalbėjimo, bet ir klausymosi gebėjimai, skaitant ir nagrinėjant tekstus atpažįstami minčių organizavimo modeliai, kurie gali būti pritaikyti kuriant savo tekstus ir pan. Kalbos sistemos pažinimas integruotas į visas kalbinės veiklos sritis ir suprantamas kaip veiksmingo komunikavimo prielaida. *Bendravimo gimtąja kalba kompetencija* glaudžiai siejasi su tradiciniais mokyklų mokomaisiais dalykais, todėl jos ugdymas mokykloje nėra išskirtinis. Bendravimo gimtąja kalba kompetencija ugdoma per visas keturias kalbinės veiklos sritis.

Bendravimo gebėjimai atsiranda išmokus gimtąją kalbą, kuri glaudžiai susijusi su asmens pažintinių gebėjimų aiškinti pasaulį ir bendrauti su kitais žmonėmis vystymusi. Bendravimas

gimtąją kalbą reiškia, kad žmogus turi išmanyti žodyną, funkcinę gramatiką ir kalbos funkcijas. Be to, tai ir pagrindinių žodžių sąveikų tipų, daugelio literatūrinių ir neliteratūrinių tekstų, pagrindinių įvairių kalbos taisyklių ir funkcinų stilių, kalbos formų įvairovės bei bendravimo skirtingose situacijose išmanymas. (Europos orientaciniai metmenys, 2007).

Bendravimo gimtąją kalbą kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma, kuri įgalina žmogų adekvačiai suprasti ir veiksmingai perteikti kitiems kalbą reiškiamą įvairiopa turinį – informaciją, mintis ir idėjas, emociją ir estetinį patyrimą; ji taip pat reiškia gebėjimą ir nusiteikimą atsakingai vartoti kalbą, nuolat tobulinti savo kalbinius gebėjimus; ji apima nusiteikimą vertinti gimtąją kalbą kaip bendravimo, savęs, kitų, pasaulio pažinimo ir kūrimo priemonę.

Ypač svarbi kalbinės veiklos rūšių (kalbėjimo, rašymo, skaitymo, klausymo) dermė. Dėl nepakankamo dėmesio kuriai nors vienai kalbinės veiklos rūšiai, nukenčia visos kalbinės veiklos efektyvumas.

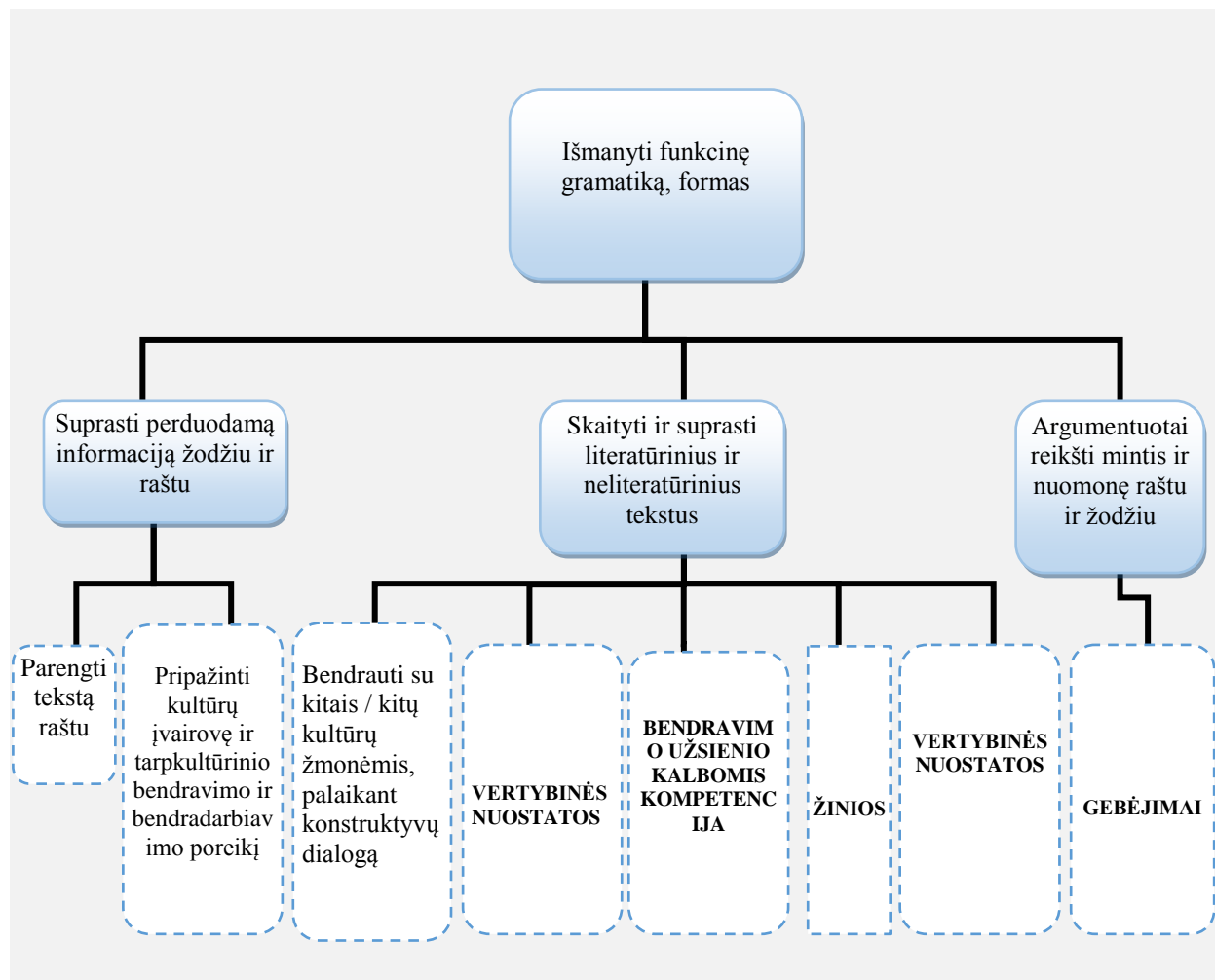
Per pastaruosius metus komunikacinės kompetencijos svarba ypač akcentuota Europos Sąjungos švietimo dokumentuose. Juose komunikacija apibrėžiama kaip „gebėjimas išreikšti ir interpretuoti mintis, jausmus ir faktus žodžiu ir raštu įvairaus masto visuomeniniuose kontekstuose – darbe, namie ir laisvalaikio metu.“ *(Concept Document of the Commission Expert Group on „Key Competencies”, 2002; The Key Competences for Lifelong Learning, 2007)*

Bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos turinys

Bendravimo užsienio kalbomis kompetencija apima įgūdžius suprasti, reikšti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones raštu ir žodžiu mokantis, darbe, namuose, leidžiant laisvalaikį pagal kiekvieno asmens siekius ir norus.

„Bendravimas užsienio kalbomis didžia dalimi apima pagrindinius bendravimo gimtąją kalbą įgūdžius: jis yra pagrįstas gebėjimu suprasti, reikšti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones žodžiu ir raštu (klausymas, kalbėjimas, skaitymas ir rašymas) atitinkamoje visuomeninėje ir kultūrinėje aplinkoje – mokantis, darbe, namuose, leidžiant laisvalaikį – pagal kiekvieno norus ar poreikius. Bendravimas užsienio kalbomis reikalauja ir tokių įgūdžių, kaip antai tarpininkavimas ir tarpkultūrinis supratimas. Kiekvieno žmogaus mokėjimo lygis priklauso nuo keturių aspektų (klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir rašymo) ir skirtingų kalbų, socialinio ir kultūrinio išsilavinimo, aplinkos, poreikių ir (arba) interesų.“ (Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai. Europos orientaciniai metmenys, 2006, p. 5). (žr. 6 pav.).

Todėl, užsienio kalbos žinių ir gebėjimų matavimas numatytas keturiose srityse, kuriose šie gebėjimai taikomi ir gali būti matuojami: skaitymas, klausymas, kalbėjimas, rašymas 4.

6 pav. Bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos sandara

Kalbos vartojimas yra neatsiejamas nuo konteksto ir vartotojo tikslų ar motyvacijos. Kalbų metmenyse (2008) pažymima, kad kalba – tai įrankis, pritaikomas pagal konkrečius tikslus, poreikius ir kontekstą.

„Šiuo atžvilgiu kalba nėra neutralus įrankis kaip kad, tarkim, matematika. Poreikis ir troškimas bendrauti kyla konkrečioje situacijoje, o bendravimo forma, kaip ir turinys, yra atsakas būtent į tą situaciją. Todėl kontekstas yra labai svarbus kalbos vartojimo aspektas, kuriam Kalbų metmenyse yra pašvęstas visas skyrius.

Šiame dokumente išskiriamos keturios kalbos vartojimo sritys:

- *asmeninio gyvenimo;*

⁴ The European Indicator of Language Competence / Europos kalbinės kompetencijos rodiklis, 2005. [žiūrėta 2013-10-20] <http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11083_en.htm>.

- *viešosios veiklos;*
- *profesinės veiklos;*
- *mokymo ir mokymosi.*

Neretai šios sritys yra susipynusios arba „dengia“ viena kitą. Labai svarbu numatyti, kokioje srityje besimokantieji vartos užsienio kalbą.

Mokinio ar kalbos vartotojo komunikacinė kalbinė kompetencija yra suaktyvinama atliekant įvairią *kalbinę veiklą*, kuri apima recepciją, produkciją, sąveiką ir tarpininkavimą (ypač vertimą raštu ar žodžiu). Kiekviena ši veiklos rūšis gali būti susijusi su sakytiniais, rašytiniais arba abiejų formų teksta.

Kalbos mokymasis – tai ir horizontalaus, ir vertikalaus lygmens pažanga, nes mokiniai įvaldo platų komunikacinės veiklos spektrą (Kalbų metmenys, 2008, p. 35), lygiai atspindi tik vertikaliąją dimensiją. *Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys* apibrėžia ir analizuoja kalbos mokėjimo lygių aprašą. Kalbos mokėjimo lygiai reikalingi siekiant nustatyti esamus standartus, taip pat testuoti ir egzaminuoti, kad būtų galima lengviau sugretinti skirtingas kvalifikavimo sistemas. Kalbos lygių aprašymas *pagrįstas* kalbos kompetencijos *teorijomis* ir gautų duomenų iš įvairių tyrimų (taikant kokybinio, kiekybinio tyrimo ir intuityvų metodą). Nustatant lygius remtasi ankstesniais projektais (SurveyLang, ALTE Association of Language Testers in Europe „Geba“ projektas). Buvo analizuoti kalbos mokėjimo lygių, atitinkančių kalbos mokymosi ir išmokimo viešo pripažinimo reikalavimai, skaičius ir jų pagrindiniai bruožai. Nustatyta šešių plačių gebėjimų lygių sistema, kuri apima svarbiausius dalykus, reikalingus besimokantiems Europos kalbų:

1. „Lūžis“ (angl. *Breakthrough*).
2. „Pusiaukelė“ (angl. *Waystage*).
3. „Slenkstis“ (angl. *Threshold*).
4. „Aukštuma“ (angl. *Vantage*).
5. Veiksmingas kalbos mokėjimas (angl. *Effective Operational Proficiency*).
6. Puikus kalbos mokėjimas (angl. *Comprehensive mastery*; angl. *Comprehensive Operational Proficiency*).

Bendravimo gimtąja kalba ir užsienio kalbomis kompetencijų ugdymo ypatumai

Bendravimo gebėjimai atsiranda išmokus gimtąją kalbą, kuri glaudžiai susijusi su asmens pažintinių gebėjimų aiškinti pasaulį ir bendrauti su kitais žmonėmis vystymusi. Bendravimas gimtąja kalba reiškia, kad žmogus turi išmanyti žodyną, funkcinę gramatiką ir kalbos funkcijas. Be to, tai ir pagrindinių žodžių sąveikų tipų, daugelio literatūrinių ir neliteratūrinių tekstų, pagrindinių įvairių kalbos taisyklių ir funkcinių stilių, kalbos formų

įvairovės bei bendravimo skirtingose situacijose išmanymas. (Europos orientaciniai metmenys, 2006).

Komunikavimo gimtąja kalba raiškos sritys susijusios, pavyzdžiui, mokantis konstruktyvios diskusijos ugdomi ne tik kalbėjimo, bet ir klausymosi gebėjimai, skaitant ir nagrinėjant tekstus atpažįstami minčių organizavimo modeliai, kurie gali būti pritaikyti kuriant savo tekstus ir pan. Kalbos sistemos pažinimas integruotas į visas kalbinės veiklos sritis ir suprantamas kaip veiksmingo komunikavimo prielaida.

Bendravimo gebėjimai atsiranda išmokus gimtąją kalbą, nes ji glaudžiai susijusi su asmens pažintinių gebėjimų aiškinti pasaulį ir bendrauti su kitais žmonėmis vystymusi.

Bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos lavinimas

Garrido ir A' lvarez (2006), tyrusios kalbų mokytojų rengimo problemas ir mokymo ir mokymosi fenomeną, teigia, kad kultūrinės dimensijos pripažinimas kalbų studijose yra vienas iš esminių pokyčių. Todėl neatsitiktinai kalbos pastaruoju metu yra siejamos ne tiek su lingvistiniais modeliais, bet su kultūromis, bendruomenėmis ir visuomenėmis, kurios naudoja kalbas komunikaciniais tikslais. Todėl kalbą besimokantys asmenys turi tapti „kompetentingais tarpkultūriniais kalbėtojais“ (Garrido ir A' lvarez, 2006, p. 164). Šių autorių nuomone tarpkultūrinė dimensija užsienio kalbose pabrėžia komunikacinį aspektą, kuris remiasi tam tikrų svarbiausių kompetencijų įgijimu. Šis požiūris iškilo remiantis Michael Byram (1997, p. 34). tarpkultūrinės komunikacinės kompetencijos modeliu, apimančiu penkis faktorius:

- žinias (*savoirs*);
- požiūrius (*savoir e`tre*);
- interpretavimo ir sąsajų gebėjimus (*savoir comprendre*);
- atradimo ir sąveikos gebėjimus (*savoir apprendre /faire*);
- politinį ugdymą, apimančią kritinį kultūros sąmoningumą / supratimą.

Tarpkultūrinė kompetencija kaip svarbus kalbų mokymo matmuo nagrinėtas ir kitų autorių, kurie kalboms priskiria socialinio teisingumo ar besimokančiojo kaip žmogaus turtingumo dalies (Garrido ir A' lvarez, 2006, p. 165). Vienas svarbiausių kalbų mokymo dokumentų yra Europos kalbų bendrieji metmenys, 2001), kurie remiasi jau minėto Byram „*savoir*“ modeliu, pabrėžiančiu tarpkultūrinę kompetenciją, tačiau metmenyse pasigendama deskriptorių šiai kompetencijai.

Kultūrinis kalbų mokymo aspektas yra akcentuojamas ir kituose žemynuose (JAV, Australijoje). Šiuolaikinės visuomenės formuojasi veikiamos įvairių kultūrinių faktorių, kurie neretai kerta sienas. Kultūrinės dimensijos reikšmė mokantis kalbų buvo plačiai pripažinta ir kalbų politikos dokumentuose patvirtinta, tačiau ji nebuvo nuosekliai integruota į švietimo programas. Tyrimai

rodo, kad tarpkultūrinė darbotvarkė tebėra nepakankamai išvystyta, todėl kalbų mokytojai nėra tinkamai pasirengę suprasti ir pristatyti šį aspektą. (Garrido ir A'lvarez, 2006).

Lietuvos aukštojo mokslo užsienio kalbų mokymo(si) politika formuojama remiantis Europos Sąjungos, Europos Komisijos, taip pat nacionaliniais dokumentais ir direktyvomis. Užsienio kalbos aukštojo mokslo srityje dažniausiai yra siejamos su profesine kalba (angl. *language for specific purposes*), tokiu būdu siekiant parengti absolventus nuolat kintančiai darbo rinkai ir darbinei veiklai vidaus ir tarptautinėse organizacijose ir kompanijose. Kalbos vartojimas yra neatsiejamas nuo konteksto ir vartotojo tikslų ar motyvacijos. Kalbų metmenyse (2008) pažymima, kad kalba – tai įrankis, pritaikomas pagal konkrečius tikslus, poreikius ir kontekstą. Poreikis ir troškimas bendrauti kyla konkrečioje situacijoje, o bendravimo forma, kaip ir turinys, yra atsakas būtent į tą situaciją. Todėl kontekstas yra labai svarbus kalbos vartojimo aspektas, kuriam „Kalbų metmenyse“ yra pašvęstas visas skyrius.

Šiame dokumente išskiriamos keturios kalbos vartojimo sritys:

- *asmeninio gyvenimo sritis;*
- *viešosios veiklos sritis;*
- *profesinės veiklos sritis;*
- *mokymo ir mokymosi sritis.*

Neretai šios sritys yra susipynusios arba „dengia“ viena kitą. Siekiant kuo didesnio mokymo efektyvumo, labai svarbu numatyti kokioje srityje besimokantieji vartos užsienio kalbą.

1.2.3. Bendravimo kompetencijų reikšmingumas

Bendravimo kompetencijų reikšmingumas įsidarbinimui ir profesinei karjerai

Dokumente „Daugiakalbystė – Europos turtas ir bendras rūpestis“⁵ 5 nagrinėjama Europos politika daugiakalbystės atžvilgiu ir pristatomi tyrimų rezultatai. Komunikatas (2005) „*Nauja daugiakalbystės pagrindų strategija*“⁶ buvo pirmasis žingsnis, skatinantis daugiakalbystę platesniame kontekste. Šiame dokumente daugiakalbystės politika yra tiesiogiai siejama su tolesne ES bendrosios rinkos plėtra ir sėkmingu funkcionavimu, nes kalbų mokėjimas garantuoja geresnį įsidarbinamumą, platesnes gyvenimo ir studijų galimybes. Taip pat pažymima, kad menkos kalbų žinios gali būti bendros rinkos funkcionavimo kliūtimi. Kalbų nemokėjimas ar jų menkos žinios yra barjeras, stabdantis verslo plėtrą.

⁵ Europos Komisijos komunikatas „Daugiakalbystė – Europos turtas ir bendras rūpestis“. Bendrijos veiksmų daugiakalbystės srityje aprašas ir internetinės konsultacijos su visuomene rezultatai. Briuselis, 2008.

⁶ Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“. Strasbūras, 2012 11 20.

Europos Komisijos rekomendacijose „Kompanijos dirba geriau naudodamos kalbas“(2008)⁷ teigiama, kad Europos mastu smulkaus ir vidutinio verslo nuostolius dėl lingvistinio ir tarpkultūrinio bendravimo silpnųjų ir kaip pasiekti didesnių rodiklių versle, naudojant kalbų potencialą. Viena iš prižasčių – nesilaikoma Barselonos (2002) viršūnių susitikimo strateginių nuostatų – „kiekvienas pilietis turi išmokti dvi kalbas, be savo gimtosios kalbos“⁸. Dažnai nepripažįstami neformalaus ar savaiminio mokymosi rezultatai. Todėl viena iš rekomendacijų yra lingvistinę įvairovę laikyti konkurencingu privalumu. Dokumente numatytos priemonės, kaip to siekti keturiais lygmenimis:

- kompanijos;
- nacionaliniu;
- regioniniu / vietos;
- europiniu.

Kompanijos turėtų siekti išnaudodamos savo kalbinius gebėjimus peržiūrėti įdarbinamumo strategiją ir politiką, investuoti į kalbų mokymą, stiprinti darbuotojų mobilumą.

Dabartiniame tarptautinių mainų pasaulyje užsienio kalbų žinios yra svarbus konkurencingumo veiksnys. Nacionaliniu lygiu vyriausybės turėtų skatinti kalbų mokymąsi taikant praktinius kalbos mokymosi modulius pradedant mokykla ir tęsiant toliau aukštojo mokslo institucijose, taip pat pripažinti kalbų mokėjimą įtraukiant į mokyklos baigimo pažymėjimus, įtraukti kalbų mokymą į nacionalines MVG ir socialinės integracijos programas .

Regioniniu / vietos lygmeniu reikia skatinti vietinių tinklų naudojimą informuoti smulkaus ir vidutinio verslo įmones apie galimybes tobulinti kalbinius gebėjimus, dalytis gerąja patirtimi, skatinti daugiakalbę šalies verslo aplinką organizuojant daugiakultūres muges ir socialinius renginius verslo parkuose ir industrinėse zonose.

Europiniu lygmeniu Europos institucijos turėtų didinti valstybių narių informuotumą apie kalbų svarbą, konkurencingumą ir remti kalbų verslo ir gerų projektų pavyzdžius vienoje interneto svetainėje, kuri gali veikti kaip vieno langelio parduotuvė teikiant praktines gaires įmonėms, kur ir koku būdu kreiptis dėl finansavimo; sukurti nuolatinę platformą keistis gerąja patirtimi bendrovėms, renkant atitinkamą informaciją iš verslo bendruomenės, profesinių organizacijų, prekybos rūmų, prekybos skatinimo organizacijų, mokyklų ir švietimo institucijų.

⁷ European Commission. Languages mean Business Companies work better with Languages. Recommendations from the Business Forum for Multilingualism established by the European Commission. 2008. Luxembourg.

⁸ Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“. Strasbūras, 2012 11 20, p. 5.

Dokumente pažymima, jog kalbų mokėjimo stygius yra dažniausiai minimas barjeras judumui Europos viduje. Todėl iškyla pavojus pralaimėti Azijos ar Pietų Amerikos šalių ekonomikoms. ELAN tyrimo duomenimis, didelė dalis Europos smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių (SVV) praranda sutartis kasmet tiesiogiai dėl kalbinių ir tarpkultūrinių trūkumų (ELAN, 2007)⁹. Šie rezultatai pagrįsti beveik 2 000 mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ) iš 27 Europos šalių (ES, EEE ir šalių narių) apklausa. Buvo renkami duomenys apie požiūrį į kalbinių gebėjimų naudojimą, tarpkultūrinę kompetenciją, informuotumą apie kalbų strategijas, neigiamą poveikį verslui dėl kalbų gebėjimų stokos, eksporto planus ir su jais susijusius būsimų kalbų gebėjimų poreikius. 11 % SVV įmonių, dalyvavusių atrankoje, paskelbė netekusios sutarčių dėl kalbinių ir tarpkultūrinių trūkumų. Tarp kalbų, kurių prireiks toms įmonėms per artimiausius metus, pirmauja anglų k. (25,84 %), toliau rikiuojasi vokiečių (17,84 %), prancūzų (13,19 %), rusų (11,74 %) ir ispanų (6,55 %). Kitų kalbų paklausa gerokai mažesnė.

EK dokumente „*Language competences for employability...*“¹⁰ aptariama kalbų kompetencijų svarba įsidarbinamumui, mobilumui ir augimui: „Kalbų politika turėtų būti naudinga realiame gyvenime ir ypač darbo rinkoje atitikti poreikius. Tai taikoma, nacionalinių ir Europos darbo rinkose ir ES įmonių darbą veikia tarptautiniu mastu. Prasti kalbiniai įgūdžiai yra rimta kliūtis profesinėms galimybėms užsienyje ir įmonių ar organizacijų veiklai tarptautiniu lygiu.“ (2012, p. 1) Anglų kalba yra globaliai pripažįstama pirmąja užsienio kalba *de facto*, tačiau Europos Sąjungos direktyvose ir nutarimuose kalbų politikos klausimais akcentuojamas dviejų ir daugiau užsienio kalbų mokėjimas. Šis kontraversiškas politikos ir realios situacijos neatitikimas skatina nagrinėti ateities planų įgyvendinimo problemas ir kliūtis. Šiame dokumente akcentuojami kalbų gebėjimai kaip privalomi reikalavimai augimui, konkurencingumui, naujų darbo vietų kūrimui.

Europos Vadovų Taryba (2012)¹¹ pabrėžė, kad, siekiant skatinti ekonomikos augimą ir kovoti su nedarbu, ES viduje derėtų palengvinti profesinių kvalifikacijų pripažinimą ir tobulinti kalbos įgūdžius

⁹ ELAN: Effects on the European Economy of Shortages of Foreign language skills in Enterprise. Ataskaita, 2007. [žiūrėta 2013-10-20]. http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc421_en.pdf.

¹⁰ European Commission. Staff working document. Language competences for employability, mobility and growth. Accompanying the document Communication from the Commission. Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes. Strasbourg, 20.11.2012
< http://ec.europa.eu/education/news/rethinking/sw372_en.pdf >.

¹¹ Languages for Jobs. Providing Multilingual Communication Skills for the Labour Market Report from the Thematic Working Group "Languages for Jobs". European Strategic Framework for Education and Training (ET 2020).2011. Prieiga per internetą. <http://ec.europa.eu/languages/pdf/languages-for-jobs-report_en.pdf > [žiūrėta 2013 06 20]

2008 m. komunikate dėl daugiakalbystės: „Daugiakalbystė – Europos turtas ir bendras rūpestis“¹² nurodytos kalbų mokėjimo ir darbo sąsajos pabrėžiant, kad „kalbų ir kultūrų pažinimas suteikia daugiau galimybių gauti geresnį darbą“ ir todėl visų pirma „studentams, rengiant juos, turėtų būti prieinamas į profesiją orientuotas kalbų mokymas“.

2011 metais keturiolika šalių narių pirmą kartą dalyvavo naujoje apklausoje apie kalbų gebėjimus, kurie bus įtraukti į užsienio kalbų kompetencijos vidurinės mokyklos lygmeniu rodiklius Europos mastu.

Bendravimo kompetencijų reikšmingumas dalyvavimui visuomenės gyvenime ir visuomeninėje veikloje (vietos bendruomenės, šalies pilietinis gyvenimas)

2005 metais buvo paskelbta daugiakalbystės pagrindų strategija, pažymint daugiakalbystės integraciją į švietimą ir kultūrą. Dar vienas santykio su kalbomis lūžis įvyko bendravimą užsienio kalbomis įtraukus į rekomendaciją dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų kaip vieno iš aštuonių svarbiausių gebėjimų, „kurių reikia visiems piliečiams, siekiantiems pasitenkinimo ir augimo, aktyvaus pilietiškumo, socialinės įtraukties ir užimtumo“¹³. Beveik per dešimtmetį parengiami svarbūs kalbų plėtojimo ir daugiakalbystės įgyvendinimo ES dokumentai (Language competences for employability...¹⁴; Guide for the development and implementation of curricula for plurilingual and intercultural education¹⁵; Guide for the Development of Language Education Policies¹⁶; Communication of 2008 on Multilingualism¹⁷).

Europos Tarybos dokumente¹⁸, parengtame 2007 metais, nagrinėjamos dvi sąvokos labai artimos viena kitai: daugiakalbystė (multilingualism) ir plurilingvizmas (plurilingualism). Plurilingvizmas yra apibrėžtas kaip:

¹² Europos Komisijos komunikatas „Daugiakalbystė – Europos turtas ir bendras rūpestis“ Bendrijos veiksmų daugiakalbystės srityje aprašas ir internetinės konsultacijos su visuomene rezultatai. Briuselis, 2008.

¹³ Ten pat, p. 6.

¹⁴ European Commission. Staff working document. Language competences for employability, mobility and growth. Accompanying the document Communication from the Commission. Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes. Strasbourg, 20.11.2012
< http://ec.europa.eu/education/news/rethinking/sw372_en.pdf>.

¹⁵ Council of Europe. *Guide for the development and implementation of curricula for plurilingual and intercultural education*, 2010.

¹⁶ Council of Europe. *Guide for the Development of Language Education Policies in Europe*. Executive version, 2007.

¹⁷ Communication of 2008 on Multilingualism: an Asset for Europe and a Shared Commitment, COM (2008) 566. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/com/2008_0566_en.pdf [žiūrėta 2013 08 10].

¹⁸ Council of Europe. *Guide for the Development of Language Education Policies in Europe*. Executive version, 2007.

„<...> gebėjimas naudotis kalbomis komunikacijos tikslais ir dalyvauti kultūrinėje sąveikoje, kurioje asmuo, kaip socialinis agentas, turi tam tikrą įgudimą keliose kalbose ir skirtingų kultūrų patirtį. Tai nėra vertinama kaip superpozicija ar skirtingų kompetencijos sričių sugretinimas, o kaip sudėtinga ar net sudėtinė kompetencija, kuria vartotojas gali naudotis“.

(Europos Taryba, 2007, p. 168).

Plurilingvistinio žmogaus kalbų „repertuaras“:

- gimtoji kalba raštu ir žodžiu pagal standartines normas, įgytas švietimo sistemoje;
- pirmosios kalbos variantas pagal regiono ir / ar kartos, kuriai jis / ji priklauso normas;
- regioninė arba mažumų kalba (-os), kuria jis / ji kalba ir / arba rašo, prireikus taip pat kaip nacionaline kalba;
- viena ar daugiau užsienio kalbų, kurią supranta, bet nebūtinai kalba;
- kita (-os) užsienio kalba (-os) įvaldymas aukštesnio lygiu gebant kalbėti ir rašyti.

Šias kalbas toks žmogus moka ir geba naudoti įvairiais lygmenimis, tačiau labai svarbus aspektas yra žinios apie kalbinę įvairovę, tokios įvairovės suvokimas ir jos vertinimas.

Pliurilingvizmas yra plėtojamas per gyvenimą, nes žmogus mokosi vis naujų kalbų. Skatinant pliurilingvizmą yra diskutuojamos dvi esminės sąvokos:

- plurilingvizmo ugdymas;
- plurilingvizmo supratimas.

Nėra aiškios takoskyros tarp daugiakalbystės (multilingualism) ir plurilingvizmo (plurilingualism) koncepcijų. Tačiau kai kurie dokumentai leidžia logiškai atskirti šias dvi sąvokas. Minėtame Europos Tarybos dokumente „Kalbų mokymo politikos plėtros Europoje vadovas“ (2007 m. p. 10) plurilingvizmas yra suprantamas kaip kalbų įvairovei būtina sąlyga. Plurilingvizmas formuoja bendravimo Europoje pagrindą, bet visų pirma jis yra būtina sąlyga, siekiant išlaikyti kalbinę įvairovę. Daugiakalbystė kaip multilingvizmas yra suvokiama ir labiau siejama su socialine organizacija, o plurilingvizmas vartotinas žmogaus lingvistinės kompetencijos repertuaro sampratoje. Daugiakalbystė yra suprantama kaip fenomenas, pasireiškiantis visuomenės ar socialinės grupės lygmeniu, o plurilingvizmas – individo lygmeniu. „Dvikalbystės ir daugiakalbystės vadovas“ (Bhatia ir Ritchie, 2012) aptaria dvikalbystės, daugiakalbystės ir plurilingvizmo sąvokas. Be to, autoriai diskutuoja skirtumą tarp kolektyvinės ir socialinės dvikalbystės ir individo dvikalbystės. Daugiakalbystė (multilingualism) yra nagrinėjama kaip tam tikrų veiksnių:

- migracijos visame pasaulyje;
- politinių judėjimų, profesinių sąjungų;
- pasienio zonos

pasekmė.

Plačiąja prasme dvikalbystė ir daugiakalbystė reiškia sambūvį, kontaktą ir bendravimą skirtingomis kalbomis. Nors daugiakalbystė ir plurilingvizmas yra skatinami ES dokumentuose, skiriant šiems klausimams didelį dėmesį, tačiau realiame gyvenime stebimas atvirkštinis procesas, anglų kalbai tampant vyraujančia kalba (*lingua franca*) ir išstumiančia kitas, mažiau vartojamas kalbas.

Bendravimo kompetencijų reikšmingumas asmeniniam tobulėjimui

Pagal 6-ąją pagrindų programą buvo inicijuotas tyrimas „Kalbų įvairovė žiniomis grįstoje Europos visuomenėje“. Šios temos tikslas yra nagrinėti Europos kultūrų kalbų įvairovės vaidmenį ir reikšmę, siekiant sukurti žiniomis grįstą Europos visuomenę, gerbiančią kultūrinius skirtumus ir tarpkultūrinį supratimą. 19

Viena iš ES priemonių, paskatinusių kalbų mokymąsi ir įteisinusių lingvistinius gebėjimus, buvo Europass (2004). Europass tikslas buvo paskatinti studentų judumą ir mokymąsi visą gyvenimą, taip pat padėti darbdaviams suprasti kandidatų į darbo vietas kvalifikaciją, tokiu būdu prisidedant prie Bendrijos kvalifikacijų ir kompetencijų skaidrumo sistemos. Į Europass taip pat įtrauktas Europos Tarybos sukurtas Europos kalbų aplankas²⁰ ir Europass mobilumo dokumentas. Vieną iš gyvenimo aprašymo dalių sudaro kalbinių gebėjimų santrauka. Pasas – viena iš Europos kalbų aplanko sudedamųjų dalių – suteikia piliečiams galimybę smulkiai aprašyti savo kalbinius gebėjimus. Kaip standartizuota savęs įvertinimo priemonė, abiejuose dokumentuose naudojama Europos Tarybos parengta Europos kalbų mokėjimo orientacinė sistema.

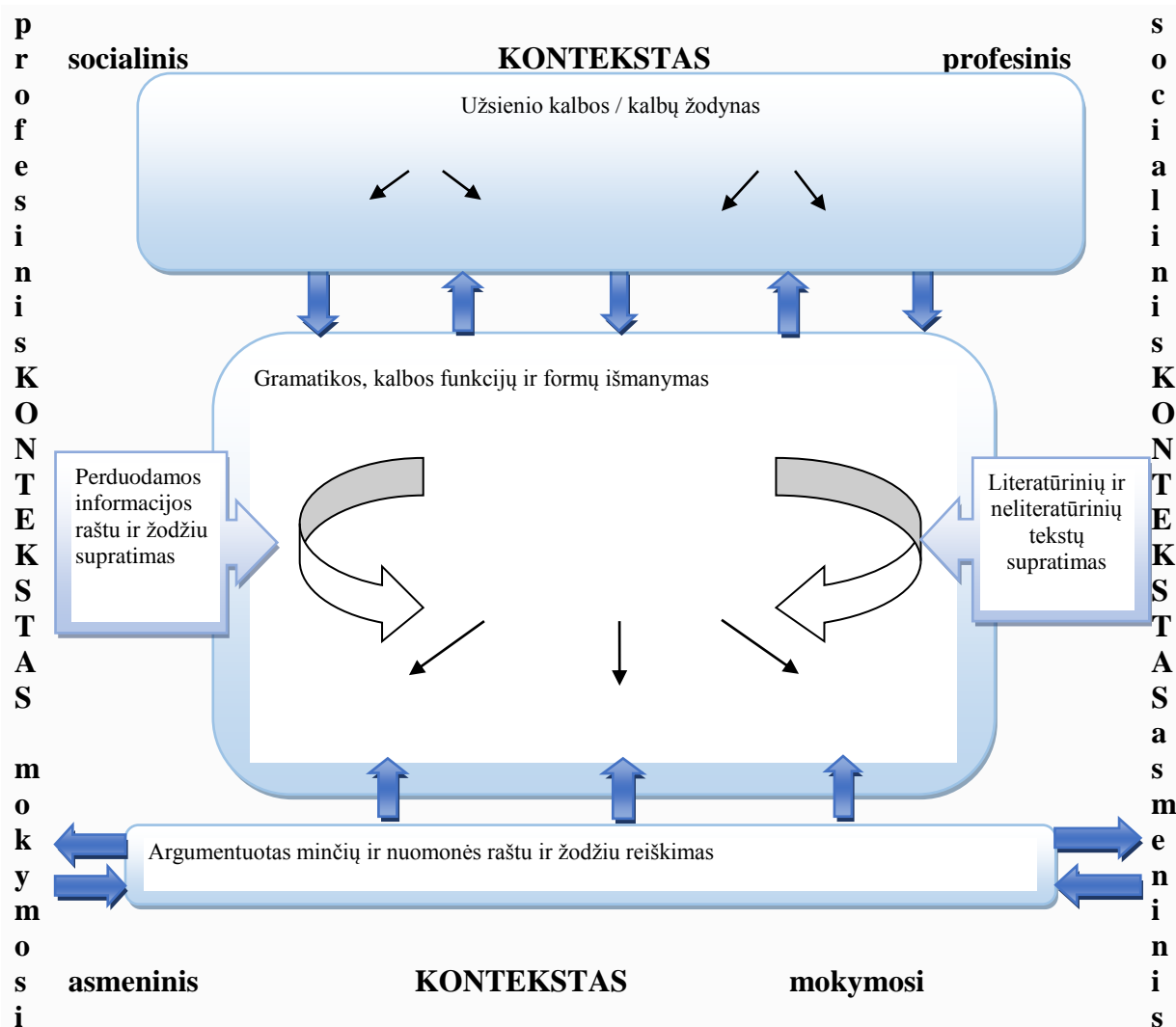
Kalbos ir jų mokėjimas yra asmens ir šalies turtas. Bendrųjų kompetencijų, kurioms priklauso bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencija, ugdymas yra aktualus klausimas modernioje visuomenėje, pasižyminčioje nuolatine kaita visose srityse, piliečių judumu, išaugusia migracija, kintančia demografinė situacija, nedarbo augimu.

¹⁹ Europos Komisijos komunikatas „Daugiakalbystė – Europos turtas ir bendras rūpestis“ Bendrijos veiksmų daugiakalbystės srityje aprašas ir internetinės konsultacijos su visuomene rezultatai. Briuselis, p. 16. 2008.

²⁰ Council of Europe. European Language Portfolio. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/> .žiūrėta 2013 08 10].

Vienas svarbiausių kompetencijos elementų yra vertybinės nuostatos, požiūriai arba jų sistema, kuri yra tarsi atspirties taškas, gebėjimams ugdyti ir žinioms plėsti. Tarpkultūrinis aspektas yra pamatinis bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos komponentas. Todėl kultūrų įvairovės ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikio pripažinimas yra neatskiriama kalbinės veiklos dalis. Kalbos vartotojas turi gebėti bendrauti įvairiose situacijose, vertinti estetines kalbų savybes, bendrauti su kitais asmenimis įvairiakultūroje ir įvairiakalbeje aplinkoje gerbiant kitas kultūras ir tradicijas.

Bendravimo (gimtąja kalba / užsienio kalbomis) kompetencija yra sudėtingas konstruktas, jungiantis daug elementų (žr. 7 pav.). Bendravimo užsienio kalbomis kompetencija apima įgūdžius suprasti, reikšti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones raštu ir žodžiu mokantis, darbe, namuose, leidžiant laisvalaikį pagal kiekvieno asmens siekius ir norus. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencija apima lingvistinės, komunikacinės, tarpkultūrinės kompetencijos elementus, aptartus šiame darbe.

7 pav. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijos samprata

Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencija reiškiasi keturiose srityse – kalbėjimo, klausymo, skaitymo ir rašymo. Iš jų dvi yra receptyviųjų gebėjimų plėtojimo sritys (klausymas ir skaitymas), dvi – produktyviųjų gebėjimų plėtojimo sritys (kalbėjimas ir rašymas). Bendravimo kompetencija gali reikštis įvairiuose kontekstuose:

- asmeniniame;
- profesiniame;
- socialiniame;
- mokymosi.

Šių dienų daugiakalbystės skatinimo kontekste, pradėta diskutuoti apie monolingvizmą, bilingvizmą ir plurilingvizmą. Lingvistinė kompetencija apima gimtosios kalbos žinias, internalizuotą taisyklių sistemą, kuri įgalina gimtakalbį kurti naujus gramatinius sakinius ir suprasti jam sakomus sakinius. Bilingvistinė kompetencija apima dviejų kalbų žinias ir taisyklių sistemas. Plurilingvizmo sąvoka pasiūlyta Europos Tarybos (2001) buvo aiškinama kaip gebėjimas naudoti kalbas komunikacijos tikslais ir dalyvauti tarpkultūrinėje sąveikoje, naudojant turimą kalbų potencialą skirtingu žinojimo ir išmokimo lygiu. Tai buvo pavadinta kalbiniu „repertuaru“. Plurilingvistinė kompetencija yra diskutuotina individo lygmeniu, priešpriešinant ją daugiakalbystei (*multilingualism*), kuri suprantama kaip kalbų vartojimas tam tikroje visuomenėje ar socialinėje grupėje. Plurilingvistinė kompetencija, be asmens turimo kalbinio „repertuaro“, apima tarpkultūrinį pripažinimą ir „kitų“ ar „kitaip“ pažinimą ir supratimą.

2. SUAUGUSIŲJŲ BENDRAVIMO GIMTĄJA IR UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJOS TYRIMŲ METODOLOGIJA IR ORGANIZAVIMAS

2.1. Empirinio tyrimo dizainas ir proceso organizavimas

Igyvendinant Lietuvos mokslų tarybos dotacijos projektą „Suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų lavinimo ir plėtros platforma“ Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-03-073, vykdytas suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų lavinimo ir plėtros mokslinis tyrimas. Suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų lavinimo ir plėtros nacionalinis kiekybinis tyrimas susidėjo iš dviejų pagrindinių etapų: 1) suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų lavinimo proceso bei jo konteksto teorinio tyrimo, grindžiamo mokslinės literatūros ir dokumentų analize ir skirto parengti bendrųjų kompetencijų lavinimo ir plėtros teoriniams modeliams bei koncepcijoms ir 2) empirinio tyrimo, susidedančio iš kiekybinės trijų suaugusiųjų grupių (dirbančiųjų, ieškančių darbo asmenų ir senjorų) apklausos Lietuvos savivaldybėse, naudojant pusiau struktūruotą klausimyną.

Disertacijoje aptariamo, empirinio tyrimo (žr. 8 pav.), atlikto 2013-2014 m. *tikslas* yra apžvelgti kalbinių kompetencijų ugdymo teorinius aspektus ir pristatyti suaugusiųjų bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų plėtros situaciją Lietuvoje.

Pirmuoju teorinio tyrimo etapu apžvelgtos teorinės koncepcijos, pagrindžiančios suaugusiųjų bendrąsias kompetencijas ir bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų reikšmingumą. Taip pat aptarti švietimo ir švietimo politikos dokumentai..

Tyrimo metodologijos, kaip teorinių ir empirinių procedūrų visumos, pagrindiniai principai šiame kiekybiniame tyrime yra socialiniuose tyrimuose reikalaujamų patikimumo procedūrų užtikrinimas: duomenų surinkimo, aprašomosios ir daugiamatės statistikos panaudojimo, išryškinant analizuojamų reiškinių tendencijas bei pagrįsti jų statistinį reikšmingumą.

Empirinio tyrimo vykdymas projektuotas etapais:

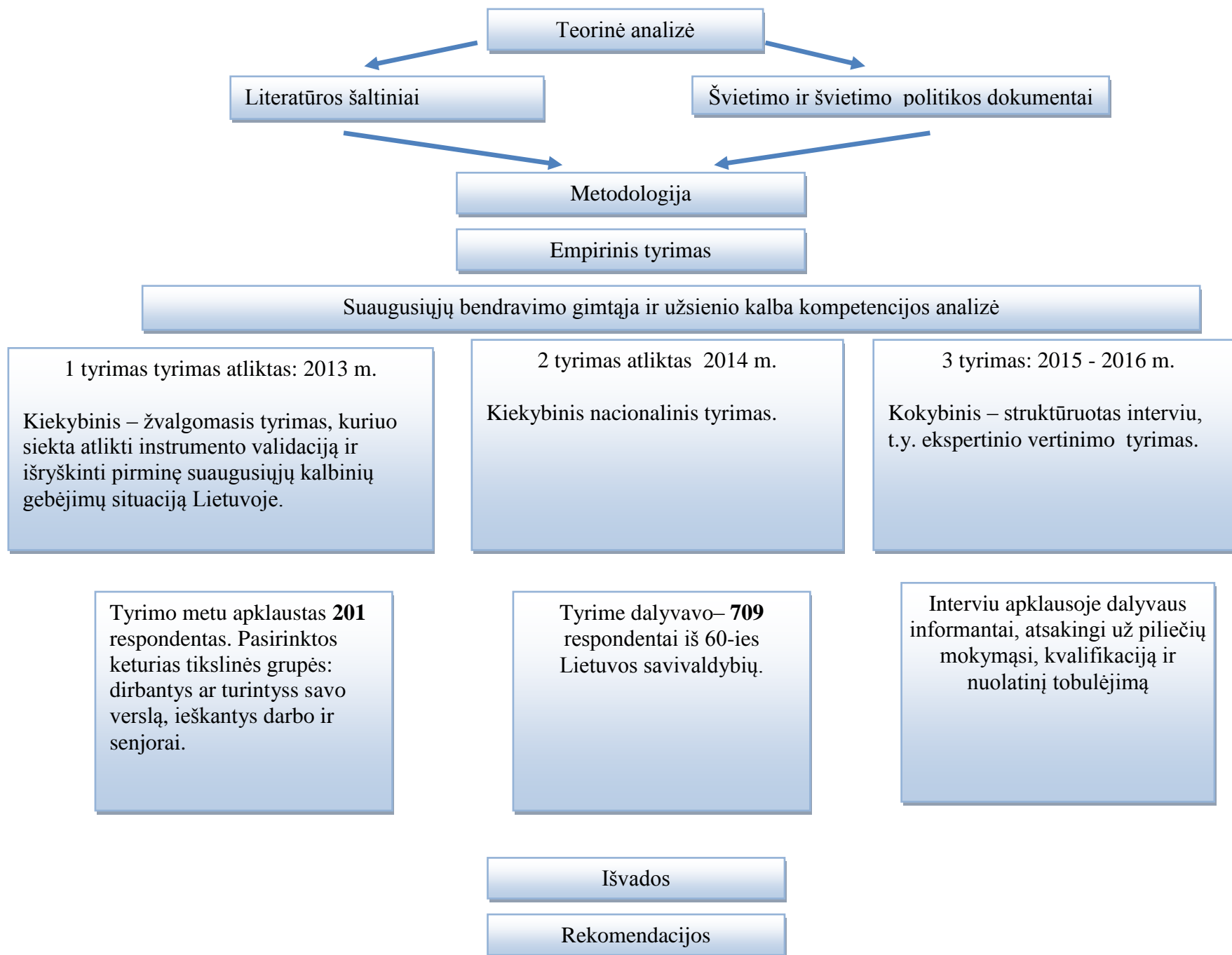
1 ETAPAS: Atliktas pilotinis – žvalgomasis tyrimas. Žvalgomojo tyrimo tikslas – nustatyti su bendravimu gimtąja ir užsienio kalbomis susijusių bendrųjų kompetencijų aktualumą, reikalingumą, taikymo sritis. Žvalgomojo tyrimo metu apklaustas **201 respondentas**. Tyrimo metodologijos, kaip teorinių ir empirinių procedūrų visumos, pagrindiniai principai šiame tyrime yra socialiniuose tyrimuose reikalaujamų patikimumo procedūrų užtikrinimas: duomenų

surinkimo, aprašomosios ir daugiamatės statistikos panaudojimo, išryškinant analizuojamų reiškinių tendencijas bei jų statistinį reikšmingumą.

2 ETAPAS: Vykdytas nacionalinis kiekybinis „*Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų*“ tyrimas, kuris atliktas 2014 m. Rugsėjo – gruodžio mėn., jo metu apklausti Lietuvos gyventojai. Tyrimo imtis – **709 respondantai** iš **60-ies Lietuvos savivaldybių** (*priedas Nr.2*) Buvo išskirtos trys tikslinės grupės: dirbantys asmenys, nedirbantieji ir senjorai. Patikslintas senjorų amžius: vyrai – 63+, moterys –61+. ⁱ²¹

3 ETAPAS bus vykdomas 2015 – 2014 metais. Projektuojama atlikti kokybinį – struktūruotą interviu, t.y. nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu vykdyti ekspertinį vertinimą, siekiant pagrįsti bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų svrąbą nūdienos situacijoje.

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. liepos 13 d. nutarimas Nr. 836 **Senatvės pensijos amžiaus lentelė**. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

8 pav. Tyrimo dizaino schema

Tyrimo instrumentas

Anketinė apklausa organizuota dviem formomis (internetu ir padalinamuoju principu) nuo 2013 m. rugsėjo 8 iki spalio 20 d. Anketa sudaryta iš 8 dalių: 1) bendrųjų kompetencijų vertinimas 2) demografiniai duomenys; 3) Bendravimo gimtąja kalba ir bendravimo užsienio kalbomis kompetencijų aktualumo įvertinimas 4) Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų įgijimo būdai 5) Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų įgijimo būdai 6) Veiksniai, skatinantys lavinti bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijas 7) Bendravimo gimtąja kalba ir užsienio kalbomis kompetencijų poveikis asmenų profesiniam gyvenimui 8) Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų poveikis asmenų dalyvavimui visuomeninėje pilietinėje veikloje. Detalesnė anketos analizė pateikta 2 lentelėje

2 lentelė

Instrumento charakteristikos

Eil. nr.	Instrumento dalys	Klausimų turinys	Klausimų skaičius
1.	Bendrųjų kompetencijų aktualumas	Bendrųjų kompetencijų svarbumas	1 klausimas
2.	Demografiniai duomenys	Amžius, lytis, išsilavinimas, šeimyninė padėtis, užimtumo statusas, gyvenamoji vieta,	6 klausimai
3.	Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų aktualumo įvertinimas	- Kaip bendravimo gimtąja kalba ir bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos yra Jums reikšmingos nurodytose srityse? - Kurie žemiau išvardinti gebėjimai Jums svarbūs profesinėje veikloje, sprendžiant darbo uždavinius? -Kurie žemiau išvardinti gebėjimai Jums svarbūs siekiant profesinės karjeros? - Kurie žemiau išvardinti gebėjimai Jums svarbūs vykdant visuomenines, kultūrinės veiklos, piliečio pareigas? - Kurie žemiau išvardinti gebėjimai Jums svarbūs asmeniniam tobulėjimui? -. Kaip vertinate savo bendravimo gimtąja kalba kompetenciją ? -Kaip vertinate savo bendravimo užsienio kalbomis kompetenciją ? - Kokiomis užsienio kalbomis gebate bendrauti? -Kaip vertinate savo bendravimą minėtomis užsienio kalba/kalbomis? -	9 klausimai
4.	Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų įgijimo būdai	- . Kaip mokotės gimtosios kalbos? - Kaip mokotės užsienio kalbų?	2 klausimai
5.	Bendravimo gimtąja ir	- Su kokiomis kliūtimis susiduriate lavindami	2 klausimai

	užsienio kalbomis kompetencijų įgijimo is lavinimo kliūtys	bendravimo gimtąja kalba kompetenciją? - Su kokiomis kliūtimis susiduriate lavindami bendravimo užsienio kalbomis kompetenciją?	
6.	Veiksniai, skatinantys lavintis bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijas	-Kas Jus skatina lavinti bendravimo gimtąja kalba kompetenciją? - Kas Jus skatina lavinti bendravimo užsienio kalbomis kompetenciją?	2 klausimai
7.	Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų poveikis asmenų profesiniam gyvenimui (įsidarbinamumui, užimtumo statusui ir kokybei, profesinei karjerai ir kt.)	- Darbo vietos paieška. Kaip bendravimo gimtąja kalba kompetencija ir jos lavinimas padeda įsidarbinti? - Darbo vietos paieška. Kaip bendravimo užsienio kalbomis kompetencija ir jos lavinimas padeda įsidarbinti? - Darbo vietos išlaikymas. Kaip gimtosios kalbos kompetencija padeda išlaikyti turimą darbo vietą / turimą veiklą? - Darbo vietos išlaikymas. Kaip užsienio kalbos/kalbų kompetencija padeda išlaikyti turimą darbo vietą/ turimą veiklą?	4 klausimai
8.	Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų poveikis asmenų dalyvavimui visuomeninėje ir pilietinėje veikloje	- Bendravimo gimtąja kalba kompetencijos aktualumas dalyvavimui visuomeninėje pilietinėje veikloje. - Bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos aktualumas dalyvavimui visuomeninėje pilietinėje veikloje.	2 klausimai

Dauguma anketos kintamųjų yra ranginiai, tai, pavyzdžiui, atsakymai į tokius klausimus kaip „Kiek Jums svarbu bendravimas užsienio kalbomis?“ (atsakymai gali būti: 1 – labai svarbu, 2 – svarbu, 3 – nelabai svarbu, 4 – nesvarbu). Taip pat daug anketoje yra tokių klausimų, į kuriuos galimi tik du atsakymai, pavyzdžiui, „Ar Jums svarbu profesinės karjeros siekimas?“ (atsakymai gali būti: 1 – taip, 2 – ne). Tik dvi reikšmes turintys kintamieji paprastai priskiriami prie nominalinių, bet kartais jiems taikomi ir ranginių arba intervalinių kintamųjų metodai. Yra tyrime ir nominalinių kintamųjų, turinčių daugiau reikšmių, tai respondento šeiminei padėčiai, savivaldybė, gimtoji kalba ir pan.

Anketoje daugelis kintamųjų jungiami į blokus: tai grupė kintamųjų apie skirtingus to paties reiškinio aspektus. Kiekybinių ir nors apytikriai tolydinių kintamųjų tyrimo duomenyse iš pradžių buvo tik vienas – tai respondento amžius. Tačiau daug kiekybinių kintamųjų buvo sukurta naudojant faktorinę analizę – tai faktoriai, kurie apibendrina tam tikros susijusių kintamųjų grupės tarpusavio koreliacijas, sugrupuoja kintamuosius į tarpusavyje susietas grupes ir kiekybiškai įvertina tai, ką bendro reiškia šie klausimai. Faktorinės analizės išskirti faktoriai tolesnėje analizėje paprastai naudojami kaip kiekybiniai kintamieji. Daug kur klausimai arba jų blokai buvo papildomi atviro pobūdžio klausimais, leidžiančiais respondentams pasakyti tai, kas nėra iš anksto tyrėjų numatyta klausimo ar klausimų atsakymuose (*priedas Nr.1*).

Statistinės analizės metodai

Kiekybinio tyrimo duomenų analizei naudoti *aprašomosios statistikos metodai*: dažnių lentelės su dažniais ir procentais, kintamųjų vidurkiai, standartiniai nuokrypiai, mažiausios ir didžiausios reikšmės. Grupėms palyginti buvo naudotos kryžminės (dviejų kintamųjų) dažnių lentelės ir chi kvadrato kriterijus. Tais atvejais, kai lyginamos grupės buvo sutvarkytos tam tikro požymio didėjimo tvarka (t. y. Grupės kintamasis buvo ranginis), o grupėse lyginamas kintamasis irgi buvo ranginis, buvo naudojamas Kendalo tau koreliacijos koeficientas arba Somerio d koeficientas – tai Kendalo tau variantas, skirtas asimetriškiems ryšiams, kai yra žinoma, kuris kintamasis nuo kurio priklauso. Klausimų ranginėms koreliacijoms tirti buvo naudojami Kendalo tau-c ir tau-b koeficientai, dviejų nominalinių kintamųjų ryšiui įvertinti buvo naudojamas chi kvadrato kriterijus ir Kramerio V arba phi koeficientai. Kiekybinių kintamųjų tarpusavio koreliacijos buvo tiriamos naudojant Spearman, Pearson arba Kendalo tau koreliacijos koeficientus. Dažniausiai buvo naudojamas Kendalo tau, nes dauguma analizuojamų ryšių yra tarp ranginių kintamųjų, turinčių nedidelį kategorijų skaičių, nuo 3 iki 5. Kendalo tau pranašesnis už labiau žinomą Spearman koeficientą tuo, kad: a) jo skirstinys greičiau artėja prie normaliojo, didėjant imties tūriui; b) empirinis Spearmano koeficientas yra paslinktasis tikrosios populiacijos reikšmės įvertis, o empirinis Kendalo tau koeficientas yra nepaslinktasis ivertis; c) Kendalo tau koeficientas turi aiškia matematinę statistinę interpretaciją: jis yra dviejų tikimybių skirtumas – tikimybė, kad dviejų atsitiktinai pasirinktų tyrimo vienetų pirmojo kintamojo reikšmės išsidėstys ta pačia tvarka kaip ir antrojo kintamojo reikšmės, atėmus tikimybę, kad dviejų atsitiktinai pasirinktų tyrimo vienetų pirmojo kintamojo reikšmės išsidėstys priešinga tvarka nei antrojo kintamojo reikšmės. (Cituoama pagal Bučaitė-Vilkė ir kt., 2012, p. 113–114; ten pateikiami išsamesni paaiškinimai ir literatūros nuorodos). Interpretuojant Kendalo tau ir į jį panašų Somerio d koeficientą, reikia atsižvelgti į tai, kad Kendallo tau koeficiento reikšmės tam pačiam ryšiui paprastai būna absoliučiu dydžiu mažesnės nei Spearman arba Pearson koreliacijos koeficientų reikšmės. Kai kurių anketų susijusių klausimų grupėms analizuoti buvo panaudota faktorinė analizė, siekiant sumažinti kintamųjų skaičių. Faktoriams išskirti dažniausiai naudojamas pagrindinių faktorių metodas, faktorių skaičius buvo dažniausiai nustatomas remiantis kriterijumi „faktorius tikrinė reikšmė > 1 “. Faktorių interpretavimui palengvinti paprastai buvo naudojamas įstrižas pasukimas – Direct Oblimin arba Promax.

Siekiant išsiaiškinti, kaip vienas kintamasis priklauso nuo kelių ar daugelio kitų, buvo naudojama regresinė analizė – dvejetainė, ranginė arba tiesinė. Logistinė regresinė analizė kai kada buvo naudojama ir tada, kai reikėjo ištirti dviejų grupių skirtumus pagal daugelį kintamųjų. Klasterinė

analizė buvo naudojama norint surasti „natūralias“ respondentų grupes (klasterius) pagal anksčiau surastus kintamųjų bloko ar kitokios kintamųjų grupės faktorius arba pagal pačius kintamuosius. Klasterinės analizės panaudojimas šiame tyrime buvo eksperimentinio, tiriamojo pobūdžio. Naudotas klasterinės analizės metodas buvo dviejų žingsnių klasterinė analizė (SPSS „two step cluster analysis“). Paruošiant ir tikrinant duomenis, kai kuriems kiekybiniais kintamiesiems buvo analizuojami jų skirstiniai, tikrinamos išskirtys, skaičiuojami asimetrijos ir eksceso koeficientai ir jų standartinės paklaidos, taip pat naudojamos įvairios diagramos: histogramos, medžio diagramos („stem-and-leaf plot“), stačiakampės diagramos („box-and-whisker plot“). Ne visų šių statistinių metodų rezultatai pateikiami pagrindiniame monografijos tekste. Kai kurie rezultatai yra prieduose arba buvo panaudoti tarpinėms analizėms. Pagrindinė statistinė programa tvarkant ir analizuojant duomenis buvo IBM SPSS Statistics, 16 ir 22 versijos. Kai kurie pagalbiniai veiksmai ir skaičiavimai atlikti naudojant Microsoft Excel, versijos 2013 ir 2007. Atskirais atvejais buvo naudota Mplus programa, versija 7.3.

3. BENDRAVIMO GIMTĄJA IR UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJŲ TYRIMO REZULTATAI

3.1. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kiekybinio (žvalgomojo ir nacionalinio) tyrimo rezultatai

Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis tyrimas atliktas dviem etapais:

- 1) žvalgomasis tyrimas;
- 2) kiekybinis tyrimas.

Tyrimo instrumento validavimui ir patikimumo nustatymui vykdytas pilotinis – žvalgomasis tyrimas. Žvalgomojo tyrimo *tikslas* – nustatyti su bendravimu gimtąja ir užsienio kalbomis susijusių bendrųjų kompetencijų aktualumą, reikalingumą, taikymo sritis. *Žvalgomojo tyrimo metu apklaustas 201 respondentas*. Tyrimo metodologijos, kaip teorinių ir empirinių procedūrų visumos, pagrindiniai principai šiame tyrime yra socialiniuose tyrimuose reikalaujamų patikimumo procedūrų užtikrinimas: duomenų surinkimo, aprašomosios ir daugiamatės statistikos panaudojimo, išryškinant analizuojamų reiškinių tendencijas bei jų statistinį reikšmingumą.

Tyrimo imtis – keturios tikslinės grupės: ieškantieji darbo, dirbantieji, turintieji savo verslą ir senjorai. Aktyviausi buvo dirbantys jauni žmonės. Tai galima paaiškinti, kad jiems bene labiausiai prieinama ir priimtina elektroninė apklausos forma. Mažiausiai aktyvi buvo vyriausia respondentų grupė nuo 70-ies ir vyresni, jie sudarė 6 proc. Apklaustųjų. Tai galima pagrįsti respondentų sveikatos problemomis bei kompiuterinių įgūdžių stoka.

Tyrimo instrumentas – anketinė apklausa, kuri buvo vykdoma internetu 2013 09 08–10 20. Anketa sudaryta iš 8 dalių: 1) bendrųjų kompetencijų vertinimas; 2) demografiniai duomenys; 3) bendravimo gimtąja kalba ir bendravimo užsienio kalbomis kompetencijų aktualumo įvertinimas; 4) bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų įgijimo būdai; 5) bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų įgijimo būdai; 6) veiksniai, skatinantys lavinti bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijas; 7) bendravimo gimtąja kalba ir užsienio kalbomis kompetencijų poveikis asmenų profesiniam gyvenimui; 8) bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų poveikis asmenų dalyvavimui visuomeninėje pilietinėje veikloje. Anketos vidinis patikimumas nustatytas, remiantis Cronbach alfa - 0,867.

Tyrimo duomenų kiekybinė analizė remiasi aprašomąja ir daugiamate statistika. Analizuojant pirminius empirinius duomenis aprašomosios statistikos metodais, buvo naudojami duomenų padėties, dažnuminio pasiskirstymo bei jų tarpusavio sąryšio apibūdinimai. Skirtumų tarp respondentų grupių (pagal demografinius, socialinius veiksnius) statistinis reikšmingumas buvo nustatytas naudojant atitinkamus testus. Pirminiai empiriniai duomenys buvo koduojami ir

statistiškai apdorojami naudojant SPSS 17 for Windows (Statistical Package For Social Sciences) programą.

Žvalgomojo tyrimo duomenų apdorojimas ir sisteminimas atskleidė priemonės trūkumus. Atlikus žvalgomąjį tyrimą, buvo patikslintos tyrimo priemonės – pakoreguoti kai kurie anketos klausimai. Buvo atsakyta bendrosios anketos dalies (bendrųjų kompetencijų vertinimas), anketa pakoreguota, ją sutrumpinant iki 7 dalių, patikslintos formuluotės.

Kiekybinis „Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų“ tyrimas atliktas 2014 m. Rugsėjo – gruodžio mėn., jo metu apklausti Lietuvos gyventojai. Tyrimo imtis – 709 respondentai iš 60-ies Lietuvos savivaldybių. Buvo išskirtos trys tikslinės grupės: dirbantys asmenys, nedirbantieji ir senjorai. Patikslintas senjorų amžius: vyrai – 63+, moterys –61+. ⁱⁱ²²

Duomenų rinkimo ir apdorojimo metodai. Tyrimo piemonė – struktūruota anketinė apklausa, kuri buvo atliekama elektroniniu ir popieriniu būdais. Atsakymams taikytos ranginės ir nominalinės skalės. Kiekybinė duomenų analizė atlikta naudojant duomenų apdorojimo ir analizės programos SPSS 16.0 ir 22.0 versijas. Taikyti aprašomosios statistikos metodai: skaičiuoti dažniai, procentai, vidurkiai. Grupėms palyginti buvo naudotos kryžminės (dviejų kintamųjų) dažnių lentelės ir chi kvadrato kriterijus. Kendalo tau koreliacijos koeficientas skirtas asimetriškiems ryšiams nustatyti, o klausimų ranginėms koreliacijoms tirti buvo naudojamas Kendalo tau-b koeficientas, kiekybinių kintamųjų tarpusavio koreliacijos buvo tiriamos naudojant Pirsono arba Kendalo tau koreliacijos koeficientus.

Respondentų apibūdinimas. „Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų“ tyrime dalyvavo 709 respondentai. Buvo teirautasi dalyvių apie : i) šeiminę padėtį; ii) lytį; iii) išsilavinimą; iv) užimtumą; v) gyvenamąją vietą. Imties demografiniai duomenys apibendrintai pateikiami lentelėse. Dalyvių pasiskirstymas pagal lytį: 63,1 proc. Moterų ir 36,9 proc. Vyrų. Respondentų amžiaus vidurkis – 38 metai. Vyriausiasis dalyvis – 84 metų, jauniausias – 18 metų.

3 lentelė. Respondentų gyvenamoji vieta.

Gyvenamoji vieta	Dažniai	Procentai
Didmiestyje	189	34,7
Kitame mieste	176	32,2
Miestelyje	93	17,1
Kaime	86	15,8
Kita	1	0,2
Iš viso	709	100

*Neatsakė 164

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. liepos 13 d. nutarimas Nr. 836 **Senatvės pensijos amžiaus lentelė.** Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Daugiausia respondentų gyvena didmiestyje arba kituose šalies miestuose, 15,8 Proc. Gana didelė respondentų dalis 34,7 proc. Į klausimą apie gyvenamąją vietą neatsakė. Respondentų išsilavinimas pateiktas lentelėje n. Daugiau kaip pusė visų apklaustųjų (53,1 proc.) – turintys aukštąjį išsilavinimą. Respondentai, kurie turi tik pradinį, pagrindinį, nebaigtą vidurinį ar vidurinį, sudarė 25,8 proc. Visos tyrimo imties (žr.4 lentelę).

4 lentelė. Respondentų išsilavinimas.

Išsilavinimas	Dažniai	Procentai
Pradinis	3	0,5
Pagrindinis	26	4,7
Nebaigtas vidurinis	12	2,2
Vidurinis	101	18,4
Profesinis	59	10,8
Aukštesnysis	56	10,2
Aukštasis neuniversitetinis	73	13,3
Aukštasis, bakalauro kv. Laipsnis	111	20,1
Magistro kv. Laipsnis arba jam prilygstantis	102	18,6
Mokslų daktaras	6	1,1
Iš viso:	709	100,0

*Neatsakė 160

Respondentų analizė pagal užimtumą rodo, kad didžiausią dalį tyrime sudarė nedirbantys žmonės (N =317). Dirbančiųjų buvo 30,1 proc., iš jų tarnautojai sudarė 9,8 proc., samdomi darbuotojai – 10,4 proc., turintieji savo verslą – 2,9 proc., nereguliariai dirbantieji – 6,7 Proc. Senjorų tikslinę grupę sudarė 9 proc. Visos imties, iš kurių 6,6 proc. – nedirbantieji ir 2,4 proc. – dirbantieji pensininkai (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Respondentų užimtumas.

Respondentų užimtumas	Dažniai	Procentai
dirbantieji	166	30,0
nedirbantieji	317	61,0
Senjorai	49	9,0
Iš viso:	709	100,0

*Neatsakė 159

6 lentelė. Respondentų šeiminei padėčiai.

Šeiminei padėčiai	Dažnis	Procentai
Vedęs / ištekėjusi	235	42,9
Viengungis / netekėjusi	158	28,8
Išsiskyres(-usi)	46	8,4

Našlys (-ė)	30	5,5
Gyvenu atskirai	12	2,2
Gyvenu partnerystėje	53	9,5
Kita	15	2,7
Iš viso:	709	100

*Neatsakė 159

Tyrimo dalyvių šeiminei padėčiai rodo, imtyje dominuoja vedę / ištekėjusios (42,9 proc.), tačiau beveik trečdalį sudaro viengungiai / netekėjusios (28,8 proc.). Kitų grupių dalyvių yra kur kas mažiau (žr. 4 lentelė). Respondentų amžiaus vidurkis – 38 metai.

Aprašomoji duomenų analizė. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų anketą sudarė 7 blokai: 1) bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų vertinimo; 2) bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų svarba pagal veiklos sritis; 3) darbo paieškos įvertinimas; 4) darbo vietos išlaikymas; 5) profesinės karjeros siekimas; 6) dalyvavimas visuomeninėje / pilietinėje veikloje; 7) bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų tobulinimas. Respondentai buvo apklausti dėl jų gimtosios kalbos (klausimas 1.1.) Ir bendravimo gimtąja kalba kompetencijos lygmens (klausimas 1.2). Didžioji respondentų dauguma (92,2 proc.) nurodė lietuvių kalbą kaip gimtąją. Kitos kalbos, kurias tyrimo dalyviai pažymėjo kaip gimtąsias, buvo rusų (5,2 proc.) ir lenkų (2,0 proc.) (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Respondentų gimtoji kalba.

Gimtoji kalba	Dažniai (N)	Procentai %
Lietuvių	650	92,2
Lenkų	14	2,0
Rusų	37	5,2
Baltarusių	1	0,1
Ukrainiečių	1	0,1
Kita	2	0,3
Iš viso:	709	100

*Neatsakė 4

Gimtosios kalbos mokėjimas buvo vertinamas šiais aspektais (klausimas 1.2.):

- gimtosios kalbos žodynas;
- gramatikos, kalbos funkcijų ir formų išmanymas;
- tekstų (literatūrinių ir neliteratūrinių) skaitymas ir supratimas;
- bendravimas žodžiu įvairiose situacijose;
- bendravimas raštu įvairiose situacijose.

Vertinta ranginėje skalėje: *labai gerai, gerai, vidutiniškai, silpnai, negaliu įvertinti*. Gimtosios kalbos žinias ir gebėjimus respondentai vertina gerai: daugiausia savo žinias ir gebėjimus respondentai įvertino kaip *labai gerus* arba *gerus*, tik nežymi dalis pažymėjo atsakymą *vidutiniškai* ir keli respondentai – *silpnai*. Didžiausias respondentų skaičius *labai gerai* vertino savo *gimtosios kalbos žodyną* (N=407), bei *tekstų skaitymo ir supratimo gebėjimą* (N=390). Mažiau nei pusė respondentų *labai gerai* įvertino *bendravimo raštu įvairiose situacijose* gebėjimą (N=262) bei *gebėjimą gramatiškai taisyklingai kalbėti ir rašyti* (N=291). Tačiau susumavus respondentes, kurie labai gerai ir gerai vertina šiuos gebėjimus, atsakymai iš tiesų yra džiuginantys. *Gebėjimą gramatiškai taisyklingai kalbėti ir rašyti labai gerai ir gerai įvaldę* – 87 proc. respondentų, o *bendravimo raštu įvairiose situacijose* gebėjimą – 83,7 proc. tyrime dalyvavusių asmenų. Aptikta neatsakiusių į šį klausimą, todėl daroma prielaida, kad tie respondentai negebėjo įvertinti savo kompetencijos. vadinasi, teigiame, kad respondentai turi įvaldę labai gerus arba gerus bendravimo gimtąja kalba žinias ir gebėjimus (žr. 8 lentelė).

8 lentelė. **Bendravimo gimtąja kalba kompetencijos vertinimas.**

Gebėjimai / Žinios	Labai gerai		Gerai		Vidutiniškai		Silpnai		Negaliu įvertinti	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Žodynas	40	58,9	25	37,	24	3,5	1	0,1	5	0,7
	7		9	5						
Gebėjimas gramatiškai taisyklingai kalbėti ir rašyti	29	42,5	30	44,	81	11,	8	1,2	4	0,6
	1		5	5		8				
Tekstų skaitymas ir supratimas	39	57,2	24	35,	45	6,6	2	0,3	2	0,3
	0		5	9						
Bendravimas žodžiu įvairiose situacijose	31	46,3	29	42,	71	10,	5	0,7	2	0,3
	7		2	6		4				
Bendravimas raštu įvairiose situacijose	26	38,6	30	45,	94	13,	16	2,4	6	0,8
	2		6	1		9				

* neatsakė

Žvalgomojo tyrimo rezultatai atskleidė, kad vertindami bendravimo užsienio kalbomis kompetenciją respondentai buvo atsargūs ir išryškėjo, jog skalėje *Labai gerai* respondentai

išskirtinai teigiamai vertino tik buitinio lygmens teksto supratimą (59 proc.). Kitus gebėjimus *labai gerai* vertino nuo 12 proc. Iki 35 proc. Respondentų: sudėtingo (literatūrinio, mokslinio ar profesinio) teksto supratimas (12 proc.); gramatikos, kalbos funkcijų ir formų išmanymas (17 proc.); teksto raštu parengimas (18 proc.); argumentuotas nuomonės raštu ir žodžiu rengimas (20 proc.); platus užsienio kalbos / kalbų žodynas (22 proc.); bendravimas su kitų kultūrų žmonėmis palaikant konstruktyvų dialogą (30 proc.); perduodamos informacijos raštu ir žodžiu supratimas (32 proc.); kultūrų įvairovės ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikio pripažinimas (35 proc.) (*priedas Nr.3*).

Lyginant žvalgomojo ir pagrindinio tyrimo rezultatus pagal klausimą (1.3) „*Kokiomis užsienio ar kitomis kalbomis gebate bendrauti?*“ nustatytas rusų ir anglų kalbų dominavimas: žvalgomojo tyrimo respondentai moka rusų (37 proc.) ir anglų (36 proc.) kalbas, o pagrindinio tyrimo dar daugiau respondentų geba bendrauti: rusų (77,5 proc.) ir anglų (63,0 proc.) kalbomis. Kur kas mažiau respondentų yra įvaldę vokiečių (žvalgomasis tyrimas – 8 proc. Ir 15,2 proc.) ir lenkų (žvalgomasis tyrimas – 9 proc.) ir 14,1 proc. kalbas. 2009–2012 metais Britų tarybos vykdyto projekto, kuriame dalyvavo 47 šalys, ataskaitoje teigiama, kad anglų kalba yra dažniausiai vartojama verslo kalba, tačiau gana dažnai reklamoje ir rinkodaroje pasitelkiamos rusų ir vokiečių kalbos (Europos kalbų lobynas..., 2012). Vokiečių kalba yra antroji verslo kalba Europoje. Šio tyrimo respondentų plurilingvistinis repertuaras nėra turtingas. Nedaug respondentų nurodė, kad moka kitas kalbas, tokias kaip prancūzų (5,6 proc.), italų (1,3 proc.), ispanų (3,1 proc.). Be anglų ir vokiečių, prancūzų kalba yra darbinė Europos Sąjungos institucijų kalba, todėl jos svarba taip pat yra didelė. Skandinavų kalbos nėra paplitusios tarp Lietuvos gyventojų ir jų mokėjimas yra labai menkas: norvegų kalbą moka tik 1,1 proc. respondentų, danų – 0,4 proc., švedų – 0,4 proc.. Labiausiai paplitusių tarp respondentų kalbų kompetencija respondentų vertinta taip: daugiau nei trečdalis įvertino anglų kaip *labai gerą* (12,6 proc.) ar *gerą* (26,8 proc.), o pusė jų vertino kaip *vidutinišką* (29,4 proc.) ir *silpną* (21,2 proc.). Rusų kalbos mokėjimą *labai gerai* (17,0 proc.) ir *gerai* (39,7 proc.) įvertino šiek tiek daugiau nei pusė patvirtinusių tos kalbos mokėjimą. Lenkų kalbos gebėjimai yra kur kas silpnesni, trečdalis respondentų (12,1 proc.) šią kalbą moka vidutiniškai ir šiek tiek daugiau (18,5 proc.) silpnai. Vokiečių kalbos įvaldymas dar žemesnio lygmens: šia kalba *vidutiniškai* kalba 12,1 proc. respondentų, *silpnai* – 18,5 proc. respondentų. Pagal tyrimo „Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis: miestai ir miesteliai“ (2008–2012) duomenis, apie pusė (51,97 proc.), apklaustų gyventojų moka anglų kalbą, apie penktadalis – vokiečių (21,67 proc.) ir maža dalis – prancūzų (5,26 proc.). Tyrimo rezultatų pagrindu daroma išvada, kad „Prancūzų kalbos mokėjimo teritorinis pasiskirstymas glaudžiai susijęs su tuo, ar ši kalba mokoma bendrojo lavinimo mokyklose“ (Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis: miestai ir miesteliai, 2008–

2012). Šio tyrimo analizė rodo, kad daugiausia respondentai pažymėjo moką vieną (N =235) arba dvi užsienio / kitas kalbas (N=292). Mokantys tris kalbas patvirtino 128 apklaustųjų. Šių dviejų tyrimų metu gautų rezultatų palyginimas suponuoja išvadą, kad per kelis metus mokančių anglų kalbą gyventojų skaičius išaugo beveik 10 proc., vokiečių kalbą įvaldžiusių skaičius sumažėjo 6 proc. , o prancūzų kalbą mokančiųjų skaičius beveik nepakito.

Atliekant tyrimą buvo siekiama nustatyti gimtosios (klausimas 2.1) ir užsienio kalbų mokėjimo (klausimas 2.2) svarbą keturiose dimensijose:

1. Profesinės veiklos bei darbo uždavinių sprendimo.
2. Profesinės karjeros siekimo.
3. Dalyvavimo visuomeninėje, kultūrinėje veikloje bei piliečio pareigų vykdymo.
4. Asmeninio tobulėjimo.

Šiuo tyrimu taip pat siekta nustatyti *kaip / ar bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda darbo, asmeninės bei visuomeninės veiklos srityse*: i) ieškant darbo vietos; ii) išlaikant darbo vietą; iii) siekiant profesinės karjeros; iv) dalyvaujant visuomeninėje ir pilietinėje veikloje. Respondentų teigimu, gimtosios kalbos gebėjimai svarbiausią vaidmenį atlieka, ieškant darbo vietos (66,5 proc.), panašus respondentų skaičius (61,1 proc.) mato šių gebėjimų svarbą, siekiant karjeros ir dalyvaujant visuomeninėje ir pilietinėje veikloje (61,9 proc.). Lyginant užsienio kalbų gebėjimų svarbą šiose keturiose srityse atsakymai pasiskirstė kiek kitaip: 46,8 proc. respondentų tvirtina, kad šie gebėjimai labai padeda ieškant darbo, daugiau nei trečdalis respondentų (39,1 proc.) nuomone, jie labai padeda išlaikant darbo vietą, ir dalyvaujant visuomeninėje ir pilietinėje veikloje (37,6 proc.) ir, 45,0 proc. respondentų nuomone, jie yra svarbūs, siekiant profesinės karjeros. Taigi, lyginant gimtosios kalbos gebėjimų ir užsienio kalbų gebėjimų reikšmę, pastebėta, kad gebėjimus bendrauti užsienio kalbomis respondentai vertina kaip mažiau reikšmingus darbo rinkoje.

Trečiasis anketos klausimų blokas „Darbo vietos įvertinimas“ siejamas su bendravimo gebėjimų reikšmingumu darbo paieškai. Šiuos respondentų atsakymus derėtų vertinti, pagal atsakymus į klausimus „Ar svarbi jums darbo paieška?“ (klausimas 3.1.) Ir „Kur ieškote darbo?“ (klausimas 3.2.). 77,2 proc. apklaustųjų darbo paieška yra aktuali. Didžioji imties dalis (70,0 proc.) darbo ieško Lietuvoje. Ketvirtadalis respondentų (24,5 proc.) nurodė, jog darbo ieško Lietuvoje ir užsienyje. 2,4 proc. respondentų darbo ieško užsienyje ir 3,1 proc. – tarptautinėje įmonėje, esančioje Lietuvoje. Susumuojant šiuos duomenis, akivaizdu, kad beveik trečdalis respondentų norėtų dirbti aplinkoje, kurioje vienos ar kitos užsienio kalbos mokėjimas yra būtinas. Darbo vietos paieška ir bendravimo gebėjimų svarbos tyrimas atskleidė, kad didžioji respondentų dauguma teigia, kad šie gebėjimai yra reikšmingi. Dviem trečdaliams respondentų (66,5 proc.) bendravimo gimtąja kalba gebėjimai labai padeda ir 27,6 proc. Dalyvių daugiau padeda nei nepadeda darbo paieškoje. Bendravimo gebėjimai

užsienio kalbomis labai padeda mažesniai respondentų skaičiui (46,8 proc.) ir daugiau padeda nei nepadeda – 41,5 proc. atsakiusiųjų. Šie rezultatai liudija, kad respondentai labiau linkę vertinti gimtosios kalbos gebėjimus. Tačiau buvo nemažai respondentų, kurie nežinojo ar negebėjo įvertinti šių gebėjimų svarbos. 4,7 proc. respondentų nežino, ar bendravimo gimtąja kalba gebėjimai yra svarbūs ir šiek tiek daugiau respondentų (7,5 proc.) negalėjo atsakyti dėl bendravimo užsienio kalbomis gebėjimų svarbos darbo paieškos rezultatams. Atsakymą „*Aš to nedarau, man to nereikia*“ pažymėjo 10,0 proc. dalyvių, atsakydami į klausimą apie bendravimo gebėjimus gimtąja kalba, ir 16,8 proc. – bendravimo gebėjimus užsienio kalbomis. Darytina prielaida, kad tie respondentai nėra susidūrę su tokia situacija, kurioje jų klausiama apie kalbų mokėjimą ir jų svarbą. Vienas iš „Europos kalbų lobyno“ tyrimo (2012) rezultatų rodo, kad tik nedidelė šalyje veikiančių įmonių dalis kalbos strategijas pripažįsta kaip lygiavertį įmonės plėtros elementą. Nors 17 įmonių iš 24 dalyvavusių apklausoje, atsakydamos apie bendrą įmonės kalbų strategiją, pažymėjo kalbų gebėjimų svarbą įdarbinant darbuotojus. Taigi, darbdaviai vertina kalbų mokėjimą priimant į darbą, tačiau nesinaudoja arba menkai naudojami turimomis savo dirbančiųjų kalbinėmis žiniomis kasdienėje įmonės veikloje.

Kitais klausimais buvo bandoma nustatyti, kaip ir kokiais atvejais bendravimo gimtąja kalba (klausimas 3.3.) ir bendravimo užsienio kalbomis gebėjimai (klausimas 3.4.) padeda: i) ieškoti informacijos apie darbo vietas; ii) parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus; iii) bendrauti su darbdaviais ieškant darbo; iv) prisistatyti atrankos metu; v) ieškoti informacijos apie darbo vietas; vi) parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus; vii) bendrauti su darbdaviais ieškant darbo; viii) prisistatyti atrankos metu. Labiausiai gimtosios kalbos gebėjimai padeda: ieškoti informacijos apie darbo vietas (64,3 proc.); parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus (64,4 proc.); bendrauti su darbdaviais ieškant darbo (65,3 proc.); prisistatyti darbo atrankos metu (67,5 proc.). Nustatyta, kad užsienio kalbų gebėjimai yra vertinami kur kas menkiausiai tose pačiose kategorijose. Tačiau tai proporcingai siejasi su rezultatais, gautais apie darbo paieškos geografiją (dauguma darbo ieško Lietuvoje). Labai padeda ar padeda: i) ieškoti informacijos apie darbo vietas (37,6 proc. ir 39,6 proc.); ii) parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus (34,2 proc. ir 39,1 proc.); iii) bendrauti su darbdaviais ieškant darbo (37,0 proc. ir 40,7 proc.); iv) prisistatyti atrankos metu (36,9 proc. ir 39,8 proc.). Daroma prielaida, kad respondentai, ieško nekvalifikuoto ar mažai kvalifikuoto darbo, kurį atliekant nebūtinai užsienio kalbos mokėjimas arba užsienio kalbos (-ų) mokėjimas nėra vertinamas kaip privalumas.

Ketvirtasis klausimų blokas „*Darbo vietos išlaikymas*“ skirtas darbo vietos išlaikymo ir bendravimo gebėjimų santykio tyrimui. Į klausimą (4.1.) „*Ar Jums svarbu darbo vietos išlaikymas?*“ teigiamai atsakė 84,1 proc. (N=594) respondentai, neigiamai – 15,9 proc. (N=112). Atsakymų analizė rodo,

kad tiek bendravimo gimtąja kalba gebėjimai, tiek ir bendravimo užsienio kalbomis gebėjimai yra svarbi parama, išlaikant darbo vietą: gimtosios kalbos gebėjimai labai padeda (58,4 proc.) arba daugiau padeda nei nepadeda (34,6 proc.); užsienio kalbos gebėjimai labai padeda (39,1 proc.), daugiau padeda nei nepadeda (46,0 proc.) išlaikyti darbo vietą. Šių respondentų buvo klausiama, kaip / ar bendravimo gimtąja kalba gebėjimai ir bendravimo užsienio / kitomis kalbomis gebėjimai (klausimas 4.2.) Padeda: i) sutaupyti laiko ir jėgų; ii) bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis; iii) bendrauti su klientais; iv) laikytis kokybės reikalavimų; vi) kurti naujus sprendimus ir idėjas; vii) tobulėti; viii) kelti kvalifikaciją; ix) ginti savo teises. Akivaizdu, kad gimtosios kalbos gebėjimai yra pripažįstami, kaip padedantys siekti geresnių rezultatų. Taip galvoja tyrimo imties dauguma (70,7 proc.). Bendraujant ir bendradarbiaujant su kolegomis šie gebėjimai taip pat yra svarbūs (59,3 proc.), kitose srityse jų svarba apylygė. Užsienio kalbų gebėjimai, respondentų teigimu, mažiau padeda darbo vietos išlaikymui. Pastebėta, kad jie yra reikšmingi tobulėjant (51,3 proc.) ir siekiant geresnių rezultatų (47,9 proc.), tačiau reikšmingi kur kas mažesniai apklaustųjų skaičiui, kuriant naujus sprendimus ir idėjas (21,9 proc.) ar laikantis kokybės (21,8 proc.) ir visai nedaug respondentų sutinka, kad užsienio kalbų gebėjimai padeda ginti savo teises (17,6 proc.) (žr. 9. lentelė). Remiantis gautais duomenimis, galima teigti, kad gimtosios kalbos gebėjimai taip pat yra svarbesni, siekiant išlaikyti esamą darbo vietą, o tai veda prie prielaidos, kad tyrimo dalyviai dirba Lietuvoje arba sieja darbinę veiklą su Lietuva.

9.lentelė. **Bendravimo gimtąją ir užsienio kalbomis gebėjimų svarba, išlaikant darbo vietą (proc.).**

	Pasiekti geresnių rezultatų	Sutaupyti laiko ir jėgų	Bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis	Bendrauti su klientais	Laikytis kokybės reikalavimų	Kurti naujus sprendimus ir idėjas	Tobulėti	Kelti kvalifikaciją	Ginti savo teises
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai	70,7	43,4	59,3	53,4	38,9	40,9	43,7	42,7	46,4
Bendravimo / kitomis užsienio kalbomis gebėjimai	47,9	27,8	32,5	44,7	21,8	21,9	51,3	35,2	17,6

Penktasis klausimų blokas „Profesinės karjeros siekimas“ buvo fokusuotas į bendravimo gebėjimų svarbą profesinei karjerai. Į klausimą (5.1.) „Ar Jums svarbu profesinės karjeros siekimas?“ gauti atsakymai rodo, jog karjera yra svarbi tyrimo dalyviams – 73,4 proc.

apklaustųjų atsakė teigiamai. Kitu klausimu (5.2.) Buvo siekta nustatyti, ar / kaip bendravimo gimtąja kalba gebėjimai ir bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai yra aktualūs septyniose kategorijose: i) padeda savarankiškai planuoti karjerą; ii) padeda ieškoti informacijos apie karjeros galimybes; iii) padeda bendrauti su žmonių išteklių specialistais karjeros klausimais; iv) padeda vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas; v) padeda pateikti darbdaviams savo privalumus; vi) padeda kurti ir plėtoti savarankišką verslą; vii) padeda tobulėti profesinėje srityje. Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai labiausiai padeda: i) savarankiškai planuoti karjerą (63,7 proc.); ii) ieškoti informacijos apie karjeros galimybes (65,5 proc.);iii) tobulėti profesinėje srityje (58,7 proc.); iv) pateikti darbdaviams savo privalumus (56,4 proc.). Kitose kategorijose šie gebėjimai vaidina menkesnį vaidmenį. Užsienio kalbų gebėjimai labiausiai padeda: i) tobulėti profesinėje srityje (51,6 proc.); ii) ieškoti informacijos apie karjeros galimybes (48,8 proc.). Kitose kategorijose, tokiose kaip bendrauti su žmonių išteklių specialistais karjeros klausimais, vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas, pateikti darbdaviams savo privalumus, kurti ir plėtoti savarankišką verslą, respondentų nuomone, šie gebėjimai nėra tokie reikšmingi. Apibendrintai duomenys pateikti 10 lentelėje. Lyginant bendravimo gimtąja kalba ir bendravimo užsienio kalbomis gebėjimų vaidmenį, išryškėjo didesnė gimtosios kalbos gebėjimų svarba, siekiant karjeros. Todėl galima išvada, kad karjerą respondantai planuoja ir jos siekia Lietuvoje.

10 lentelė. **Bendravimo gimtąją ir užsienio kalbomis gebėjimų svarba siekiant karjeros (proc.).**

	Padeda savarankiškai planuoti karjerą	Padeda ieškoti informacijos apie karjeros galimybes	Padeda bendrauti su žmonių išteklių specialistais karjeros klausimais	Padeda vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas	Padeda pateikti darbdaviams savo privalumus	Padeda kurti ir plėtoti savarankišką verslą	Padeda tobulėti profesinėje srityje
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai	63,7	65,5	47,8	46,3	56,4	30,5	58,7
Bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai	33,8	48,8	27,4	30,3	30,3	20,2	51,6

Šeštasis klausimų blokas skirtas bendravimo gebėjimų svarbos visuomeninei ir pilietinei veiklai tyrimui. Žvalgomojo tyrimo metu nustatyta gimtosios ir užsienio kalbų gebėjimų

reikšmė atliekant visuomenines, kultūrinės ir piliečio pareigas, menkesnė, palyginti su profesine sritimi, tačiau bendravimo gebėjimai laikomi svarbiais.

Kiekybinio tyrimo 6.1. Anketos klausimas buvo sutelktas į respondentų pilietinį aktyvumo nustatymą. Buvo išskirtos šešios kategorijos: i) padeda dalyvauti savivaldybių renginiuose; ii) padeda savanoriškai teikti pagalbą savivaldybėms; iii) padeda dalyvauti vietos bendruomenės veikloje; iv) padeda prisiimti atsakomybę už vietos bendruomenės plėtrą; v) padeda rasti veiklą sau vietos bendruomenėje (-se); vi) padeda skatinti naują vietos bendruomenės veiklą. Atsakymai „*Taip*“ ir „*Ne*“ pasiskirstė beveik po lygiai. Teigiamai atsakė 337 tyrime dalyvavusių asmenų (47,7 proc.), neigiamai – 370 respondentų (52,3 proc.). Kito klausimo (6.2) „*Kaip bendravimo gebėjimai padeda dalyvauti visuomeninėje veikloje?*“ atsakymai pasiskirstė įvairiai. Tie, kurie atsakė teigiamai, labiausiai bendravimo gimtąja kalba gebėjimus vertina dalyvaujant savivaldybių organizuojamuose renginiuose ir iniciatyvose (54,6 proc.) ir palaikant ryšius su vietos bendruomenėmis (61,1 proc.) bei randant sau veiklą vietos bendruomenėse (52,8 proc.). Šiame tyrime pasitvirtino žvalgomojo tyrimo rezultatai – bendravimo užsienio kalbomis gebėjimai yra ne tiek svarbūs visuomeninės ir pilietinės veiklos raiškai. Trečdalis respondentų pažymėjo, kad jie padeda palaikyti ryšius su vietos bendruomenėmis (33,3 proc.), bei rasti sau veiklą vietos bendruomenėse (28,3 proc.). Kitose kategorijose šie gebėjimai nebuvo vertinami kaip svarbūs.

Septintasis klausimų blokas buvo skirtas bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų tobulinimo poreikiui ir galimybėms išsiaiškinti. Respondentų buvo prašoma atsakyti, naudojant ranginę skalę: „*Sutinku, daugiau sutinku nei nesutinku, nežinau, daugiau nesutinku nei sutinku, nesutinku*“. Gana nemaža respondentų dalis pasisakė norintys tobulinti gimtąją kalbą. Tai rodo, kad jai skiriamas nepakankamas dėmesys. Labiausiai pageidautų lavinti gebėjimus gramatiškai taisyklingai kalbėti ir rašyti (46,2 proc.). Bendravimo žodžiu įvairiose situacijose ir raštu įgūdžius norėtų tobulinti atitinkamai 43,7 proc. ir 44,2 proc. visų respondentų. Kiti gebėjimai: teksto supratimas (33,0 proc.), ir žodyno plėtojimas (39,0 proc.).

Žvalgomojo tyrimo metu buvo siekiama nustatyti kalbinių kompetencijų reikšmę asmens tobulėjimo procese ir išsiaiškinti, kokios kliūtys labiausiai trukdo lavinti kalbines kompetencijas, kokie motyvai skatina jas lavinti. Laiko ir motyvacijos trūkumas yra pagrindinės priežastys, trukdančios tobulinti gimtąją (30 proc. ir 32 proc.) ir mokytis užsienio kalbų (27 proc. ir 21 proc.). Trečia priežastis, kliudanti mokytis užsienio kalbų, – brangios mokymosi paslaugos (20 proc.). Nustatant trukdančius lavinti gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijas veiksnius, buvo patikrintas ryšys tarp respondentų *amžiaus*, *išsilavinimo* ir *užimtumo* bei veiksmų, trukdančių ugdyti gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijas. Tam pasitelktas Pirsono (*Pearson*) Chi-kvadrato kriterijus, kuris parodo, ar empirinio ir teorinio skirstinių skirtumas yra reikšmingas. Buvo aptiktas reikšmingas

ryšys tarp laiko trūkumo ir respondentų amžiaus (0,001 ir 0,001) mokantis kalbų, kurį kaip pagrindinę priežastį pažymėjo 30 – 40 metų amžiaus respondentai, ir respondentų užimtumo (0,001 ir 0,001). Motyvacijos trūkumas priklauso nuo respondentų amžiaus mokantis gimtosios kalbos (0,005) ir išsilavinimo, kuo vyresni respondentai, tuo mažesnis noras mokytis tiek gimtosios (0,036), tiek užsienio (0,027) kalbų.

Svarbiausi veiksniai, skatinantys žvalgomojo tyrimo respondentus mokytis ir tobulinti kalbas yra: reikia darbui, padeda susirasti darbą, karjeros galimybės. Buvo aptiktas patikimas statistinis ryšys tarp respondentų *amžiaus* ir kalbines kompetencijas tobulinti skatinančių veiksnių: reikia darbui (0,001 ir 0,001, atitinkamai gimtosios ir užsienio k.); padeda susirasti darbą (,000 ir ,000); dėl karjeros galimybių (0,001 ir 0,001) ir siekio save realizuoti. Šis ryšys pastebėtas tiek gimtosios, tiek užsienio kalbų kategorijose. o ryšys tarp apklaustųjų *išsilavinimo* ir veiksnių, skatinančių lavinti kalbines kompetencijas, atsiskleidė tik tarp užsienio kalbos ir noro tobulėti. Taigi, galima teigti, jog respondentų išsilavinimas didelės reikšmės neturi jų motyvams tobulinti gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijas. Tarp respondentų *užimtumo* ir kompetencijas lavinti skatinančių veiksnių abiems (gimtosios ir užsienio kalbų) kategorijoms buvo pastebėtas patikimas statistinis ryšys su šiais veiksniais: reikia darbui (0,001 ir 0,001, atitinkamai gimtosios ir užsienio kalbų); padeda susirasti darbą (0,003 ir 0,001); dėl karjeros galimybių (,030 ir ,000). Užimtumo kategorijoje pastebėtas patikimas ryšys tarp užsienio kalbų lavinimo ir noro tobulėti (0,002). Neaptikta koreliacinių ryšių tarp *amžiaus*, *išsilavinimo* ir *užimtumo* kintamųjų ir tokių kalbines kompetencijas padedančių veiksnių kaip laisvalaikio užsiėmimai ir šeimos narių parama. Rastas ryšys tarp respondentų amžiaus ir pasikeitusios šeiminių padėties statistiškai reikšmingas lavinant užsienio kalbą (,032). Nei respondentų išsilavinimas, nei užimtumas reikšmingo vaidmens, pasikeitus šeiminei padėčiai, kalbinių kompetencijų lavinime neatlieka. Nepasitikėjimas savo jėgomis yra svarbus veiksnys, kliudantis lavinti užsienio kalbą amžiaus kategorijoje (,022). Tarp užsienio kalbas lavinti labiausiai skatinančių veiksnių dominuoja noras tobulėti ir karjeros galimybės. Noras tobulėti yra stipriausiai išreikštas motyvas visose respondentų amžiaus grupėse. Toliau išsidėstantys motyvai yra susiję su darbu: respondentai mano, jog gimtosios kalbos lavinimas padidina karjeros galimybes, padeda susirasti darbą ir yra reikalingas / padeda darbe. Karjeros galimybes, kaip labiausiai skatinantį veiksnių nurodo jauniausia respondentų grupė – nuo 18 iki 29 m. Kiek mažiau šį gebėjimą lavinti skatina noras save realizuoti. Toliau su lig kiekviena vyresne respondentų grupe noras tobulėti yra stipresnis stimulus nei karjeros galimybės. Tai galima paaiškinti tuo, jog jaunesni žmonės yra mažiau užtikrinti dėl savo karjeros ir teikia didesnę reikšmę kalbų mokėjimui, kaip gebėjimui, kuris padidina galimybę kilti karjeros laiptais. Vyresni respondentai yra labiau užtikrinti dėl savo karjeros, kurią užsitikrina kitais gebėjimais ir profesionalumu. Kaip laisvalaikio užsiėmimas šis

gebėjimas svarbus yra pačios vyriausios amžiaus grupės respondentams – 70-mečiams ir vyresniems. Mažiausiai svarbus veiksnys visose amžiaus grupėse vienodas – šeimos narių parama. Taigi galima teigti, jog svarbiausi veiksniai yra susiję su savirealizacija, asmeniniu tobulėjimu ir darbo sfera.

Kitu kiekybinio tyrimo anketos klausimu (7.2.) Siekta nustatyti kokių kalbų, be gimtosios, respondentai norėtų mokytis. Šio tyrimo anketoje patikslinta gimtosios kalbos samprata – kai kuriems respondentams lietuvių kalba nėra gimtoji. Buvo išskirta vienuolika kitų / užsienio kalbų: lietuvių (ne gimtoji), anglų, rusų, lenkų, vokiečių, prancūzų, italų, ispanų, norvegų, danų, švedų. Pati populiariausia išlieka anglų kalba, kurią norėtų mokytis beveik pusė apklaustųjų (48,2 proc.). Toliau mažėjančia tvarka: vokiečių – 24,7 proc., prancūzų – 23,4 proc., ispanų – 19,5 proc., rusų – 16,9 proc.. Iš skandinavų grupės kalbų populiariausia norvegų kalba, kurios pageidautų mokytis 16,8 proc. respondentų. Kitos kalbos nebuvo tokios populiarios (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. **Kalbos, kurių respondentai norėtų mokytis.**

Kalbos	Dažniai (N)	Procentai (%)
Lietuvių	23	3,2
Anglų	342	48,2
Rusų	120	16,9
Lenkų	40	5,6
Vokiečių	175	24,7
Prancūzų	166	23,4
Italų	109	15,4
Ispanų	138	19,5
Norvegų	119	16,8
Danų	29	4,1
Švedų	44	6,2
Kita	36	5,1

Kitas anketos klausimas (7.3) susijęs su ankstesniu, nes juo buvo siekiama išsiaiškinti, kokius gebėjimus pageidautų tobulinti tyrimo dalyviai: žodyną, gebėjimą gramatiškai taisyklingai kalbėti ir rašyti, skaityti ir suprasti tekstus, bendrauti žodžiu įvairiose situacijose, bendrauti raštu įvairiose situacijose, bendrauti su kitų kultūrų žmonėmis, suprasti ir pažinti kitas kultūras ir žmones. Atsakymai pateikti ranginėje skalėje: *noriu, daugiau noriu nei nenoriu, daugiau nenoriu nei noriu, nenoriu*. Dauguma dalyvių norėtų tobulinti savo žodyną (77,7 proc.); gramatiškai taisyklingai kalbėti ir rašyti – 69,8 proc.; skaityti ir suprasti tekstus norėtų 70,2 proc. respondentų; bendrauti žodžiu įvairiose situacijose – 77,9 proc.; bendrauti raštu įvairiose situacijose – 63,4 proc.; bendrauti su kitų kultūrų / tautų žmonėmis – 72,5 proc.; suprasti / pažinti kitas kultūras norėtų 68,7 proc. visų apklaustųjų.

Kitas anketos klausimas (7.4.) Buvo skirtas sužinoti apie respondentų pageidavimus lavinti bendravimo užsienio kalbomis gebėjimus. Žvalgomojo tyrimo metu nustatyta, kad gimtosios ir užsienio kalbų gebėjimai daugiausia lavinami per kasdienio darbo patirtį; šį būdą nurodė kiek daugiau nei 50 proc. Visų apklaustųjų. Esminis skirtumas tarp gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijos tobulinimo yra tas, jog gimtoji kalba, palyginti su užsienio kalbomis, beveik nėra arba labai menkai tobulinama kalbų kursuose – nesiekia 5 proc., ir tik šiek tiek daugiau mokosi nuotoliniu būdu – nuo 9 iki 14 proc. Visose amžiaus grupėse. o užsienio kalbų respondentai mokosi savarankiškai – nuo 50 iki 82 proc.; studijuodami mokomąją literatūrą 27–61 proc.; lankydami kalbų kursus 23–43 proc.; mokydamiesi nuotoliniu būdu 18–39 proc.; taip pat lanko seminarus, paskaitas 22–80,5 Proc. Pastarasis mokymosi būdas yra populiariausias jauniausioje amžiaus grupėje – net 80,5 proc. Apklaustųjų nuo 18 iki 29 metų užsienio kalbas tobulina šiuo būdu, nes turi galimybę darbą suderinti su studijų procesu.

Kiekybinio tyrimo anketoje buvo pasiūlyti keli mokymosi būdai: i) mokytis individualiai; ii) mokytis grupėje (darbo vietoje, mokslo įstaigoje, bendruomenėje); iii) kalbų kursuose; iv) mokytis savarankiškai, naudojantis internetiniais šaltiniais; v) kiti būdai. Respondentų buvo prašoma atsakyti ranginėje skalėje: „*sutinku, daugiau sutinku nei nesutinku, nežinau, daugiau nesutinku nei sutinku, nesutinku*“. Mokytis kalbų kursuose yra priimtinausias mokymosi būdas didžiausiam respondentų skaičiui (58,4 proc.). Šiek tiek mažiau (56,3 proc.) norėtų mokytis grupėje (darbo vietoje, mokslo įstaigoje, bendruomenėje). Trečiasis lavinimo būdas pagal populiarumą – mokytis individualiai (42,4 proc.). 30,4 proc. respondentų pageidautų mokytis savarankiškai naudojantis internetu, o taikant kitus mokymosi būdus kalbų gebėjimus norėtų tobulinti ketvirtadalis visų respondentų (25,4 proc.).

Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų koreliacijos

Duomenų rinkimo ir apdorojimo metodai. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų anketą sudarė 7 blokai: 1) bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų; 2) bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų svarba pagal veiklos sritis; 3) darbo paieška; 4) darbo vietos išlaikymas; 5) profesinės karjeros siekimas; 6) dalyvavimas visuomeninėje / pilietinėje veikloje; 7) bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų tobulinimas.

Tyrimo duomenys rinkti elektroniniu ir popieriniu būdais. Iš viso anketas užpildė 709 respondentai. Šiuo tyrimu buvo svarbu nustatyti priežastingumo ryšį tarp „Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų“ anketos klausimų blokų viduje arba tarp blokų. Statistiškai nustatant ryšius ar jų nebuvimą, galima projektuoti ar tobulinti aplinkos struktūrą ir reiškinių funkcionavimą. Todėl buvo svarbu nustatyti, kaip vienu kalbų mokėjimas veikia kitų kalbų įvaldymo lygmenį, kokį

poveikį gali turėti vienos kalbos mokėjimas kitai kalbai / kalboms. Duomenų analizės metu tikrinta tarp kurių atsakymų ir atsakymų blokų yra statistiškai reikšmingi ryšiai. Koreliacijų nustatymui tarp ranginių kintamųjų taikytas Kendalo (*Kendall'o τ -b*) koreliacijos koeficientas. „Kendalo koeficientas, kaip ir Spirmeno, naudojamas ranginių kintamųjų ryšio stiprumui įvertinti“ (Čekanavičius ir Murauskas, II t. 2002, p. 37). Koreliacijos stiprumas vertinamas skalėje nuo 0 iki 1 arba nuo 0 iki -1. Teigiamas koeficientas žymi tiesioginę kintamųjų priklausomybę, neigiamas – atvirkštinę. Gautų duomenų analizė atlikta naudojant duomenų apdorojimo ir analizės programos SPSS 16.0 ir 22.0 versijas.

Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų blokas

Pastebėta jog bendravimo gimtąja kalba gebėjimai ir žinios teigiamai koreliuoja tarpusavyje, nepriklausomai nuo to, kokia buvo pažymėta gimtoji kalba. Koreliacijos statistiškai reikšmingos. Teigiamą koreliaciją aptikta tarp prancūzų ir lietuvių (ne gimtosios) kalbų mokėjimo, implikuojanti, kad respondentai, kurie yra įvaldę lietuvių kalbą, moka ir prancūzų. Abi šios kalbos yra sudėtingos tiek leksikos, tiek gramatinių struktūrų prasme. Tai leidžia daryti prielaidą, kad respondentai, įvaldę vieną sunkią kalbą, mokosi ir kitos. Pastebėtas neigiamas ryšys tarp rusų ir anglų kalbų rodo, kad tie respondentai, kurie moka rusų kalbą, nemoka anglų ir atvirkščiai. Nustatytas teigiamas ryšys tarp lenkų ir rusų kalbų mokėjimo. Stipri ir labai stipri teigiama koreliacija aptikta tarp skandinavų grupės kalbų įvaldymo, rodanti, kad tie, kurie moka vieną šios grupės kalbą, mokosi ir kitos. Teigiamą koreliaciją pastebėta tarp gebėjimo bendrauti švedų ir norvegų kalbomis (0,82), tarp danų ir norvegų kalbų mokėjimo (0,82). Aptiktas labai stiprus danų ir švedų kalbų mokėjimo ryšys, priartėjęs prie vieneto (0,99). Statistiniai ryšiai tarp kitų kalbų mokėjimo – gana silpnai. Vidutinio stiprumo ryšys nustatytas tarp vokiečių ir kitų kalbų mokėjimo (0,43) bei stiprus ryšys tarp prancūzų ir kitų kalbų mokėjimo (0,73). Stiprus ryšys gautas tarp prancūzų ir italų kalbų mokėjimo, akivaizdžiai dėl šių kalbų priklausymo tai pačiai romanų kalbų grupei (0,73). Skandinavų kalbos teigiamai koreliuoja su kitomis kalbomis, tačiau statistinis ryšys – silpnas. Panašaus stiprumo ryšiai aptikti tarp skandinavų grupės kalbų mokėjimo ir italų kalbos: su norvegų kalba (0,47), danų kalba (0,45), švedų kalba (0,47). Stipriai koreliuoja italų kalba su kitų kalbų mokėjimu (0,70). Taip pat rastas teigiamas ryšys tarp kitų kalbų mokėjimo ir bendravimo prancūzų kalba (0,73). Norvegų (0,49), danų (0,70) ir švedų (0,70) kalbų gebėjimai statistiškai susieti su kitų kalbų mokėjimu. Apibendrinant galima teigti, kad beveik visais atvejais pastebėta teigiama koreliacija tarp gebėjimų bendrauti įvairiomis kalbomis. Vadinasi, vienos užsienio kalbos mokėjimas gali paskatinti mokytis kitos kalbos. Antros ar trečios kalbos mokymasis gali būti lengvesnis procesas, kadangi asmuo jau

turi supratimą apie tam tikras kalbines kategorijas, kalbines struktūras. Šį bendrą kalbos fenomeno supratimą gali pritaikyti mokantis naujos kalbos. Ir tam procesui svarbu panaudoti jau turimas anksčiau išmoktos kalbos žinias ir gebėjimus.

Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų svarba pagal veiklos sritis

Siekta nustatyti kaip koreliuoja gimtosios kalbos gebėjimai su 1) darbo vietos paieška; 2) darbo vietos išlaikymu; 3) profesinės karjeros siekimu; 4) dalyvavimu visuomeninėje ir pilietinėje veikloje. Gauti tyrimo duomenys rodo, kad gimtosios kalbos gebėjimai yra svarbūs visoms keturioms sritims: stiprus ryšys pastebėtas tarp gimtosios kalbos ir darbo vietos išlaikymo (0,80); profesinės karjeros siekimo (0,74). Vidutinio stiprumo koreliacija priartėjusi prie stiprios, aptikta tarp gimtosios kalbos gebėjimų ir dalyvavimo visuomeninėje ir pilietinėje veikloje, (0,67). Silpniausias ryšys nustatytas tarp gimtosios kalbos gebėjimų ir darbo vietos paieškos (0,27). Taip pat tirtas užsienio kalbų gebėjimų paramos ryšys su 1) darbo vietos paieška; 2) darbo vietos išlaikymu; 3) profesinės karjeros siekimu; 4) dalyvavimu visuomeninėje ir pilietinėje veikloje. Nustatyti teigiami užsienio kalbų gebėjimų ryšiai su keturiomis išvardintomis sritimis, tačiau visi šie ryšiai – silpni, todėl galima daryti išvadą, kad gimtosios kalbos gebėjimai, respondentų nuomone, yra gerokai svarbesni nei užsienio kalbų mokėjimas. Tikėtina, kad didžioji respondentų dauguma savo darbo paieškas, profesinę karjerą ir pilietinio aktyvumo savirealizaciją sieja su Lietuva.

Taip pat ieškota statistiškai reikšmingų ryšių šio bloko klausimų viduje. Stiprūs koreliaciniai ryšiai aptikti tarp gimtosios kalbos gebėjimų, darbo vietos paieškos ir darbo vietos išlaikymo (0,80) taip pat tarp gimtosios kalbos gebėjimų, darbo vietos paieškos ir profesinės karjeros siekimo (0,74); šiek tiek silpnėnis ryšys nustatytas tarp gimtosios kalbos gebėjimų, darbo vietos paieškos ir dalyvavimo pilietinėje veikloje (0,67). Stipri koreliacija aptikta tarp gimtosios kalbos gebėjimų paramos, dalyvavimo pilietinėje veikloje ir karjeros siekimo (0,72). Galima daryti prielaidą, kad karjeros siekimas skatina dalyvavimą pilietinėje veikloje, tiesiogiai koreliuoja su dalyvavimu pilietinėje ar visuomeninėje veikloje. Tačiau užsienio kalbų parama toms pačioms sritims yra kur kas menkesnė. Aptikti teigiami, tačiau silpni ryšiai tarp bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai: siekiant profesinės karjeros ir bendravimo gimtąja kalba gebėjimų, siekiant profesinės karjeros (0,33) bei bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai: dalyvaujant visuomeninėje ir pilietinėje veikloje ir bendravimo gimtąja kalba gebėjimų siekiant profesinės karjeros (0,33). Tačiau nustatytas stiprus koreliacinis ryšys tarp gebėjimo bendrauti kitomis / užsienio kalbomis, ieškant darbo vietos ir išlaikant darbo vietą (0,77) bei užsienio kalbų mokėjimo darbo vietos išlaikymui ir profesinės karjeros siekimui (0,74). Šie stiprūs ryšiai implikuoja, kad užsienio kalbos yra svarbios visoms su

profesija ar darbu susijusioms sritims. Silpniau koreliuoja užsienio kalbos darbo vietos išlaikymas ir dalyvavimas pilietinėje ir visuomeninėje veikloje (0,58). Labai stiprūs ryšiai rasti tarp užsienio kalbų gebėjimų, darbo vietos išlaikymo ir darbo vietos paieškos (0,77); užsienio kalbų gebėjimų, darbo vietos išlaikymo ir profesinės karjeros siekimo (0,81) bei užsienio kalbų gebėjimų ir dalyvavimo visuomeninėje ir pilietinėje veikloje (0,73).

Bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimų pagalba dalyvaujant visuomeninėje ir pilietinėje veikloje teigiamai koreliuoja su bendravimo užsienio kalbomis gebėjimų svarba išlaikant darbo vietą (0,73) bei siekiant karjeros (0,73).

Svarbu buvo iširti, kaip bendravimo gebėjimai gimtąja kalba koreliuoja su tam tikromis veiklomis, ieškant darbo vietos. Aptiktas koreliacinis ryšys rodo, kad gimtosios kalbos vaidmuo yra didelis, ieškant informacijos ir rengiant dokumentus (0,78) ir bendraujant su darbdaviais darbo paieškoje bei parengiant įsidarbinimui reikalingus dokumentus (0,82). Stipri koreliacija aptikta tarp gimtosios kalbos gebėjimų pagalbos, prisistatant atrankos metu ir parengiant įsidarbinimui reikalingus dokumentus (0,87). Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda prisistatyti atrankos metu ir bendrauti su darbdaviais ieškant darbo (0,85). Gauti *Kendall'o τ -b* koeficientai rodo stiprų ryšį tarp analizuotų kintamųjų, įrodantį bendravimo gimtąja kalba gebėjimų svarbą, dalyvaujant darbo rinkos procesuose.

Tačiau pastebėta, jog bendravimo užsienio kalbomis gebėjimai yra menkliau respondentų vertinami darbo paieškoje. Lyginant su gimtosios kalbos gebėjimais, bendravimo užsienio kalbomis gebėjimų ir tam tikrų veiklų, atliekamų ieškant darbo, koreliacija yra silpnesnė. Stipri koreliacija aptikta tarp bendravimo užsienio kalbomis gebėjimų su darbdaviais, ieškant darbo ir ieškant informacijos apie darbo vietas (0,81), prisistatant atrankos metu bei parengiant dokumentus (0,83). Labai stipri koreliacija rasta tarp bendravimo užsienio kalbomis gebėjimų svarbos, parengiant įsidarbinimui reikalingus dokumentus ir prisistatant atrankos metu (0,91). Koreliacinė analizė patvirtina aprašomosios statistikos rezultatus, kur taip pat nustatyta, kad darbo paieškai, respondentų nuomone, gimtosios kalbos gebėjimai yra svarbesni, kas vėlgi implikuoja prielaidą, kad respondentai savo darbo paiešką sieja su Lietuva ar nekvalifikuotu darbu, kur užsienio kalbų mokėjimas nėra vertinamas kaip privalumas. Nustatytas statistinis ryšys tarp bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai padeda: i) ieškoti informacijos apie darbo vietas; ii) bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai padeda parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus (0,82) rodo, jog užsienio kalbų mokėjimas padeda respondentams ieškoti informacijos apie siūlomus darbus. Todėl ši koreliacija skatina toliau nagrinėti ir analizuoti atsakymus.

Darbo vietos paieškoje koreliaciniai ryšiai tarp gimtosios kalbos gebėjimų ir užsienio kalbų gebėjimų yra gana silpni. Tačiau gimtosios kalbos gebėjimų reikšmė informacijos apie darbo vietas

paieškai stipriai koreliuoja tarpusavyje su tokiomis veiklomis kaip i) įsidarbinimo dokumentų parengimas (0,78); ii) bendravimu su darbdaviais (0,77); iii) prisistatymu atrankos metu (0,72). Taip pat stiprus koreliacinis ryšys pastebėtas tarp „gimtoji kalba padeda parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus“ ir „padeda ieškoti informacijos apie darbo vietas“ (0,78), „padeda bendrauti su darbdaviais“ (0,82) bei „padeda prisistatyti atrankos metu“ (0,83). Taigi, šie koreliaciniai ryšiai rodo minėtų veiklų glaudžias sąsajas ir gimtosios kalbos gebėjimų vaidmeniu (žr. *priedas Nr.4*).

Stipri koreliacija rasta tarp užsienio kalbų gebėjimai padeda: prisistatyti atrankos metu ir: i) bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda ieškoti informacijos apie darbo vietas (0,77); ii) bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus (0,82) iii); bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda prisistatyti atrankos metu (0,85). Ir atitinkamai stipri koreliacija nustatyta tarp bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: prisistatyti atrankos metu.

Stiprus koreliacinis ryšys nustatytas tarp bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimų svarbos tam tikroms veikloms darbo paieškoje: i) bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai padeda: parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus (0,82); ii) bendrauti su darbdaviais ieškant darbo (0,81); iii) bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai padeda prisistatyti atrankos metu (0,83). Labai stiprus ryšys buvo rastas tarp užsienio kalbų gebėjimai padeda: bendrauti su darbdaviais ieškant darbo ir kitomis / užsienio kalbomis kalba gebėjimai padeda: prisistatyti atrankos metu (0,91).

Teigiamos koreliacijos rastos tarp *darbo vietos išlaikymo* bloko klausimų (žr. 2 priedą). Tačiau statistinio ryšio nebuvo rasta tarp bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda pasiekti geresnių rezultatų ir kitų teiginių. Stiprus ir vidutinio stiprumo ryšys nustatytas tarp tokių teiginių kaip bendravimo gebėjimai padeda laikytis kokybės reikalavimų ir i) kurti naujus sprendimus ir idėjas (0,69); ii) padeda tobulėti (0,63) ir iii) padeda: tobulėti ir kurti naujus sprendimus ir idėjas (0,70). Taip pat pastebėta statistiškai reikšminga koreliacija tarp padeda kelti kvalifikaciją ir kurti naujus sprendimus ir idėjas (0,71) bei padeda tobulėti.(0,74). Todėl galima teigti, kad sąsajos tarp šių veiklų yra labai glaudžios ir joms gimtosios kalbos kompetencija yra aktuali. Gimtosios kalbos gebėjimai yra svarbūs ginant savo teises ir tai teigiamai koreliuoja su naujų sprendimų ir idėjų kūrimu (0,63) bei tobulėjimu (0,64).

Respondentų požiūriu, užsienio kalbos nėra tiek reikšmingos, todėl aptikti statistiniai ryšiai tarp veiklų, kai šie gebėjimai yra naudojami, yra silpnesni nei bendravimo gebėjimai gimtąja kalba. Stipriausia koreliacija rasta tarp teiginių „gimtosios kalbos gebėjimai padeda bendrauti su klientais ir užsienio kalbos gebėjimai padeda bendrauti su klientais“(0,53). Bendravimo kitomis / užsienio

kalbomis gebėjimai padeda: laikytis kokybės reikalavimų teigiamai koreliuoja su bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda laikytis kokybės reikalavimų (0,45). Taip pat, aptiktas statistinis ryšys tarp bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis ir bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai padeda bendrauti su klientais (0,49). Bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai padeda kelti kvalifikaciją koreliuoja su gimtosios kalbos gebėjimai padeda bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis (0,45). Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda laikytis kokybės reikalavimų ir bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai padeda: kelti kvalifikaciją (0,44). (žr. *priedas Nr.5*).

Profesinės karjeros siekimo srityje ryškiausios koreliacijos nustatytos tarp bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: bendrauti su žmonių išteklių specialistais ir gebėjimai padeda: vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas (0,65) bei bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas ir gebėjimai padeda: bendrauti su žmonių išteklių specialistais (0,65). Koreliacijos užsienio kalbų gebėjimų paramos įvairiose veiklose, siekiant profesinės karjeros, yra gerokai silpnesnės. Stipriausia pastebėta tarp bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai padeda kurti ir plėtoti savarankišką verslą ir bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda kurti ir plėtoti savarankišką verslą (0,62), rodanti kad tiek gimtoji, tiek užsienio kalbos yra svarbios versle ir verslui. (žr. *priedas Nr.6*).

„*Dalyvavimo visuomeninėje veikloje*“ bloke ryškiausios koreliacijos pastebėtos tarp bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda prisiimti atsakomybę už vietos bendruomenių plėtrą ir bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda rinkti ir skleisti informaciją apie vietos bendruomenes (0,63). Respondentų nuomone. Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda rinkti ir skleisti informaciją apie vietos bendruomenes ir šis teiginys koreliuoja su bendravimo gimtąja kalba gebėjimų paramą prisiimant atsakomybę už vietos bendruomenių plėtrą (0,63) bei bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda skatinti naują vietos bendruomenių veiklą (0,69). Stiprus ryšys aptiktas tarp teiginių bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda skatinti naują vietos bendruomenių veiklą ir bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda rinkti ir skleisti informaciją apie vietos bendruomenes (0,69). Statistinis ryšys rastas tarp bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimų ir gimtosios kalbos gebėjimų, savanoriškai teikiant pagalbą savivaldybėms (0,45). Bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai ir bendravimo gimtąja kalba gebėjimai teigiamai koreliuoja prisiimant atsakomybę už vietos bendruomenių plėtrą (0,44) (žr. 4 priedą). Lyginant kalbų gebėjimų svarbą ir paramą profesinės veiklos kategorijose su jų vaidmeniu visuomeninėje ir pilietinėje veikloje, galime teigti, kad ryšių stiprumas statistiškai nėra toks reikšmingas.

Paskutiniojo bloko „*Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų tobulinimas*“ statistinių ryšių analizė rodo, teigiamą koreliaciją tarp visų kalbų gebėjimų ir žinių, kurias norėtų tobulinti respondentai. Stipriausia koreliacija aptikta tarp bendravimo gimtąja kalba gebėjimus pageidavimo lavinti bendravimą raštu įvairiose situacijose ir gimtosios kalbos gebėjimo bendrauti žodžiu įvairiose situacijose (0,78). Tarp kalbų, kuria pageidautų mokytis tyrimo dalyviai, statistinio ryšio neaptikta. Tiriant ryšius tarp užsienio kalbų gebėjimų, kuriuos respondentai pageidautų tobulinti, rasta, kad visos koreliacijos yra teigiamos. Stipriausia koreliacija nustatyta tarp noro lavinti bendravimo žodžiu kitų ar užsienio kalbų gebėjimus įvairiose situacijose ir pageidavimo lavinti žodyną (0,68) bei pageidavimo lavinti užsienio kalbos rašymo įgūdžius ir i žodyno plėtojimo (0,67). Derėtų pastebėti, kad aptiktas stiprus ryšys tarp noro bendrauti su kitų kultūrų / tautų žmonėmis ir žodyno plėtojimo (0,61). Koreliacinė analizė pagrindžia teigiamą respondentų požiūrį tiek į gimtąją tiek į užsienio kalbas, jų reikšmę ir siekį tobulinti jau žinomas kalbas ir mokytis naujų.

Tarp pasiūlytų kalbų mokymosi būdų rasta stiprus ryšys tarp mokymosi savarankiškai naudojantis internetu ir mokymosi individualiai (0,52). Kiti būdai ir mokymasis individualiai taip pat stipriai koreliuoja (0,62). Taip pat priimtini tokie bendravimo gimtąja kalba ir užsienio kalbomis gebėjimų lavinimo būdai kaip mokymasis kalbų kursuose, kuris teigiamai koreliuoja su pageidavimu mokytis grupėje (darbo vietoje, aukštojoje mokykloje, t. T.) (0,52).

Koreliacinė analizė pagal tikslines tyrimo grupes

Pagal užimtumą

Buvo atliktas lyginamasis bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų tyrimas pagal respondentų užimtumą. Buvo išskirtos trys tikslinės grupės: i) dirbantys asmenys, ii) nedirbantieji, iii) senjorai (vyrai – 63+, moterys – 61+). Šio tyrimo tikslas – nustatyti tikslinių grupių požiūrių ir nuostatų į bendravimo kompetencijų svarbą ir jų taikymo patirties bendrumus ir skirtumus. Kiekybinių kintamųjų tarpusavio koreliacijos buvo tiriamos naudojant Pirsono koreliacijos koeficientą (r).

Gimtosios kalbos kompetencijos vertinimas. Pagal šį faktorių statistinio skirtumo tarp grupių nebuvo aptikta, išskyrus žodyną, kurį daugiau dirbančiųjų įvertino kaip labai gerai, menčiau įvertino senjorai ($r = 0,049$). Kitų gebėjimų kategorijose didelių skirtumų nerasta. Tačiau rasti skirtumai, vertinant bendravimo kai kuriomis užsienio kalbomis gebėjimus. Iš visų pažymėjusių gebančių bendrauti šia kalba ($N=434$) nustatyti gerokai blogesni senjorų bendravimo anglų kalba žinios ir gebėjimai, lyginant su dirbančiųjų ir bedarbių gebėjimais, kuriuos patvirtina gautas statiškai reikšmingas rezultatas ($r = 0,001$). Panašus skirtumas aptiktas, tiriant tikslines grupes

(N=273) pagal gebėjimus bendrauti lenkų kalba ($r = 0,001$), rodantis, kad šia kalba daugiau ir geriau moka bendrauti senjorai, nei kitų dviejų grupių atstovai. Reikšmingas skirtumas aptiktas vokiečių kalbos kompetencijos vertinime ($r = 0,046$), patvirtinantis skirtumus tarp grupių: daug daugiau senjorų įsivertino savo gebėjimus kaip vidutiniškus, šią kalbą silpniausiai įvaldę nedirbantys respondentai. Prancūzų kalbos gebėjimus geriausiai vertino dirbantieji respondentai, nors labai gerai ir gerai mokančių šią kalbą moka vos keli respondentai, o dauguma savo gebėjimus vertino kaip silpnus ($r=0,031$). Kitose kalbose (italų, ispanų, norvegų, danų, švedų) pasiskirstymas buvo panašus, todėl reikšmingo skirtumo nerasta. Nors pastebėta, kad daugiau nedirbančių respondentų nemoka norvegų kalbos.

Buvo tirta, kaip bendravimo gimtąja kalba kompetencija padeda darbo paieškos procese. Beveik visi dirbantys tyrimo dalyviai mano, jog ši kompetencija labai padeda (68,1 proc.) arba padeda (24,8 proc.) ieškant darbo, tam pritaria didžioji dauguma nedirbančių respondentų, o ketvirtadalis senjorų (25,0 proc.) mano, kad ši kompetencija daugiau nepadeda nei padeda ieškant darbo. Manytina, kad dabartinėje darbo rinkoje lietuvių kalbos mokėjimas darbdavių yra vertinamas kur kas labiau, nei tai buvo anksčiau ($r = 0,003$). Rastas reikšmingas skirtumas implikuoja skirtingą tikslinių grupių darbo patirtį ir ankstesnę socioekonominę situaciją. (žr. 12 lentelę). Darbo vietos išlaikymo kategorijoje gimtosios kalbos kompetencija gauti rezultatai liudija, kad senjorų požiūris yra kitoks – trečdalis jų galvoja, kad gimtosios kalbos vaidmuo nėra toks svarbus, siekiant išlaikyti darbo vietą. Dirbančiųjų ir bedarbių supratimu, gimtoji kalba labai padeda arba daugiau padeda nei nepadeda išlaikyti darbo vietą. Požiūrių skirtumus patvirtina gautas statistinis skirtumas ($r = 0,019$) (žr. 1 lentelę). Profesinės karjeros siekimo srityje tikslinių grupių požiūris taip pat išsiskyrė ($r = 0,003$). Požiūris į gimtosios kalbos kompetencijos svarbą dalyvaujant pilietinėje ir visuomeninėje veikloje tarp tikslinių grupių labai nesiskiria, todėl šioje kategorijoje statistinio reikšmingumo nebuvo aptikta ($r = 0,580$). Šis rezultatas rodo panašų visų respondentų požiūrį, vertinant gimtosios kalbos kompetenciją visuomeninėse ir pilietinėse veiklose, tokiose kaip parama savivaldybėms ir bendruomenės, renginių ir projektų organizavimas, aktyvus dalyvavimas.

12 lentelė. **Bendravimo gimtąja kalba kompetencijos svarba pagal tikslines grupes (dirbantieji, nedirbantieji, senjorai).**

Kaip padeda bendravimo gimtąja kalba gebėjimai	Tikslinė grupė	Labai Padeda (proc.)	Daugiau padeda nei nepaded a (proc.)	Daugiau nepaded a nei padeda (proc.)	Visiška i nepade da (proc.)	Pirsono koeficienta s (r)
Ieškant darbo vietos (N=450)	Dirbantieji	68,1	24,8	4,3	2,8	0,003*
	Nedirbantys	66,3	28,6	2,0	3,0	

	Senjorai	50,0	25,0	25,0	0,0	
Išlaikant darbo vietą (N=422)	Dirbantieji	63,0	29,5	4,8	2,7	0,019*
	Nedirbantys	59,5	34,7	2,7	3,1	
	Senjorai	35,7	35,7	21,4	7,1	
Siekiant profesinės karjeros (N=436)	Dirbantieji	61,4	32,0	3,3	3,3	0,003*
	Nedirbantys	62,0	31,7	2,2	4,1	
	Senjorai	41,7	33,3	25,0	0,0	
Dalyvaujant visuomeninėje ir pilietinėje veikloje (N=451)	Dirbantieji	62,2	31,1	4,7	2,0	0,580
	Nedirbantys	61,3	32,8	3,0	3,0	
	Senjorai	56,3	34,4	9,4	0,0	

* $p < 0,05$

Tiriant respondentų požiūrį į užsienio kalbų svarbą darbo paieškoje, išlaikant darbo vietą, siekiant profesinės karjeros ir visuomeninėje bei pilietinėje veikloje, lyginant tarp grupių statistiškai reikšmingo skirtumo nebuvo aptikta. Visų trijų tikslinių grupių požiūris yra gana panašus. Visų trijų tikslinių grupių respondentų dauguma teigia, kad užsienio kalbos / kalbų kompetencija labai padeda arba padeda darbo vietos paieškoje. Didesnė senjorų dalis pasisakė, kad ši kompetencija nėra tiek svarbi darbo paieškai. Siekiant nustatyti, ar svarbi bendravimo užsienio kalbomis kompetencija darbo vietos išlaikymui, lygintos grupės taip pat turėjo panašią nuomonę. Didžiausi skirtumai pastebėti profesinės karjeros siekimo kategorijoje, tačiau skirtumas nebuvo statistiškai reikšmingas ($r = 0,074$). Darytina išvada, kad senjorų darbinės karjeros metu užsienio kalbų gebėjimų poreikis buvo nedidelis. Dėl kitokios geopolitinės situacijos vyresnieji respondentai dirbo uždaroje visuomenėje, kurioje bendravimas ir bendradarbiavimas su užsienio partneriais buvo neįmanomas arba tai siekė tik Rytų bloką, kuriame pakako bendravimo rusų kalba. Dabartinės globalios ekonomikos sąlygomis, kai veikia daugybė transnacionalinių ir globalių kompanijų šalyje ir užsienyje, gebėti bendrauti bent viena užsienio kalba yra būtina. Šis poreikis atsispindi gautuose tyrimo rezultatuose, išreikštas jaunesnių dirbančių ir ieškančių darbo respondentų atsakymuose. Didžiausias skaičius teigiamai vertinančių bendravimo užsienio kalbomis gebėjimų svarbą buvo nedirbančių respondentų grupėje (labai padeda – 45,3 proc., daugiau padeda nei nepadeda – 41,1 proc.). Tačiau tiek dirbančiųjų, tiek bedarbių grupėse buvo pasisakiusių, jog ši kompetencija visiškai nepadeda siekiant profesinės karjeros (5,9 proc.). Visuomeninės ir pilietinės veiklos srityse respondentų nuomonės buvo panašios, todėl statistinio skirtumo nepastebėta ($r = 0,427$). Tačiau šioje kategorijoje išryškėjo pozityvesnis senjorų požiūris, kurių nei vienas nepažymėjo atsakymo, jog užsienio kalbos visiškai nepadeda dalyvauti visuomeninėje ar pilietinėje veikloje.

Buvo lygintas tikslinių grupių požiūris, vertinant bendravimo kompetencijų svarbą konkrečioms veikloms darbo paieškos procese: i) ieškoti informacijos apie darbo vietas; ii) parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus; iii) bendrauti su darbdaviais ieškant darbo; iv) prisistatyti atrankos metu. Lyginamajai analizei taikytas Pirsono χ^2 .

Bendravimo gimtąja kalba kompetencija veiklai *ieškoti informacijos apie darbo vietas* kategorijoje visų tikslinių grupių vertinta panašiai ($r = 0,334$). Tačiau tikslinių grupių požiūris išsiskyrė kategorijoje *parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus*. Gautas reikšmingas skirtumas ($r = 0,033$). Pastebėta, kad penktadalis senjorų teigia, kad mokėjimas gerai bendrauti gimtąja kalba nelabai padeda (20,0 proc.), kai taip manančių dirbančiųjų buvo tik 2,0 proc., o nedirbančių respondentų kiek daugiau – 4,9 proc.. Kategorijose *bendrauti su darbdaviais ieškant darbo* ($r = 0,152$) ir *prisistatyti atrankos metu* ($r = 0,177$) taip pat nerasta statistinio skirtumo tarp tikslinių grupių nuomonių. Taigi, bendravimo gimtąja kalba kompetencija visų trijų grupių respondentų vertinama kaip svarbi bendroji kompetencija darbo atrankoje. Nors pastebėta, kad daugumos dirbančių (72,3 proc.) ir bedarbių (66,4 proc.) nuomonės buvo panašios, jog ši kompetencija labai padeda, kai senjorų buvo per pus mažiau (33,3 proc.). Tačiau senjorai sutinka su teiginiu, kad ši kompetencija padeda prisistatyti atrankos metu (50,0 proc.), pritariančių šiam teiginiui dirbančiųjų – 25,7 proc., nedirbančiųjų – 26,8 proc.. Skirtumas nebuvo statistiškai reikšmingas.

Buvo analizuota ir lyginta respondentų nuomonė apie bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos svarbą tiems patiems kintamiesiems tarp tikslinių grupių. Statistiškai reikšmingas skirtumas nebuvo užfiksuotas, tai leidžia daryti išvadą, kad visų trijų grupių respondentų požiūris į šią kompetenciją ir jos svarbą darbo paieškos procese yra panašus: i) ieškoti informacijos apie darbo vietas ($r = 0,449$); ii) parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus ($r = 0,782$); iii) bendrauti su darbdaviais ieškant darbo ($r = 0,652$); iv) prisistatyti atrankos metu ($r = 0,565$). Visų trijų grupių požiūris į šią kompetenciją yra teigiamas, suprantant, kad užsienio kalbų mokėjimas yra svarbus faktorius, galintis garantuoti sėkmę darbo paieškoje.

Analizuotas tikslinių grupių požiūris į bendravimo kompetencijų svarbą darbo išlaikymo srityje. Šiame bloke buvo išskirtos devynios kategorijos. Bendravimo gimtąja kalba / užsienio kalbomis gebėjimai padeda: i) pasiekti geresnių rezultatų; ii) sutaupyti laiko ir jėgų; iii) bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis; iv) bendrauti su klientais; v) laikytis kokybės reikalavimų; vi) kurti naujus sprendimus ir idėjas; vii) tobulėti; viii) kelti kvalifikaciją; ix) ginti savo teises.

Bendravimo gimtąja kalba kompetencija tikslinių grupių požiūriu vertinta skirtingai. Statistiškai reikšmingi skirtumai pastebėti tokiose kategorijose kaip sutaupyti laiko ir jėgų ($r = 0,024$); bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis ($r = 0,017$); bendrauti su klientais ($r = 0,002$); laikytis kokybės reikalavimų ($r = 0,020$); kurti naujus sprendimus ir idėjas ($r = 0,001$); kelti kvalifikaciją ($r = 0,027$). Šiose kategorijose išsiskyrė senjorų, kurie skeptiškiau vertino bendravimo gimtąja kalba kompetencijos poveikį ir paramą tam tikroms veikloms, požiūris. Dirbančių ir nedirbančių respondentų nuomonės buvo gana panašios. Pusė arba beveik pusė kiekvienos šių grupių

respondentų įžvelgia šios kompetencijos naudą savo darbinei veiklai. Apibendrintai rezultatai pateikti 13 lentelėje.

13 lentelė. Tikslinių grupių bendravimo gimtąja kalba kompetencijos vertinimas darbo išlaikymo veiklose.

Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda	Dirbantieji (proc.)		Nedirbantieji (proc.)		Senjorai (proc.)		Pirsono koeficientas (r)
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne	
Pasiekti geresnių rezultatų	70,9		69,5		58,8		0,593
Sutaupyti laiko ir jėgų	45,7	54,3	40,4	59,6	11,8	88,2	0,024*
Bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis	64,9	35,1	59,3	40,7	70,6	70,6	0,017*
Bendrauti su klientais	57,0	43,0	55,1	44,9	11,8	88,2	0,002*
Laikytis kokybės reikalavimų	40,4	59,6	36,8	63,2	5,9	94,1	0,020*
Kurti naujus sprendimus ir idėjas	45,7	54,3	38,2	61,8	0,0	100,0	0,001*
Tobulėti	49,7	50,3	42,5	57,5	5,9	94,1	0,002*
Kelti kvalifikaciją	45,7	54,3	41,8	58,2	11,8	88,2	0,027*
Ginti savo teises	46,4	53,6	46,0	54,0	23,5	76,5	0,185

* $p < 0,05$

Tokia pati lyginamoji analizė atlikta iširti, kaip tikslinės grupės vertina bendravimo užsienio kalbomis kompetenciją darbinėms veikloms atlikti. Nustatyta, kad tik kategorijoje bendravimo užsienio kalbomis gebėjimai padeda *tobulėti* ($r = 0,007$) tikslinių grupių nuomonių skirtumas buvo statistiškai reikšmingas. Kitose kategorijose požiūriai nesiskyrė, tačiau pastebėtas skirtumas kategorijoje padeda *bendrauti su klientais* ($r = 0,058$). Senjorų nuomone, užsienio kalbų mokėjimas nepadeda šioje veikloje, kai beveik pusė dirbančiųjų ir nedirbančiųjų respondentų galvoja priešingai. Taip pat didelis, nors statistiškai nereikšmingas nuomonių skirtumas pastebėtas kategorijoje padeda *kelti kvalifikaciją* ($r = 0,052$), kur taip pat dauguma senjorų pasisakė neigiamai apie užsienio kalbų svarbą (žr. priedas Nr.7).

14 lentelė. Tikslinių grupių bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos vertinimas darbo išlaikymo veiklose.

Bendravimo užsienio kalbomis gebėjimai padeda	Dirbantieji (proc.)		Nedirbantieji (proc.)		Senjorai (%)		Pirsono koeficientas (r)
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne	
Pasiekti geresnių rezultatų	46,4	53,6	46,7	53,3	23,5	45,7	0,174
Sutaupyti laiko ir jėgų	25,2	74,8	25,2	73,3	5,9	94,1	0,160
Bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis	29,1	70,9	29,5	70,5	11,8	88,2	0,289

Bendrauti su klientais	43,7	56,3	47,0	53,0	17,6	82,4	0,058
Laikytis kokybės reikalavimų	22,5	77,5	17,2	82,8	5,9	94,1	0,155
Kurti naujus sprendimus ir idėjas	20,5	79,5	20,0	80,0	0,0	100,0	0,118
Tobulėti	56,3	43,7	47,7	52,3	17,6	82,4	0,007*
Kelti kvalifikaciją	34,4	65,6	34,0	66,0	94,1	5,9	0,052
Ginti savo teises	15,2	84,8	82,5	17,5	0,0	100,0	0,151

* $p < 0,05$

Karjeros siekimo dalyje buvo išskirtos septynios kategorijos: i) planuoti karjerą; ii) ieškoti informacijos apie karjeros galimybes; iii) bendrauti su žmonių išteklių specialistais; iv) vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas; v) pateikti darbdaviams savo privalumus; vi) kurti ir plėtoti savarankišką verslą; vii) tobulėti profesinėje srityje. Analizė atlikta, siekiant nustatyti, kaip padeda bendravimo gimtąja kalba ir užsienio kalbomis kompetencijos siekiant profesinės karjeros.

Nustatyta, jog siekiant profesinės karjeros tikslinių grupių nuomonės buvo gana panašios, todėl statistiškai reikšmingo skirtumo nerasta. Derėtų pastebėti, kad dirbančiųjų ir nedirbančių respondentų nuomonės yra labai panašios, skiriasi tik senjorų požiūris. Bendravimo gimtąja kalba kompetencija padeda kurti ir plėtoti verslą, padeda tobulėti profesinėje srityje. Didžiausi skirtumai aptikti kategorijose *ieškoti informacijos apie karjeros galimybes* ($r = 0,084$) ir *kurti ir plėtoti savarankišką verslą* ($r = 0,057$). Pastaroje kategorijoje visi senjorai pasisakė neigiamai apie šios kompetencijos paramą verslo plėtojimo srityje. Apibendrintai duomenys pateikti 15 lentelėje.

15 lentelė. Tikslinių grupių bendravimo gimtąja kalba kompetencijos vertinimas profesinės karjeros siekimo procese.

Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda:	Dirbantieji (proc.)		nedirbantieji (proc.)		Senjorai (proc.)		Pirsono koeficientas (r)
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne	
Planuoti karjerą	69,8	30,2	62,4	37,6	55,6	44,4	0,307
Ieškoti informacijos apie karjeros galimybes	60,5	39,5	66,4	33,6	33,3	66,7	0,084
Bendrauti su žmonių išteklių specialistais karjeros klausimais	47,3	52,7	49,2	50,8	22,2	77,8	0,277
Vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas	41,9	58,1	48,8	51,2	77,8	22,2	0,155
Pateikti darbdaviams savo privalumus	53,5	46,5	56,8	43,2	33,3	66,7	0,341
Kurti ir plėtoti savarankišką verslą	25,6	74,4	32,4	67,6	0,0	100,0	0,057
Tobulėti profesinėje srityje	62,8	37,2	56,0	44,0	44,4	55,6	0,316

* $p < 0,05$

Bendravimo užsienio kalbomis kompetencija yra svarbi karjeros siekimui visų trijų tikslinių grupių atstovams, todėl reikšmingo skirtumo neaptikta. Derėtų išskirti kategoriją bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai padeda: *vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas*. Beveik trečdalis dirbančių ir nedirbančių respondentų pasisakė teigiamai, kai visi senjorai su šiuo teiginiu nesutiko ($r = 0,150$).

Paskutinė klausimų dalis buvo skirta bendravimo kompetencijų svarbai visuomeninėje ir pilietinėje veikloje. Taigi, bandyta išsiaiškinti, kiek ir kaip verbalinio bendravimo kompetencijos yra reikšmingos pilietiškumo apraiškose – ar jos padeda dalyvauti visuomeninėje ir savivaldybių veikloje. Šiame bloke aptikti reikšmingi tikslinių grupių požiūrių skirtumai. Buvo išskirtos šešios kategorijos: i) padeda dalyvauti savivaldybių renginiuose; ii) savanoriškai teikti pagalbą savivaldybėms; iii) dalyvauti vietos bendruomenės veikloje; iv) prisiimti atsakomybę už vietos bendruomenės (-ių) plėtrą; v) rasti sau veiklą vietos bendruomenėje (-se); vi) skatinti naują vietos bendruomenės veiklą. Gauti rezultatai implikuoja kompetencijų vaidmenį šioje srityje. Statistiškai reikšmingi skirtumai, rodantys tikslinių grupių požiūrio skirtumus į bendravimo gimtąją kalba kompetencijos svarbą, aptikti šiose kategorijose: *savanoriškai teikti pagalbą* ($r = 0,039$); *prisiimti atsakomybę už vietos bendruomenių plėtrą* ($r = 0,021$); *rinkti ir skleisti informaciją apie vietos bendruomenes* ($r = 0,002$); *skatinti naują vietos bendruomenių veiklą* ($r = 0,041$). Mažiausiai senjorų (16,2 proc.) galvoja, jog bendravimo gimtąją kalba kompetencija padeda prisiimti atsakomybę už vietos bendruomenių plėtrą. Palyginti su senjorais (13,5 proc.) gerokai daugiau bedarbių (45,0 proc.) ir šiek tiek mažiau dirbančiųjų (37,6 proc.) pritaria teiginiui, kad bendravimo gimtąją kalba gebėjimai padeda *rinkti ir skleisti informaciją apie vietos bendruomenes*. Net trečdalis bedarbių (31,8 proc.) ir šiek tiek mažiau dirbančiųjų (27,1 proc.) galvoja, kad ši kompetencija padeda skatinti naują vietos bendruomenių veiklą, kai senjorų, pritariančių šiam teiginiui, buvo kur kas mažiau (10,8 proc.).

Analizuojant bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos vaidmenį visuomeninių ir savivaldybės organizacijų veiklose akivaizdu, kad tikslinių grupių požiūriai taip ryškiai neišsiskyrė, todėl statistiškai reikšmingas skirtumas rastas tik vienoje kategorijoje: *padeda prisiimti atsakomybę už vietos bendruomenių plėtrą* ($r = 0,036$). Šioje kategorijoje daugiau bedarbių (17,1 proc.) nei senjorų (5,4 proc.) ir dirbančiųjų (7,1 proc.) teigiamai vertina bendravimo užsienio kalbomis gebėjimų svarbą. Pastebėta, kad skirtumai taip pat išryškėjo kategorijose *padeda savanoriškai teikti pagalbą savivaldybėms* ($r = 0,071$) ir *padeda skatinti naują vietos bendruomenių veiklą* ($r = 0,076$). Daugiausia nedirbančiųjų pasisakė teigiamai šių kintamųjų požiūriu (17,8 proc. ir atitinkamai 20,9

proc.). Mažiausiai teigiamai vertinančių bendravimo užsienio kalbomis svarbą minėtoms veikloms atlikti buvo senjorų grupėje (2,7 proc. ir 5,4 proc.).

Koreliacinė analizė pagal išsilavinimą

Buvo atlikta lyginamoji duomenų analizė pagal respondentų išsilavinimą, kuriai taikytas neparametrinės koreliacijos koeficientas. Kiekybinių kintamųjų tarpusavio koreliacijoms tirti taikytas Kendalo tau_b koreliacijos koeficientas (τ) siekiant nustatyti kaip bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijos padeda tam tikrose veiklose bei kalbų lavinimo poreikį. Šiame tyrime svarbi yra faktoriaus kryptis – didėjanti ar mažėjanti ir koeficiento ženklas – teigiamas ar neigiamas.

Buvo išskirtos trys tikslinės grupės: i) respondentai, turintys žemesnį nei vidurinį išsilavinimą; ii) vidurinioo profesinio arba aukštesniojo išsilavinimo respondentų grupė; iii) aukštojo išsilavinim respondentų grupė. Ši analizė skirta nustatyti, kurie koreliaciniai ryšiai yra statistiškai reikšmingi pagal tikslinių grupių išsilavinimo faktorių. Siekta įvertinti ryšius tarp bendravimo gimtąja kalba ir bendravimo užsienio kalbomis kompetencijų, jų svarbos tam tikrai veiklos sričiai ir respondentų išsilavinimo. Aptiktas stiprus koreliacinis ryšys tarp gimtosios kalbos kompetencijos ir apklaustųjų išsilavinimo. Nustatyta atvirkštinė priklausomybė – didėjant išsilavinimui, gimtosios kalbos kompetencija buvo geriau vertinama (-0,24, $p < 0,01$). Nebuvo aptikta ryšio tarp gimtosios kalbos faktoriaus ir darbo paieškos lyginant respondentų atsakymus pagal išsilavinimą. Nustatyta, jog gimtoji kalba yra svarbus faktorius, siekiant išlaikyti darbo vietą, rodantis, kad kylant išsilavinimo lygiui, gimtoji kalba labiau vertinama (0,09, $p < 0,01$). Panaši tendencija stebima, siekiant karjeros (0,08, $p < 0,05$). Tačiau ryšiai tarp gimtosios kalbos paramos visuomeninėje veikloje faktoriaus ir išsilavinimo bei noro lavinti gimtąją kalbą nebuvo statistiškai reikšmingi.

Užsienio kalbų kompetencija geriau vertinama, kylant respondentų išsilavinimo lygiui. Palyginus respondentus pagal išsilavinimą matyti, kad užsienio kalbos paramos veiklose faktorius nėra statistiškai reikšmingas, . Rastas statistiškai reikšmingas koreliacinis ryšys tarp užsienio kalbos kompetencijos svarbos išlaikant darbą faktoriaus ir respondentų išsilavinimo (0,15, $p < 0,01$). Tačiau tarp užsienio kalbų svarbos ir karjeros siekimo koreliacijos nėra. Taigi, darytina prielaida, jog respondentų, turinčių skirtingą išsilavinimą, požiūris į užsienio kalbos kompetenciją ir karjerą statistiškai nesiskiria. Aptikta koreliacija tarp išsilavinimo ir noro mokytis kalbų faktoriaus, išsilavinę respondentai labiau to pageidauja (-0,16, $p < 0,01$). Faktorius „kalbos padeda darbe ir karjeroje“ koreliuoja su išsilavinimu (0,09, $p < 0,05$). (žr. 16 lentelę). Daroma išvada, jog labiau išsilavinę respondentai palankiau vertina bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijas ir įžvelgia jų poreikį asmeninam ir profesiniam tobulėjimui.

16 lentelė. Koreliacijos pagal respondentų išsilavinimą.

Išsilavinimas	
Faktorius	Kendalo tau koeficientas (τ)
Gimtosios kalbos kompetencijos faktorius	-0,241**
Gimtosios kalbos paramos veiklose faktorius	-0,056
Užsienio kalbos paramos veiklose faktorius	-0,049
Gimtosios kalbos paramos ieškant darbo faktorius	-0,079
Užsienio kalbos paramos ieškant darbo faktorius	-0,034
Gimtosios kalbos paramos išlaikant darbą faktorius	0,094**
Užsienio kalbos paramos išlaikant darbą faktorius	0,147**
Gimtosios kalbos paramos siekiant karjeros faktorius	0,081*
Užsienio kalbos paramos siekiant karjeros faktorius	0,048
Gimtosios kalbos paramos visuomeninėje veikloje faktorius	0,047
Užsienio kalbos paramos visuomeninėje veikloje faktorius	0,009
Gimtosios kalbos noro lavinti faktorius	-0,003
Užsienio kalbos noro lavinti faktorius	-0,163**
Kalbų lavinimo būdų priimtinumai	-0,046
Kalbos padeda darbe ir karjeroje – antros eilės faktorius	0,094*
Noro lavinti kalbas antros eilės faktorius	0,039

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Buvo tirta, kokių kalbų respondentai nori mokytis atsižvelgiant į jų išsilavinimą (pagal tris kategorijas: žemesnis nei vidurinis, vidurinis, profesinis, aukštesnysis ir aukštasis). Skaičiuoti dažniai, procentiniai dažniai ir Pirsono χ^2 koeficientas. Lietuvių kalbos (ne gimtosios) labiau nori mokytis žemesnio išsilavinimo respondentai ($r = 0,004$). Nėra aptikta skirtumo tarp išsilavinimo ir noro mokytis anglų ar rusų kalbų. Vokiečių kalbos labiau nori mokytis išsilavinę žmonės ($r = 0,003$), taip pat ir prancūzų ($r = 0,008$). Italų kalbos pageidauja mokytis daugiau išsilavinusių respondentų ($r = 0,028$). Nerasta koreliacijos tarp noro mokytis tokių kalbų, kaip norvegų, švedų ar danų ir respondentų išsilavinimo.

Koreliacinė analizė pagal gyvenamąją vietą

Lyginamoji koreliacinė analizė taip pat atlikta pagal respondentų gyvenamąją vietą, taikant Kendalo tau_b koreliacijos koeficientą. Kintamųjų tarpusavio koreliacinio ryšio reikšmingumas nustatytas $p < 0,05$ ir $p < 0,01$ lygmenyse. Lyginamajai analizei išskirtos trys kategorijos: i) didmiestis; ii) miestas / miestelis; iii) kaimas. Šiame tyrime svarbu – faktoriaus kryptis ir koeficiento ženklas (+ ar -). Faktoriaus didėjimo kryptis ir teigiamas τ rodo, kad kaimo vietovių respondentams tam tikras faktorius yra svarbesnis nei miestų / didmiesčių respondentams, jei

koeficientas yra neigiamas – kaimų gyventojai blogiau vertina už miestus. Jei faktoriaus kryptis yra mažėjanti, teigiamas τ rodo, kad mažesnių vietovių respondentai blogiau vertina nei didesnių vietovių, jei koeficientas τ neigiamas mažesnių vietovių respondentai vertino geriau. Nustatyta, kad didmiesčių respondentai gimtosios kalbos kompetenciją vertina geriau, nei miestelių ir kaimų gyventojai (0,13, $p < 0,01$). Užsienio kalbų paramos faktorius įvairioms veikloms atlikti taip pat yra svarbesnis didmiesčių gyventojams, nei kaimų ir miestelių respondentams (0,10, $p < 0,05$). Užsienio kalbų faktorius, išlaikant darbo vietą yra reikšmingesnis didmiesčio gyventojams, kurių nuomone, jos padeda išlaikyti darbo vietą (-0,14, $p < 0,01$). Panaši tendencija pastebėta karjeros srityje. Siekiant karjeros – kuo didesnėje gyvenamojoje vietovėje gyvena respondentai, tuo labiau linkę manyti, kad užsienio kalba jiems padeda (-0,14, $p < 0,01$).

Nebuvo rasta koreliacinio ryšio tarp gimtosios ar užsienio kalbų kompetencijų svarbos faktorių visuomeninėje ar pilietinėje veikloje pagal gyvenamąsias vietas.

Gebėjimų bendrauti užsienio kalbomis svarbą įvairioms veikloms atlikti labiau vertina didmiestyje gyvenantys respondentai. Nustatytas koreliacinis ryšys tarp kalbų kompetencijų kaip antros eilės faktoriaus ir darbo bei karjeros siekimo (-0,11, $p < 0,01$). Didesnėje vietovėje gyvenantys respondentai mano, kad kalbos labiau padeda darbe bei siekiant karjeros.

Taigi, darytina išvada, kad didmiesčių gyventojai geriau vertina užsienio kalbų svarbą darbo rinkos ir asmeninio tobulėjimo procesuose. Gautas rezultatas patvirtina didmiesčių gyventojų nuomonę, kad kalbos padeda darbe ir karjeroje (-0,11, $p < 0,01$). Noras lavinti užsienio kalbas taip pat labiau būdingas didmiesčių gyventojams (0,16, $p < 0,01$). Įvairūs kalbų lavinimo būdai (individualus mokymasis, mokymais darbovietėje, ar mokslo įstaigoje, kalbų kursuose, ar savarankiškai, naudojantis internetiniais ištekliais) labiau priimtinas didmiesčių gyventojams. Tai patvirtina gautas rezultatas (0,20, $p < 0,05$).

IŠVADOS

1.1. Bendrųjų gebėjimų ir bendrųjų kompetencijų sampratos apibrėžtį determinuoja esminės bendrųjų gebėjimų ir kompetencijų apibūdinimai: 1) *turinio universalumas*, kuris pasireiškia šių gebėjimų ir kompetencijų pritaikymu įvairiose profesinės, visuomeninės veiklos ir asmeninio gyvenimo bei tobulėjimo situacijose ir kontekstuose; 2) *turinio lankstumas ir kintamumas* – bendrųjų kompetencijų turinį sudaro įvairūs komponentai (žinios, gebėjimai, įgūdžiai), kurių turinys nėra griežtai struktūruotas ir pasižymi dinamiška kaita; 3) *reikšmingumas profesiniam, socialiniam mobilumui ir socialinei sanglaudai* – bendrųjų kompetencijų lavinimas (ypač mokymosi mokytis kompetencijos) sukuria svarias prielaidas žmogiškojo kapitalo plėtrai ir jo turinio adaptavimui prie veiklos pasaulio poreikių. Bendrųjų kompetencijų taikymo sritis ir galimybes lemia verslo įmonių bei organizacijų taikomos žmonių išteklių valdymo ir vystymo strategijos, profesinio rengimo instituciniai modeliai, darbo rinkos, ūkio plėtros ir švietimo bei profesinio rengimo politika, visuomenės, piliečių požiūris į profesinio ir asmeninio tobulėjimo kelius. Bendrosios kompetencijos vaidina svarbų vaidmenį dirbančiųjų ir besimokančiųjų profesinio ir geografinio judumo srityje, todėl yra reikšmingas tarptautinės darbo jėgos migracijos veiksnys.

1.2. Bendrųjų kompetencijų skirstymą į tipus lemia įvairūs tikslai ir aplinkybės: 1) bendrųjų kompetencijų moksliniai tyrimai, reikalaujantys „katalogizuoti“ ir „kategorizuoti“ bendrąsias kompetencijas, priklausomai nuo tyrimo tikslo ir objekto; 2) bendrųjų kompetencijų „valdymas“ ir reguliavimas įvairiais taikomojo pobūdžio tikslais, pradedant nuo kvalifikacijų sistemų ir sandarų diegimo, kompetencijų ir kvalifikacijų tarptautinio lyginimo ir baigiant mokymo ir studijų programų rengimu ir įgyvendinimu. Pažymėtina, kad bendrųjų kompetencijų skirstymas į tipus pasižymi gana didele įvairove, tačiau savo turiniu šios tipologijos yra gana panašios.

2.1. *Kalbinė komunikacinė kompetencija* susideda iš kelių komponentų: lingvistinio, sociolingvistinio, pragmatinio. Vienas svarbiausių kalbinės komunikacinės kompetencijos elementų yra vertybinės nuostatos, požiūriai arba jų sistema, kuri yra tarsi atspirties taškas, gebėjimams ugdyti ir žinioms plėsti. Tarpkultūrinis aspektas yra pamatinis bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos komponentas. Todėl kultūrų įvairovės ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikio pripažinimas yra neatskiriama kalbinės veiklos dalis. Bendravimo gimtąja kalba kompetencija yra gebėjimai žodžiu ir raštu reikšti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones ir bendrauti įvairioje socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje. Ši kompetencija apima kalbėjimą, skaitymą, klausymą ir rašymą ir reikalauja žodyno ir gramatikos žinių, literatūrinių ir neliteratūrinių tekstų žinojimo (Europos orientaciniai metmenys, 2006). Bendravimo užsienio kalbomis kompetencija apima įgūdžius suprasti, reikšti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones raštu ir žodžiu mokantis, darbe, namuose, leidžiant laisvalaikį pagal kiekvieno asmens

siekus ir norus. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijos apima lingvistinės, komunikacinės, tarpkultūrinės kompetencijos elementus. Bendravimo kompetencija gali reikštis įvairiuose kontekstuose: asmeniniame, profesiniame, socialiniame, mokymosi.

Žvalgomas tyrimas atskleidė:

- Respondentams gimtosios ir užsienio kalbų gebėjimai labai reikšmingi visose keturiose sferose, kiek mažesnė šių gebėjimų reikšmė visuomeninės, kultūrinės ir piliečio pareigų vykdyme, tačiau jie vis vien laikomi svarbiais. Apibendrinus gautus duomenis galima teigti, jog savo gimtosios kalbos mokėjimą dauguma respondentų vertina labai gerai ir vidutiniškai, o bendravimo užsienio kalbomis kompetenciją – vidutiniškai.
- Tarp užsienio kalbų, kuriomis respondentai geba dominuoja rusų ir anglų kalbos ir kitų kalbų mokėjimas yra ženkliai mažesnis, pvz., – lenkų (9 %), vokiečių (8 %). Mokančiais anglų kalbą labai gerai save laiko 38 %, rusų – 40 % respondentų, mokančiais vidutiniškai – atitinkama, mokančiais vidutiniškai – atitinkamai 35 ir 42 % respondentų. Tai galima paaiškinti tuo, jog dauguma respondentų anglų kalbą mokėsi ar mokosi kaip pirmąją užsienio privalomą kalbą vidurinėse ar aukštosiose mokyklose. Tuo tarpu kitų kalbų mokėjimas yra retesnis, o jų kokybės vertinimas – žemesnis.
- Gimtosios ir užsienio kalbų gebėjimai daugiausia lavinami per kasdienio darbo patirtį – abiejose kategorijose šį būdą nurodė kiek daugiau nei 50 % visų apklaustųjų. Esminis skirtumas tarp gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijos tobulinimo yra tas, jog gimtoji kalba, lyginant su užsienio kalbomis, beveik nėra arba labai menkai tobulinama kalbos kursuose – nesiekia 5 %, ir tik šiek tiek daugiau nuotoliniu būdu – nuo 9 iki 14 % visose amžiaus grupėse. Tu o tarpu užsienio kalbų respondentai mokosi savarankiškai – nuo 50 iki 82 %, studijuodami mokomąją literatūrą 27%-61 %, lankydami kalbų kursus 23%-43 %, mokydamiesi nuotoliniu būdu 18-39 %, taip pat lanko seminarus, paskaitas 22%-80,5 %. Pastarasis mokymosi būdas yra populiariausias jauniausioje amžiaus grupėje – net 80,5 % apklaustųjų nuo 18 iki 29 metų užsienio kalbas tobulina šiuo būdu, nes turi galimybę darbą suderinti su studijų procesu.
- Svarbiausi veiksniai, skatinantys tobulinti gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijas yra susiję su savirealizacija, asmeniniu tobulėjimu ir darbo sfera. Veiksniai, trukdantys siekti tobulėjimo šiose srityse – laiko ir motyvacijos stoka, tiesa, laiko stoka vyresni nei 60 metų respondentai nesiskundžia, tačiau čia išryškėja kitos problemos – amžiaus ir sveikatos problemos, kurios būdingos 50-ties metų ir vyresniems respondentams.

3. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų tyrimas atskleidė:

- Dauguma respondentų savo bendravimo gimtąja kalba kompetenciją vertina gerai arba labai gerai. Pagal keturias dimensijas (darbo paieška, darbo vietos išlaikymas, profesinė karjera, visuomeninė ir pilietinė veikla), kuriose vertintos bendravimo gimtąja ir užsienio kalba kompetencijos išryškėjo didesnė gimtosios kalbos gebėjimų svarba, nei užsienio kalbų gebėjimai.

- Didžioji respondentų dauguma pasisakė, kad gimtosios kalbos gebėjimai labai padeda arba padeda darbo vietos paieškai. Užsienio kalbų gebėjimai, respondentų nuomone, yra mažiau reikšmingi. Labiausiai gimtosios kalbos gebėjimai padeda: ieškoti informacijos apie darbo vietas, parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus, bendrauti su darbdaviais ieškant darbo ir prisistatyti darbo atrankos metu. Nustatyta, kad užsienio kalbų gebėjimų panaudojimas darbo paieškos ir įsidarbinimo srityse respondentams yra daug mažiau svarbus, ir tai yra susiję su tuo, kad dauguma respondentų darbo ieško Lietuvoje.

- Tyrimo rezultatai atskleidė, kad gimtosios kalbos gebėjimai taip pat yra svarbesni, siekiant išlaikyti esamą darbo vietą, todėl daroma prielaida, kad tyrimo dalyviai dirba Lietuvoje arba sieja savo darbinę veiklą su šia šalimi. Lyginant respondentų požiūrį į bendravimo gimtąja kalba ir bendravimo užsienio kalbomis gebėjimų vaidmenį siekiant karjeros, taip pat išryškėjo didesnė gimtosios kalbos gebėjimų svarba. Todėl daroma išvada, kad respondentai planuoja karjerą ar jos siekia Lietuvoje. Kadangi pusė respondentų nedalyvauja visuomeninėje ir pilietinėje veikloje, bendrųjų gebėjimų taikymo šiose veiklose reikšmingumas respondentams taip pat yra palyginti nedidelis.

Koreliacinis tyrimas atskleidė:

- Pastebėta jog bendravimo gimtąja kalba gebėjimai ir žinios teigiamai koreliuoja tarpusavyje, nepriklausomai nuo to, kokia buvo pažymėta gimtoji kalba.
- Beveik visos koreliacijos tarp užsienio kalbų mokėjimo yra teigiamos. Aptiktas teigiamas koreliacinis ryšys tarp skandinavų ir lietuvių bei prancūzų kalbų mokėjimo.
- Neigiama koreliacija pastebėta tarp anglų ir rusų kalbų mokėjimo rodo, kad tie respondentai, kurie moka rusų kalbą, dažniausiai nemoka anglų kalbos ir atvirkščiai. Vadinasi, galima teigti, kad beveik visais atvejais pastebėta teigiama koreliacija tarp gebėjimų bendrauti įvairiomis kalbomis. Vienos užsienio kalbos mokėjimas gali paskatinti mokytis kitos kalbos. Antros ar trečios kalbos mokymasis gali būti lengvesnis procesas, kadangi asmuo jau turi supratimą apie tam tikras kalbines kategorijas, kalbines struktūras. Šį bendrą kalbos fenomeno supratimą jis gali pritaikyti mokindamasis naujos kalbos. Ir tam procesui svarbu panaudoti jau turimas anksčiau išmoktos kalbos žinias ir gebėjimus.

- Rastas koreliacinis ryšys tarp užsienio kalbų svarbos tam tikroms veikloms darbo paieškoje:

- i) bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai padeda: parengti įsidarbinimui

reikalingus dokumentus (0,82); ii) bendrauti su darbdaviais ieškant darbo (0,81) iii); bendravimo kitomis / užsienio kalbomis gebėjimai padeda prisistatyti atrankos metu.

Koreliacinis tyrimas pagal tikslines tyrimo grupes ir pagal tam tikrus faktorius atskleidė:

- Išsiskyrė jaunesnių dirbančių ir bedarbių respondentų ir senjorų požiūrių ir gebėjimų skirtumai: senjorų bendravimo anglų kalba gebėjimai gerokai silpnesni. Senjorai kur kas mažiau vertina požiūrio bendravimo gimtąja kalba svarbą darbui, jo paieškai, karjerai. Aptiktas reikšmingas skirtumas atskleidžia išvadą, kad dabartiniu metu darbdaviai labiau vertina lietuvių kalbos mokėjimą, kuris yra svarbus darbo vietai išlaikyti ir profesinei karjerai.
- Tiriant užsienio kalbų svarbą darbo paieškoje, išlaikant darbo vietą, siekiant profesinės karjeros ir visuomeninėje bei pilietinėje veikloje, lyginant tarp grupių statistiškai reikšmingo skirtumo nebuvo aptikta. Visų trijų tikslinių grupių požiūris yra gana panašus.
- Koreliacinė analizė pagal išsilavinimą atskleidė, kad didėjant išsilavinimui, didėja gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijų vertinimas ir labiau suprantama šių kompetencijų svarba ieškant darbo, parama darbo veiklų atlikimui bei poreikis jas lavinti.
- Koreliacinė analizė pagal gyvenamąją vietą atskleidė didmiesčių gyventojų palankesnę požiūrį į gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijų svarbą, poreikį mokytis užsienio kalbų bei lavinti jau žinomas kalbas.

LITERATŪRA

- BALEŽENTIS, A. 2008. Inovatyviųjų mokymo formų ir metodų taikymo galimybės žmogiškųjų išteklių vadyboje. *Viešoji politika ir administravimas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, nr. 26, p. 97–104.
- BALEŽENTIS, A. 2008. Inovatyviųjų mokymo formų ir metodų taikymo galimybės žmogiškųjų išteklių vadyboje. *Viešoji politika ir administravimas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, nr. 26. ISSN 1648-2603.
- BANDURA, A. 2001. Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*. Vol. 52, 1–26.
- Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai. *Europos orientaciniai metmenys*, 2007. Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras [žiūrėta 2013.10.10]. Prieiga per internetą. <http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/l1-learning/keycomp_lt.pdf>.
- BROCKMANN, M.; CLARKE, L.; & WINCH, C. 2008. Knowledge, skills, competence: European divergences in vocational education and training (VET) – the English, German and Dutch cases, *Oxford Review of Education*, 34:5, 547-567, DOI: 10.1080/03054980701782098.
- BROOM, L. 1992. *Esminiai tekstai ir pavyzdžiai. Sociologija*. Kaunas: VDU. 1992, p. 356.
- BROPHY, M.; and KIELY, T. 2002. Competencies: a new sector. *Journal of European Industrial Training*, Vol. 26, No. 2; 3;4, 165–176
- BUČAITĖ-VILKĖ, J.; PURVANECKIENĖ, G.; VAITKEVIČIUS, R.; TEREŠKINAS, A. 2012. *Lyčių politika ir gimstamumo ateitis*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2012.
- BYRAM M.; GRIBKOVA B.; STARKEY, H. 2002. Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching: a *Practical Introduction for teachers*. Strasbourg: the Concil of Europe, 2002.
- BYRAM, M. 1997. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon: Multilingual Matters.
- CHAPMAN E.; O'NEILL, M. 2010. Defining and Assessing Generic Competencies in Australian Universities: Ongoing Challenges. *Education Research and Perspectives. Special Issue on Generic Competencies in Higher Education*. Vol. 37, No. 1, June 2010, p. 105–123.
- Commission of the European Communities. 2000. A Memorandum on Lifelong Learning. Brussels.
- Communication from the Commission of the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Entrepreneurship 2020 action plan. Reigniting the Entrepreneurial Spirit in Europe. Brussels, 9.1, 2013. COM (2012) 795 final [žiūrėta 2013-11-18]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0795:FIN:en:PDF>>.
- Communication of 2008 on Multilingualism: an Asset for Europe and a Shared Commitment, COM(2008) 566 [žiūrėta 2013.08.10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/com/2008_0566_en.pdf>.

Competence-based learning: a proposal for the assessment of generic competences / editors Aurelio Villa Sanchez, Mauel Poblete Ruiz; authors: Aurelio Villa Sanchez ... [et al.]. 2008. Bilbao: University of Deusto. 334 p.

Concept Document of the Commission Expert Group on “Key competencies“. 2002. Brussels.

Council of Europe. 2007. From Linguistic Diversity to Plurilingual Education: Guide for the Development of Language Education Policies in Europe. Executive Version.

Council of Europe. European Language Portfolio [žiūrėta 2013.08.10]. Prieiga per internetą: <<http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/>>.

Council of Europe. Guide for the development and implementation of curricula for plurilingual and intercultural education, 2010.

DEARDORFF, D. K. 2011. Intercultural Competence in Foreign Language Classrooms: A Framework and Implications. Intercultural Competence: Concepts, Challenges, Evaluations. Eds. Harden, Th., Witte, A. Intercultural Studies and Foreign Language Learning. Oxford: Peter Lang. eBook, 2011. p. 37–54.

Delors, J. (1996) Learning: The treasure within Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century, UNESCO

ELAN: Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise. 2007 [žiūrėta 2013-09-10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc421_en.pdf>.

European Commission. 2008. Languages mean Business Companies work better with languages. Recommendations from the Business Forum for Multilingualism established by the European Commission. Luxembourg. European Council. 2002. Presidency Conclusions. Barcelona European Council [žiūrėta 2013.10.10. Prieiga per internetą. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf>.

Europos Komisija. Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai. *Europos orientaciniai metmenys*. Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007.

Europos Komisija. Švietimo ir kultūros generalinis direktoratas. Visą gyvenimą trunkantis mokymasis: politika ir programa Mokyklinis ugdymas; „Comenius“ konsultacinio dokumento, skirto ES pirmininkaujanties Belgijos organizuojamam mokyklinio ugdymo generalinių direktorių susitikimui, projektas. 2010 m. liepos 8 d. Bendrųjų kompetencijų vertinimas [žiūrėta 2013-08-10]. Prieiga per internetą: <http://www.bmt.smm.lt/wp-content/uploads/2009/09/10_10_12_-_Assessment_of_KC_Belgium2010_LT.pdf>.

Europos Komisijos komunikatas „Daugiakalbystė – Europos turtas ir bendras rūpestis“. Bendrijos veiksmų daugiakalbystės srityje aprašas ir internetinės konsultacijos su visuomene rezultatai. Briuselis, 2008.

Europos Komisijos komunikatas „Bendrosios kompetencijos kintančiame pasaulyje: pažanga siekiant Lisabonos tikslų švietimo ir mokymo srityje: įgyvendinimo Europos ir nacionaliniu lygiu analizė“, Briuselis, 2009.

Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“. Strasbūras, 2012-11-20.

Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų. Aiškinamasis memorandumas, 2005.

Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, 2006 m. gruodžio 18 d. [žiūrėta 2013-11-30]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:lt:PDF>>.

Europos Sąjungos 2020 Europos Komisijos komunikatas „Veiksmų planas „Verslumas 2020“ [žiūrėta 2013-11-30]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/web/lt/verslo_aplinka/smulkaus-ir-vidutinio-verslo-politika/verslumo-skatinimas/Europos_Komisijos_komunikatas>.

Europos Tarybos išvados 2009 m. gegužės 12 d. „Dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“), (2009/C119/02) [žiūrėta 2013-08-10]. Prieiga per internetą: <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:LT:PDF>>.

Eurydice. 2002. Key competencies: A developing concept in general compulsory education. Brussels, EU: Eurydice.

GARRIDO, C., A.; LVAREZ, I. 2006. Language teacher education for intercultural understanding. *European Journal of Teacher Education*, Vol. 29, No. 2, May 2006, p. 163–179. Routledge Taylor and Francis Vol. 33, Is. 5. Routledge, Taylor and Francis.

GORDON J.; REY, O.; SIEWIOREK, A.; VIVITSOU M; & von REIS SAARI, J. KeyCoNet 2012 Literature review: Key competence development in school education in Europe [žiūrėta 2013-11-30]. Prieiga per internetą: <http://keyconet.eun.org/c/document_library/get_file?uuid=3aa9009c-cb63-494f-81fe-024fde000111&groupId=11028>.

GREEN, F. 2013. Skills and Skilled Work. *An Economic and Social Analysis*. Oxford: Oxford University Press.

HAN, S. (ed.) 2010. Managing and developing core competences in a learning society. Seoul: Seoul National University Press.

HARDEN, T. 2011. The Perception of Competence: A History of a Peculiar Development of Concepts. *Intercultural Competence : Concepts, Challenges, Evaluations*. Eds. Harden, Th., Witte, A. *Intercultural Studies and Foreign Language Learning*. p. 75–87. Oxford: Peter Lang. 2011 eBook.

HARDEN, T.; WITTE, A. 2008. *Intercultural Competence: Concepts, Challenges, Evaluations*. Ebsco publishing. eBook collection.

HOLLIDAY, A.; HYDE, M.; KULLMAN. J. 2004. *Intercultural Communication*. London and New York: Routledge.

Infofalt (2011). E. įgūdžiai padeda europiečiams įsidarbinti ir sėkmingiau plėtoti verslą. *Informacinės technologijos Lietuvoje (2011)*. Lietuvos statistikos departamentas, Vilnius, 2011. ISSN 2029-3615.

Informacinės technologijos Lietuvoje. Lietuvos statistikos departamentas. ISSN 2029-3615. Vilnius, 2012.

INGLAR, T.; BJERKNES, E.; LAPPEN, E.; TOBIASSEN, T. (red.). 2003. *Mokymasis ir konsultavimas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2003.

Innovation Management Building Competitive Skills in SME's (1999) European Commission. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.cordis.lu/innovation-policy/studies/im_study1.htm>.

International Statistical Review, 47: 111–127.

International Statistical Review, 47: 13–24.

International, Volume 8, Issue 1. Routledge, Taylor and Francis. p. 27–46.

JAKUBĖ, A.; JUOZAITIS, A. M. 2012. Bendrųjų kompetencijų ugdymas aukštojoje mokykloje. Metodinės rekomendacijos. Vilnius: Vilniaus universitetas [žiūrėta 2013-06-20]. Prieiga per internetą: <http://www4066.vu.lt/Files/File/Bendruju_kompetenciju_ugdymas.pdf>.

JANSSENS, J. 2002. *Innovations in Lifelong Learning. Capitalising on ADAPT*. Luxembourg. Office for Official Publications of the European Communities. 2002. P. 112.

Jovaiša L. 2002. Edukologijos įvadas. Vilnius, p. 137. Kazragytė V. Priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimų ugdymas: mokslinė monografija. Teatro edukologija. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2008, 192 P.– ISBN 978-9955-20-346-9.

JOVAIŠA, L. 2007. *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.

JOVAIŠA, T.; SHAW, S. 1998. Žvilgsnis į bendrųjų kompetencijų ugdymą Rytų ir Centrinėje Europoje. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 1998, nr. 1, p. 30–47.

JUCEVIČIENĖ, P. 1997. *Lietuvos aukštasis mokslas. Quis es? Quo vadis? Studijos aukštojoje mokykloje*: konferencijos pranešimų medžiaga.

Kaip padidinti suaugusiųjų mokymosi galimybes? 2007. Vilnius. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. 2007-12-14. ISSN 1822-4156.

KELLY, A. 2001. The Evolution of Key Skills: Towards a Tawney Paradigm. *Journal of Vocational Education & Training*, Vol. 53, No. 1, p. 21–36.

KNOWLES, M. S. 1975. *Self-directed Learning: a guide for Learners and Teachers*. New York : Association Press.

KOLB, D. A. 1984. *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice-Hall Englewood Cliffs.

Kompetencijų ugdymas. Metodinė svetainė [žiūrėta 2013-07-05-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/apie-svetaine/>>.

Languages for Jobs. Providing Multilingual Communication Skills for the Labour Market Report from the Thematic Working Group “Languages for Jobs“. European Strategic Framework for Education and Training (ET 2020) 2011 [žiūrėta 2013-06-20]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/languages/pdf/languages-for-jobs-report_en.pdf>.

- LAUŽACKAS, R.; STASIŪNAITIENĖ, E.; TERSEVIČIENĖ, M. 2005. *Kompetencijų vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi*: monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- LAUŽACKAS, R.; TUTLYS, V.; SPUDYTĖ, I. 2009. Evolution of competence concept in Lithuania: from VET reform to development of National Qualifications System. *Journal of European Industrial Training*, Vol. 33 Iss: 8/9, p. 800–816.
- LAUŽACKAS, R. 2005. *Profesinio rengimo metodologija*: monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- LAUŽACKAS, R. 2005. *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Le DEIST, F.; and WINTERTON, J. 2005. *What is competence?* Human Resource Development.
- LEPAITĖ, D. 2003. *Kompetencijų plėtojančių studijų programų lygio nustatymo metodologija*: monografija. Kaunas: Technologija, p. 193.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011, Vilnius [žiūrėta 2013-11-30]. Prieiga per internetą:
<http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Lietuvos%20Respublikos%20svietimo%20istatymas.pdf>.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. liepos 13 d. nutarimas Nr. 836 Senatvės pensijos amžiaus lentelė. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
- MALE, S. A. 2010. Generic engineering competencies: a review and modelling approach. *Education Research and Perspectives*, Vol. 37, No. 1, p. 25–51.
- MAŽEIKIENĖ, N.; LOHER, D. 2008. Competence of University Teachers and Graduate Students for International Cooperation. *Socialiniai mokslai*. Vol. 2, No. 60, p. 48–65.
- Mokymasis visą gyvenimą – žinioms, kūrybiškumui ir naujovėms skatinti. 2008. Brdo, Slovėnijoje, konferencijos Grindžiamasis dokumentas [žiūrėta 2013 m. gruodžio mėn.]. Prieiga per internetą:
<http://www.mss.gov.si/en/zakonodaja_in_dokumenti/events/conference_promoting_innovation_and_creativity>.
- Mokymosi visą gyvenimą Memorandumas. 2001. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija. Vilnius: UAB Logotipas.
- MOTEKAITYTĖ, V.; DRĄSUTIS S. 2005(?). Efektyvus suaugusiųjų švietimo vystymas ir svarba mokymosi visą gyvenimą kontekste. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
- NAZARI, A. 2007. EFL Teachers' Perception of the Concept of Communicative Competence. *ELT Journal*, Vol. 61, No. 3, July 2007. Oxford University Press.
- NEWEN, A.; von SAVIGNY, E. 1999. *Įvadas į analitinę filosofiją*. Vilnius: Baltos lankos.
- NISSLEY, N.; TAYLOR, S. S.; & HOUDEN, L. 2004. The politics of performance in organizational theatre-based training and interventions. *Organization Studies*, Vol. 25, No. 5,

- OHARA, Y. 1998. Participation and citizenship: training for minority youth projects in Europe. Strasbourg: Council of Europe. p. 9–10.
- PAULSTON, Ch. B. 1992. Linguistic and Communicative Competence: Topics in ESL Multilingual Matters. 145 p. Bristol: Longdunn Press.
- Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija (Komisijos komunikatas. 2020 M. Europa. Briuselis, 3.3.2010 KOM(2010) 2020, galutinis [žiūrėta 2013-11-30]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LT:PDF>>.
- PEČELIŪNAITĖ, A. 2006. Tradicinės paskaitos virsmas į konstruktyviają interaktyvioje aplinkoje. *Acta paedagogica Vilnensia: mokslo darbai*, t. 16, p. 190–200.
- Psichologijos žodynas*. 1993. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- ROBERTS, B. W.; BOGG, T.; WALTON, K.; CHERNYSHENKO, O.; & STARK, S. 2004. A lexical approach to identifying the lower-order structure of conscientiousness. *Journal of Research in Personality*. Elsevier Inc.: 38, 164–178 [interaktyvus] [žiūrėta 2013-12-23]. Prieiga per internetą: <<http://dl.dropbox.com/u/46388790/my%20pubs/lexical%20conscientiousnes%20paper%2C%203-3-04.pdf>>.
- SALIENĖ, V. 2009. Lietuvių kalbos ugdymas: Žinios, mokėjimai, kompetencijos. *Pedagogika*. 2009, 95, p. 139–145.
- SCHAEFER, H. 2009. Development of competencies and teaching–learning arrangements in higher education: findings from. In *Higher Education*. Taylor and Francis Group. Vol. 34, No. 6, September 2009, 677–697.
- SCHUMPETER, J. 1934. *The theory of economic development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- SCHUMPETER, J. 1947. *Capitalism, socialism, and democracy*. New York: Harper.
- SEFERATZI, E. 2000. *Creativity*. Europos Komisijos finansuojamas projektas – INNOREGIO: dissemination of innovation and knowledge management techniques.
- SERCU, L.; BANDURA, E. 2005. Foreign Language Teachers and Intercultural Competence : An International Investigation in Languages for Intercultural Communication and Education. Clevedon: Multilingual Matters Ltd. 2005 ebook.
- ŠERMUKŠNYTĖ, L. 1996. Visuomenės ir švietimo sistemos sąveika. Socialiniai mokslai šiuolaikinei Lietuvai. Kaunas: Technologija, 1996, p. 124–129.
- SPÖTTL, G.; RUTH, K. 2011. ECVET – Kompatibilität von Kompetenzen im Kfz-Sektor/ ECVET – Compatibility of Competences in the Automotive Sector. Nationale Agentur Bildung für Europa beim Bundesinstitut für Berufsbildung. Bremen.
- STOOP, I.; MATSUO, H.; KOCH, A.; BILLIET, J. 2010. Paradata in the European Social Survey: studying nonresponse and adjusting for bias. In Joint Statistical Meeting 2010: Proceedings Section on Survey Research Methods, 407–421. Alexandria, Va.: American Statistical Association [žiūrėta 2015-03-06]. Prieiga per internetą: <http://www.amstat.org/sections/srms/proceedings/y2010/Files/306145_55947.pdf>.

STOUT-ROSTRON, S.; van RENSBURG, M. J.; & SAMPAIO, D. M. 2009b. Business Coaching Wisdom and Practice: Unlocking the Secrets of Business Coaching: Randburg: Knowres.

STRAKA, G. A. 2005) Von der Klassifikation von Lernstrategien im Rahmen selbstgesteuerten Lernens zur mehrdimensionalen und regulierten Handlungsepisode. *ITBForschungsberichte*. Bremen: ITB, 18.

STREECK, W. 2011. Skills and Politics: General and Specific. MPIfG Discussion Paper 11/1. Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung, Köln

STROHNER, H.; RICKHEIT, G. 2008. Handbook of Communication Competence. Ebsco publishing: eBook Collection.

STURIENE, R.; KUBILIŪNAS, R. 2008(?). Inovatyviųjų mokymo formų ir metodų taikymo galimybės žmogiškųjų išteklių vadyboje [žiūrėta 2013 m. gruodžio mėn.]. Prieiga per internetą: <<http://www.akolegija.lt/library/fls1/1350286865.pdf>>.

SULLIVAN, G. 2005. Art practice as research: Inquiry in the visual arts. – Thousand Oaks, London: Sage Publication, SAGE.

TABACHNIK, B. G.; FIDELL, L. S. 2007. *Using Multivariate Statistics* (5th ed.). Pearson Education, Inc., p. 607–675.

TAYLOR, B. 2012, 26 January. Are you learning as fast as the World is changing? Retrieved 10th August, 2012, from.

TAYLOR, P. 2003. *Applied Theatre Creating Transformative Encounters in the Community*.

The Key Competences for Lifelong Learning – A European Framework. 2007. Recommendation of the European Parliament and of the Council. 18 December 2007. Belgium: European Communities. [žiūrėta 2013-11-08]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_en.pdf>.

The key competencies in a knowledge – based economy: a first step towards selection, definition and description. A proposal by the working group on key competencies, set up by the European Commission in the framework of the „Objectives report“. Concept document of the Commission expert group on “Key competencies” – 27 March 2002.

TORRANCE, E. P.; MOURAD, S. 1978a. Some creativity and style of learning and thinking correlates of Guglielmino's Self-Directed Learning Readiness Scale. *Psychological Reports*, 43: 1167–1171.

TORRANCE, E. P.; MOURAD, S. 1978b. Self-directed learning readiness skills of gifted students and their relationships to thinking creatively about the future. *The Gifted Child Quarterly*, 22: 180–186.

Tuning projektas: Europos švietimo struktūrų suderinamumas [žiūrėta 2013-09-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.slideshare.net/smpf/tuning-europos-vietimo-struktr-derm-europoje1672356>>

Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija [žiūrėta]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/451_f91e8f0a036e87d0634760f97ba07225.pdf>.

- WESLEY, S. L. 2005. Role of arts participation in adult learning about multicultural diversity. Ed.D. dissertation, Columbia University Teachers College, United States - New York. Retrieved January 11, 2008, from ProQuest Digital Dissertations database. (Publication No. AAT 3175740).
- WINTERTON, J. 2007. Building Social Dialogue over Training and Learning: European and national developments. In: *European Journal of industrial relations* 2007; 13; 2817; Sage publication, <www.ejd.sagepub.com/cgi/content/> (15.01.2009). abstract/13/3/281.77
- WINTERTON, J. 2009). Competence across Europe: highest common factor or lowest common denominator? *Journal of European Industrial Training*, Vol. 33, No. 8/9, p. 681–700
- WITTE, A. 2011. On the Teachability and Learnability of Intercultural Competence: Developing Facets of the ‘Intercultural Competence : Concepts, Challenges, Evaluations. Eds. Harden, Th., Witte, A. *Intercultural Studies and Foreign Language Learning*. p. 89–107. Oxford: Peter Lang. 2011 eBook.
- YOUNG, J.; CHAPMAN, E. 2010. Generic Competency Frameworks: A Brief Historical Overview. *Education Research and Perspectives*, Vol. 37, No. 1, University of Western Australia.
- ZARIFIAN, P. 2004. Le modèle de la compétence. Trajectoire historique, enjeux actuels et propositions, Editions Liaisons, RUEIL-MALMAISON
- ŽEMAITAITYTĖ, I. 2001. *Neformalusis suaugusiųjų švietimas kaip besimokančios visuomenės veiksnys*: daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- ZUZEVIČIŪTĖ, V.; TERESEVIČIENĖ, M. 2008. Suaugusiųjų mokymasis. Andragoginės veiklos perspektyva: mokslo studija / Vaiva Zuzevičiūtė, Margarita Teresevičienė. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.

PRIEDAI

1 Priedas

Lietuvos
mokslo
taryba

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
MCMXXII

Projektas „Suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų lavinimo tyrimų ir plėtros platforma“,

Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-03-073

Gerbiamas Respondente,

Kviečiame Jus dalyvauti Lietuvos mokslo tarybos užsakymu vykdomo projekto „SUAUGUSIŲJŲ BENDRŲJŲ KOMPETENCIJŲ LAVINIMO TYRIMŲ IR PLĖTROS PLATFORMA“ Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-03-073 atliekamame tyrime, kurio tikslas yra nustatyti su bendravimu gimtąja ir užsienio kalbomis susijusių bendrųjų kompetencijų aktualumą, reikalingumą, taikymo sritis.

Apklausa yra anoniminė, o jos rezultatai bus naudojami tik mokslinio tyrimo tikslais: Dėkojame už bendradarbiavimą, skirtą laiką ir dėmesingumą dalyvaujant apklausoje. Mokslinio tyrimo vykdytojų grupė

I. BENDRŲJŲ KOMPETENCIJŲ AKTUALUMAS

1.1. Kiek bendrosios kompetencijos yra Jums svarbios taikyti šiose srityse?
Pažymėkite x Jums tinkamiausią variantą lentelės langeliuose.

Bendrųjų kompetencijų taikymo sritys	Labai svarbios	Svarbios	Nelabai svarbios	Nesvarbios	Nežinau
Profesinė veikla, darbo uždavinių sprendimas					
Profesinės karjeros siekimas					
Visuomeninė, kultūrinė veikla, piliečio pareigų vykdymas					
Asmeninis tobulėjimas					

II. DEMOGRAFINIAI DUOMENYS

2.1. Amžius: *Pažymėkite x Jums tinkantį atsakymo variantą.*

- 18-29
30-39
40-49
50-59
60-69
70 ir vyresnio amžiaus

2.2. Jūsų lytis: Pažymėkite x Jums tinkantį atsakymo variantą.

- Vyras
Moteris

2.3. Išsilavinimas: Pažymėkite x Jums tinkantį atsakymo variantą.

- Pagrindinis
Vidurinis
Vidurinis išsilavinimas su profesine kvalifikacija
Aukštasis

2.4. Šeimyninė padėtis: Pažymėkite x Jums tinkantį atsakymo variantą.

- Vedęs / ištekėjusi
Nevedęs/neištekėjusi

2.5. Užimtumo statusas: Pažymėkite x Jums tinkantį atsakymo variantą.

2.5. Užimtumo statusas: Pažymėkite x Jums tinkantį atsakymo variantą.

- Dirbu
Turiu savo verslą
Šiuo metu ieškau darbo
Esu senjoras

2.6. Gyvenamoji vieta: Pažymėkite x Jums tinkantį atsakymo variantą.

- Miestas
Kaimas / gyvenvietė

3. BENDRAVIMO GIMTAJA KALBA IR BENDRAVIMO UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJŲ AKTUALUMO ĮVERTINIMAS

3.1. Kaip bendravimo gimtąja kalba ir bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos yra Jums reikšmingos nurodytose srityse?

3.1.1. Kurie žemiau išvardinti gebėjimai Jums svarbūs profesinėje veikloje, sprendžiant darbo uždavinius? Pažymėkite x Jums tinkamus variantus lentelės langeliuose.

- Išmanyti žodyną
Išmanyti gramatiką, kalbos funkcijas ir formas

- Suprasti perduodamą informaciją raštu ir žodžiu
- Skaityti ir suprasti literatūrinius ir neliteratūrinius tekstus
- Argumentuotai reikšti mintis ir nuomonę raštu ir žodžiu
- Parengti tekstą raštu
- Bendrauti su kitais ar kitų kultūrų žmonėmis, palaikant konstruktyvų dialogą
- Pripažinti kultūrų įvairovę ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikį

3.1.2. Kurie žemiau išvardinti gebėjimai Jums svarbūs siekiant profesinės karjeros? *Pažymėkite x Jums tinkamus variantus lentelės langeliuose.*

- Išmanyti žodyną
- Išmanyti gramatiką, kalbos funkcijas ir formas
- Suprasti perduodamą informaciją raštu ir žodžiu
- Skaityti ir suprasti literatūrinius ir neliteratūrinius tekstus
- Argumentuotai reikšti mintis ir nuomonę raštu ir žodžiu
- Parengti tekstą raštu
- Bendrauti su kitais ar kitų kultūrų žmonėmis, palaikant konstruktyvų dialogą
- Pripažinti kultūrų įvairovę ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikį

3.1.3. Kurie žemiau išvardinti gebėjimai Jums svarbūs vykdant visuomenines, kultūrinės veiklos, piliečio pareigas? *Pažymėkite x Jums tinkamus variantus lentelės langeliuose.*

- Išmanyti žodyną
- Išmanyti gramatiką, kalbos funkcijas ir formas
- Suprasti perduodamą informaciją raštu ir žodžiu
- Skaityti ir suprasti literatūrinius ir neliteratūrinius tekstus
- Argumentuotai reikšti mintis ir nuomonę raštu ir žodžiu
- Parengti tekstą raštu
- Bendrauti su kitais ar kitų kultūrų žmonėmis, palaikant konstruktyvų dialogą
- Pripažinti kultūrų įvairovę ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikį

3.1.4. Kurie žemiau išvardinti gebėjimai Jums svarbūs asmeniniam tobulėjimui? *Pažymėkite x Jums tinkamus variantus lentelės langeliuose.*

- Išmanyti žodyną
- Išmanyti gramatiką, kalbos funkcijas ir formas
- Suprasti perduodamą informaciją raštu ir žodžiu
- Skaityti ir suprasti literatūrinius ir neliteratūrinius tekstus
- Argumentuotai reikšti mintis ir nuomonę raštu ir žodžiu
- Parengti tekstą raštu
- Bendrauti su kitais ar kitų kultūrų žmonėmis, palaikant konstruktyvų dialogą
- Pripažinti kultūrų įvairovę ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikį

3.2. Kaip vertinate savo bendravimo gimtąja kalba kompetenciją? *Įvertinkite, pažymėdami x Jums tinkamiausią variantą lentelės langeliuose.*

Bendravimo gimtąja kalba žinios ir gebėjimai	Labai gerai	Vidutiniškai	Silpnai	Nežinau
--	-------------	--------------	---------	---------

Platus gimtosios kalbos žodynas				
Gramatikos, kalbos funkcijų ir formų išmanymas				
Tekstų (literatūrinių ir neliteratūrinių) skaitymas ir supratimas				
Argumentuotas minčių ir nuomonės reiškimas raštu ir žodžiu				
Teksto parengimas raštu				
Bendravimas su kitais įvairiose situacijose, palaikant konstruktyvų dialogą				
Kultūrų įvairovės ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikio pripažinimas				

3.2. Kaip vertinate savo bendravimo užsienio kalbomis kompetenciją? Įvertinkite, pažymėdami x Jums tinkamiausią variantą lentelės langeliuose.

Bendravimo užsienio kalbomis žinios ir gebėjimai	Labai gerai	Vidutiniškai	Silpnai	Nežinau
Platus užsienio kalbos/kalbų žodynas				
Gramatikos, kalbos funkcijų ir formų išmanymas				
Perduodamos informacijos raštu ir žodžiu supratimas				
Buitinio lygmens teksto supratimas				
Sudėtingo (literatūrinio, mokslinio ar profesinio) teksto supratimas				
Argumentuotas minčių ir nuomonės raštu ir žodžiu reiškimas				
Teksto raštu parengimas				
Bendravimas su kitų kultūrų žmonėmis, palaikant konstruktyvų dialogą				
Kultūrų įvairovės ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikio pripažinimas				

3.3. Kokiomis užsienio kalbomis gebate bendrauti? Pažymėkite X Jums tinkamus variantus.

- Anglų
- Rusų
- Lenkų

- Vokiečių
- Prancūzų
- Italų
- Ispanų
- Kita (Įrašykite).....

3.4. Kaip vertinate savo bendravimą minėtomis užsienio kalba/kalbomis? *Įvertinkite, pažymėdami X Jums tinkamus variantus.*

Žinios ir gebėjimai bendrauti užsienio kalbomis	Labai gerai	Vidutiniškai	Silpnai	Nežinau
Anglų				
Rusų				
Lenkų				
Vokiečių				
Prancūzų				
Italų				
Ispanų				
Kita				

4. BENDRAVIMO GIMTAJA IR UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJŲ ĮGIJIMO BŪDAI

4.1. Kaip mokotės gimtosios kalbos? *Pažymėkite x Jums tinkamus atsakymo variantus.*

- Seminarų, paskaitų (mokykloje, kolegijoje, universitete) lankymas
- Kalbų kursų lankymas
- Savarankiškas mokymasis studijuojant mokomąją literatūrą
- Lavinimasis per kasdienio darbo patirtį
- Mokymasis nuotoliniu būdu, naudojantis kompiuterinėmis programomis, internetu
- Kita (Įrašykite).....

4.2. Kaip mokotės užsienio kalbų? *Pažymėkite x Jums tinkamus atsakymo variantus.*

- Seminarų, paskaitų (mokykloje, kolegijoje, universitete) lankymas
- Kalbų kursų lankymas
- Savarankiškas mokymasis studijuojant mokomąją literatūrą
- Lavinimasis per kasdienio darbo patirtį
- Mokymasis nuotoliniu būdu, naudojantis kompiuterinėmis programomis, internetu
- Kita (Įrašykite).....

5. BENDRAVIMO GIMTAJA IR UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJŲ ĮGIJIMO IR LAVINIMO KLIŪTYS

5.1. Su kokiomis kliūtimis susiduriate lavindami bendravimo gimtąja kalba kompetenciją? *Pažymėkite x Jums tinkamus atsakymo variantus.*

- Laiko trūkumas
- Motyvacijos trūkumas

- Brangios mokymosi paslaugos
- Trūksta mokymosi priemonių
- Trūksta palaikymo iš aplinkos
- Nėra kur mokytis
- Pasikeitusi šeiminė padėtis
- Nepasitikėjimas savo jėgomis
- Sveikatos problemos
- Amžiaus problemos
- Kita (Įrašykite).....

5.2. Su kokiomis kliūtimis susiduriate lavindami bendravimo užsienio kalbomis kompetenciją?
Pažymėkite x Jums tinkamus atsakymo variantus.

- Laiko trūkumas
- Motyvacijos trūkumas
- Brangios mokymosi paslaugos
- Trūksta mokymosi priemonių
- Trūksta palaikymo iš aplinkos
- Nėra kur mokytis
- Pasikeitusi šeiminė padėtis
- Nepasitikėjimas savo jėgomis
- Sveikatos problemos
- Amžiaus problemos
- Kita (Įrašykite).....

6. VEIKSNIAI, SKATINANTYS LAVINTI BENDRAVIMO GIMTĄJA IR UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJAS

6.1. Kas Jus skatina lavinti bendravimo gimtąja kalba kompetenciją? *Pažymėkite x Jums tinkamus atsakymo variantus.*

- Reikia darbui
- Padedą susirasti darbą
- Karjeros galimybės
- Noras tobulėti
- Siekis realizuoti save
- Laisvalaikio užsiėmimai
- Šeimos narių parama
- Kita (Įrašykite).....

6.2. Kas Jus skatina lavinti bendravimo užsienio kalbomis kompetenciją? *Pažymėkite x Jums tinkamus atsakymo variantus.*

- Reikia darbui
- Padedą susirasti darbą
- Karjeros galimybės
- Noras tobulėti

- Siekis realizuoti save
- Laisvalaikio užsiėmimai
- Šeimos narių parama
- Kita (Irašykite).....

7. BENDRAVIMO GIMTĄJA KALBA IR UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJŲ POVEIKIS ASMENŲ PROFESINIAM GYVENIMUI (ĮSIDARBINIMUI, UŽIMTUMO STATUSUI IR KOKYBEI, PROFESINEI KARJERAI IR KT.).

7.1. Darbo vietos paieška. Kaip bendravimo gimtąja kalba kompetencija ir jos lavinimas padeda įsidarbinti? *Pažymėkite x Jūsų atsakymą atitinkantį lentelės langelį.*

Darbo vietos paieška	Padeda ieškoti informacijos apie darbo vietas	Padeda parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus (gyvenimo aprašymą, motyvacinį laišką ir pan.)	Padeda bendradarbiauti su darbdaviais ar jų atstovais ieškant darbo	Padeda prisistatyti darbdaviams atrankos metu
Gimtosios kalbos žodynas ir gramatikos žinios				
Informacijos perduodamos gimtąja kalba raštu ir žodžiu supratimas				
Gebėjimas skaityti ir suprasti literatūrinius ir neliteratūrinius tekstus				
Gebėjimas argumentuotai reikšti mintis ir nuomonę				
Gebėjimas parengti tekstą raštu ir žodžiu				
Gebėjimas bendrauti su kitais palaikant konstruktyvų dialogą				
Gebėjimas pripažinti kultūrų įvairovę ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikį				

7. 2. Darbo vietos paieška. Kaip bendravimo užsienio kalbomis kompetencija ir jos lavinimas padeda įsidarbinti? *Pažymėkite x Jūsų atsakymą atitinkantį lentelės langelį.*

Darbo vietos paieška	Padeda ieškoti	Padeda parengti	Padeda	Padeda prisistatyti
----------------------	----------------	-----------------	--------	---------------------

	informacijos apie darbo vietas	įsidarbinimui reikalingus dokumentus (gyvenimo aprašymą, motyvacinį laišką ir pan.)	bendradarbiauti su darbdaviais ar jų atstovais ieškant darbo	darbdaviams atrankos metu
Užsienio kalbos/kalbų žodynas ir gramatikos žinios				
Informacijos, perduodamos raštu ir žodžiu, supratimas				
Gebėjimas skaityti ir suprasti literatūrinius ir neliteratūrinius tekstus				
Gebėjimas argumentuotai reikšti mintis ir nuomonę				
Gebėjimas parengti tekstą raštu ir žodžiu				
Gebėjimas bendrauti su kitų kultūrų žmonėmis, palaikant konstruktyvų dialogą				
Gebėjimas pripažinti kultūrų įvairovę ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikį				

7.3. Darbo vietos išlaikymas. Kaip gimtosios kalbos kompetencija padeda išlaikyti turimą darbo vietą / turimą veiklą? *Pažymėkite x Jūsų atsakymą atitinkantį lentelės langelį.*

Darbo vietos išlaikymas	Padeda pasiekti didesnių rezultatų per darbo dieną	Padeda sutaupyti laiko ir jėgų	Padeda pagerinti bendravimą ir bendradarbiavimą su kolegomis	Padeda spręsti su darbu susijusias klausimus ir problemas	Padeda laikytis nustatytų reikalavimų kokybei	Padeda kurti naujus sprendimus ir idėjas darbo vietoje	Padeda ginti savo teises (dėl darbo užmokesčio, darbo ir poilsio režimo, darbo sąlygų, pašalpų ir kt.)
Gimtosios kalbos							

žodynas ir gramatikos žinios							
Informacijos perduodamos gimtąja kalba raštu ir žodžiu supratimas							
Gebėjimas skaityti ir suprasti literatūrinius ir neliteratūrinius tekstus							
Gebėjimas argumentuotai reikšti mintis ir nuomonę gimtąja kalba							
Gebėjimas parengti tekstą raštu ir žodžiu gimtąja kalba							
Gebėjimas bendrauti su kitais palaikant konstruktyvų dialogą							
Gebėjimas pripažinti kultūrų įvairovę ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikį							

7.4. Darbo vietos išlaikymas. Kaip užsienio kalbos/kalbų kompetencija padeda išlaikyti turimą darbo vietą/ turimą veiklą? *Pažymėkite x Jūsų atsakymą atitinkantį lentelės langelį.*

Darbo vietos išlaikymas	Padeda pasiekti didesnių rezultatų per darbo dieną	Padeda sutaupyti laiko ir jėgų	Padeda pagerinti bendravimą ir bendradarbiavimą su kolegomis	Padeda spręsti su darbu susijusias klausimus ir problemas	Padeda laikytis nustatytų reikalavimų kokybei	Padeda kurti naujus sprendimus ir idėjas darbo vietoje	Padeda ginti savo teises (dėl darbo užmokesčio, darbo sąlygų, pašalpų ir kt.)
Užsienio kalbos/kalbų žodynas ir gramatikos žinios							

Informacijos, perduodamos raštu ir žodžiu, supratimas							
Gebėjimas skaityti ir suprasti literatūrinius ir neliteratūrinius tekstus							
Gebėjimas argumentuotai reikšti mintis ir nuomonę užsienio kalba/kalbomis							
Gebėjimas parengti tekstą raštu ir žodžiu užsienio kalba/kalbomis							
Gebėjimas bendrauti su kitų kultūrų žmonėmis, palaikant konstruktyvų dialogą							
Gebėjimas pripažinti kultūrų įvairovę ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikį							

8. BENDRAVIMO GIMTAJA IR UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJŲ POVEIKIS ASMENŲ DALYVAVIMUI VISUOMENINĖJE PILIETINĖJE VEIKLOJE.

8.1. Bendravimo gimtąja kalba kompetencijos aktualumas dalyvavimui visuomeninėje pilietinėje veikloje. *Pažymėkite x Jums tinkamus atsakymo variantus.*

Dalyvavimas visuomeninėje pilietinėje veikloje	Padedą dalyvauti savivaldybių organizuotose renginiuose ir iniciatyvose	Padedą visuomeniniais pagrindais (savanoriškai) teikti pagalbą	Padedą užmegzti ir palaikyti ryšius su vietos bendruomenėmis (-ėmis)	Padedą prisiimti atsakomybę už vietos bendruomenės(ių) plėtrą	Padedą rinkti ir skleisti informaciją apie vietos bendruomenę(es) ir jų	Padedą rasti sau veiklą vietos bendruomenėje(se)	Padedą skatinti naują vietos bendruomenės(ių) veiklą
--	---	--	--	---	---	--	--

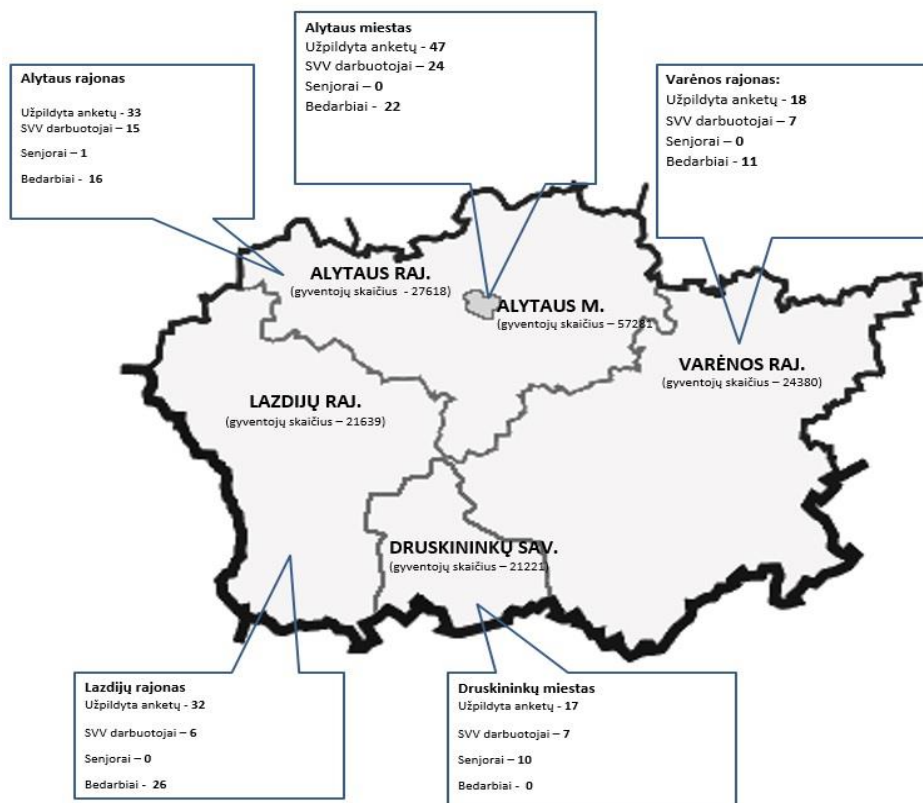
	, pridedant prie jų organizavi mo ir įgyvendini mo	savivaldy bėms įvairiais klausimai s			veiklą		
Žodyno išmanymas							
Gramatikos ir kalbos funkcijų išmanymas							
Gebėjimas suprasti perduodamą informaciją raštu ir žodžiu							
Gebėjimas skaityti ir suprasti literatūrinius ir neliteratūrinius tekstus							
Gebėjimas argumentuotai reikšti mintis ir nuomonę raštu ir žodžiu							
Gebėjimas parengti tekstą raštu							
Gebėjimas bendrauti su kitų kultūrų žmonėmis, palaikant konstruktyvų dialogą							
Gebėjimas pripažinti kultūrų įvairovę ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavi mo poreikį							

8.2. Bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos aktualumas dalyvavimui visuomeninėje pilietinėje veikloje. *Pažymėkite x Jums tinkamus atsakymo variantus.*

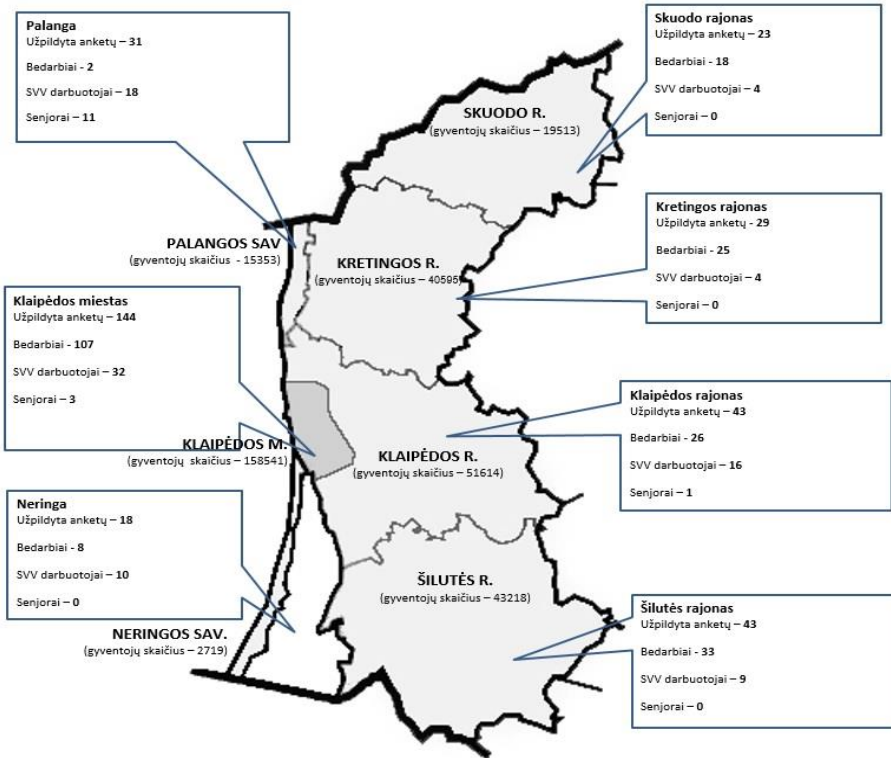
Dalyvavimas visuomeninėje pilietinėje veikloje	Padeda dalyvauti savivaldybių ir organizuoja muose renginiuose ir iniciatyvose, pridedant prie jų organizavimo ir įgyvendinimo	Padeda visuomeniniais pagrindais (savanoriškai) teikti pagalbą savivaldybėms įvairiais klausimais	Padeda užmegzti ir palaikyti ryšius su vietos bendruomenėmis	Padeda priimti atsakomybę už vietos bendruomenės (ių) plėtrą	Padeda rinkti ir skleisti informaciją apie vietos bendruomenę (es) ir jų veiklą	Padeda rasti sau veiklą vietos bendruomenėje (se)	Padeda skatinti naują vietos bendruomenės (ių) veiklą
Žodyno išmanymas							
Gramatikos ir kalbos funkcijų išmanymas							
Gebėjimas suprasti perduodamą informaciją raštu ir žodžiu							
Gebėjimas skaityti ir suprasti literatūrinius ir neliteratūrinius tekstus							
Gebėjimas argumentuotai reikšti mintis ir nuomonę raštu ir žodžiu							
Gebėjimas parengti tekstą raštu							
Gebėjimas bendrauti su kitų kultūrų žmonėmis, palaikant konstruktyvų dialogą							
Gebėjimas pripažinti kultūrų įvairovę ir tarpkultūrinio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikį							

Anketų skaičiai apskrityse ir jų savivaldybėse

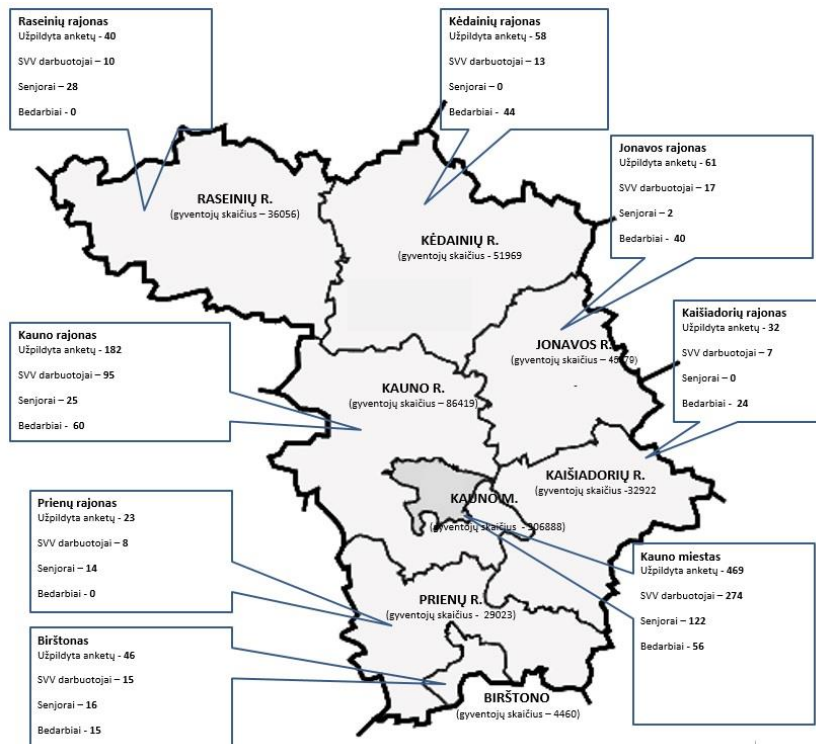
Alytaus apskritis

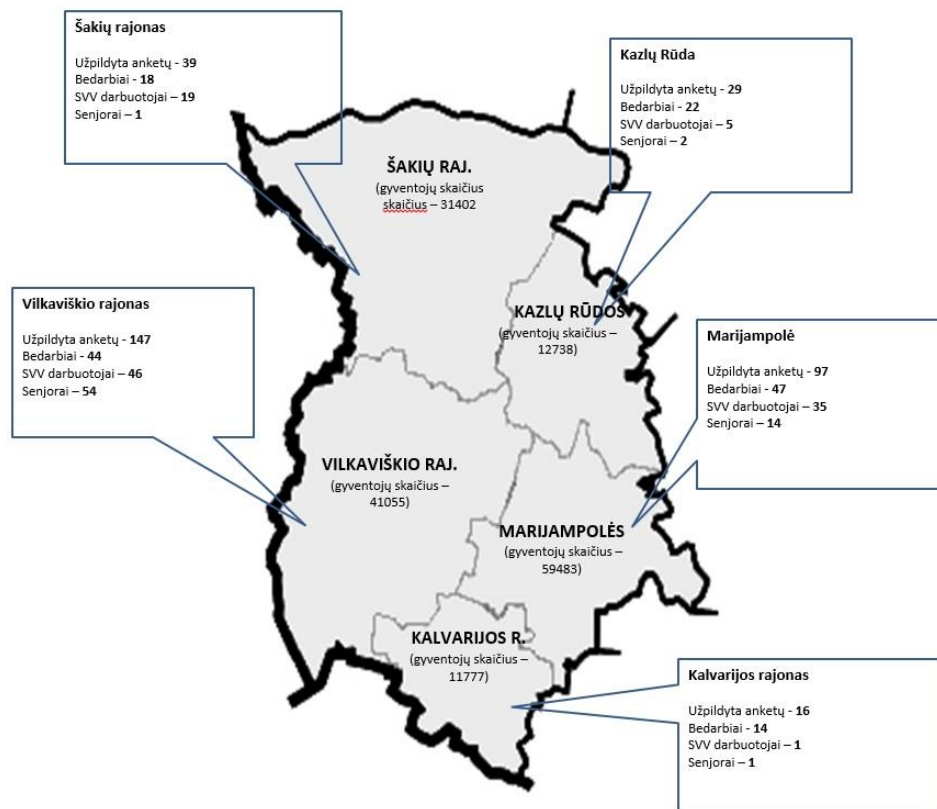
Klaipėdos apskritis

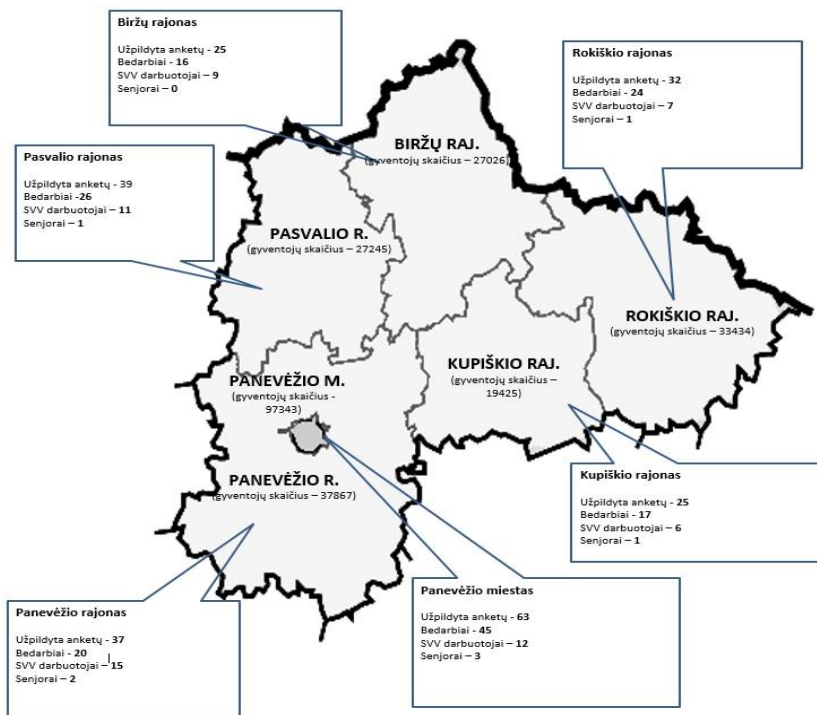
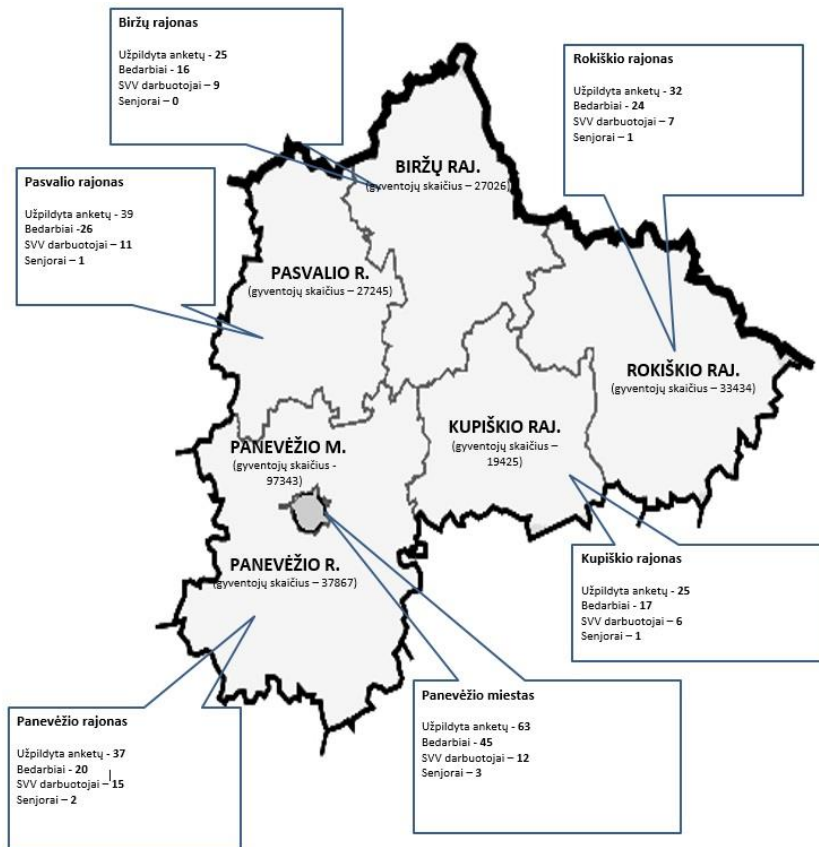
Kauno apskritis

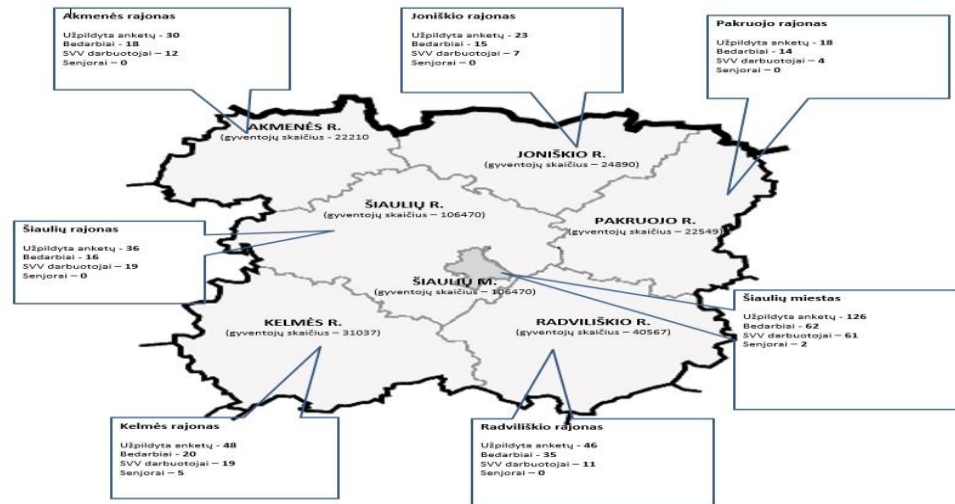
Marijampolės apskritis

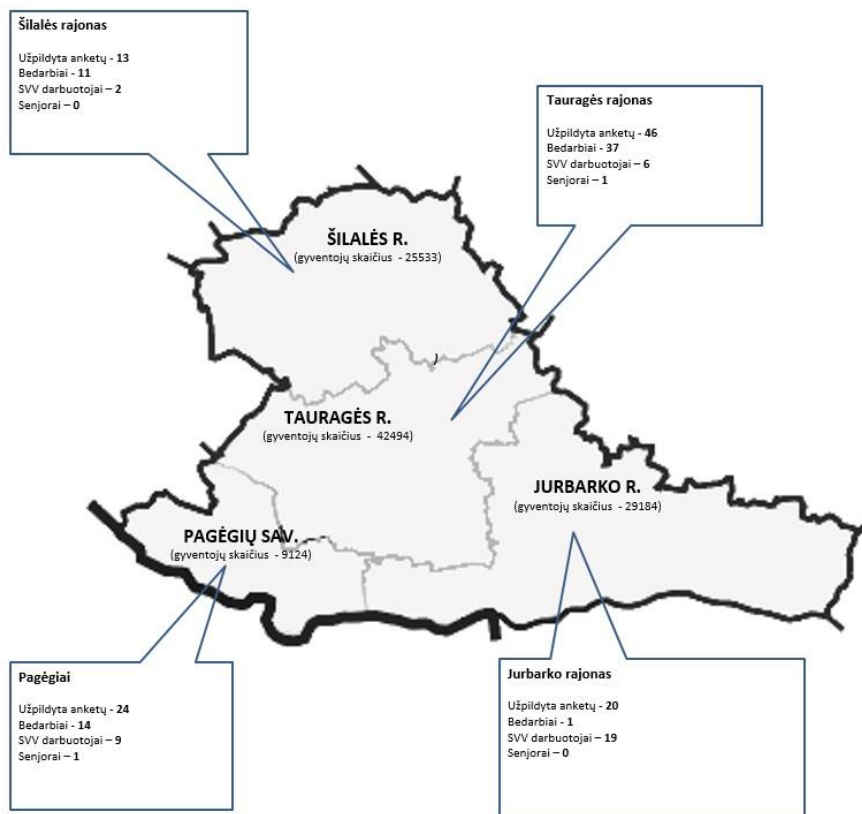
Panevėžio apskritis

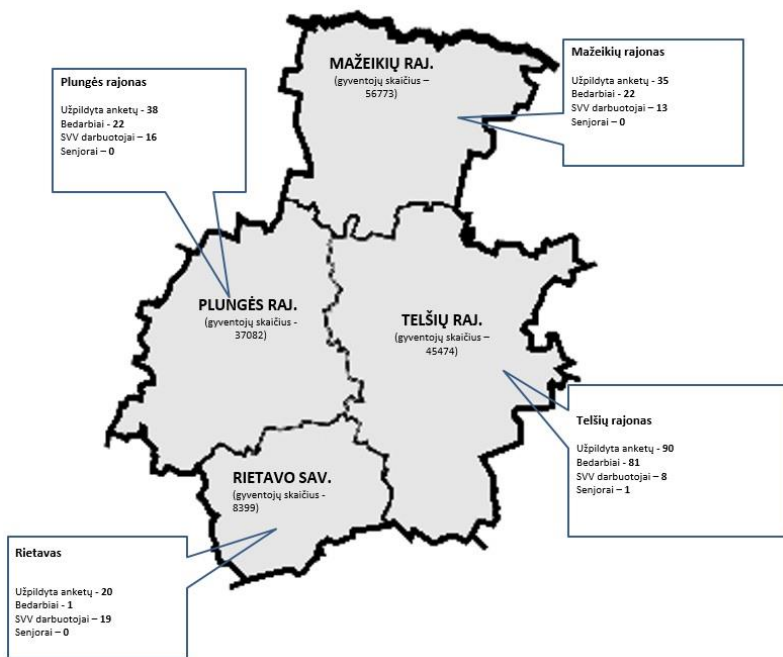
Šiaulių apskritis

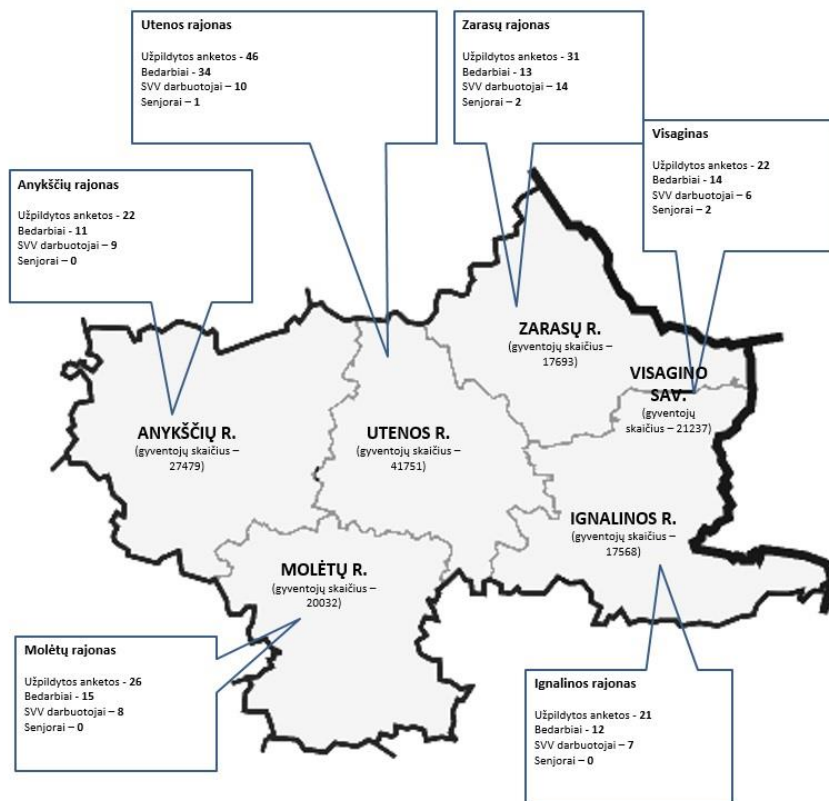
Tauragės apskritis

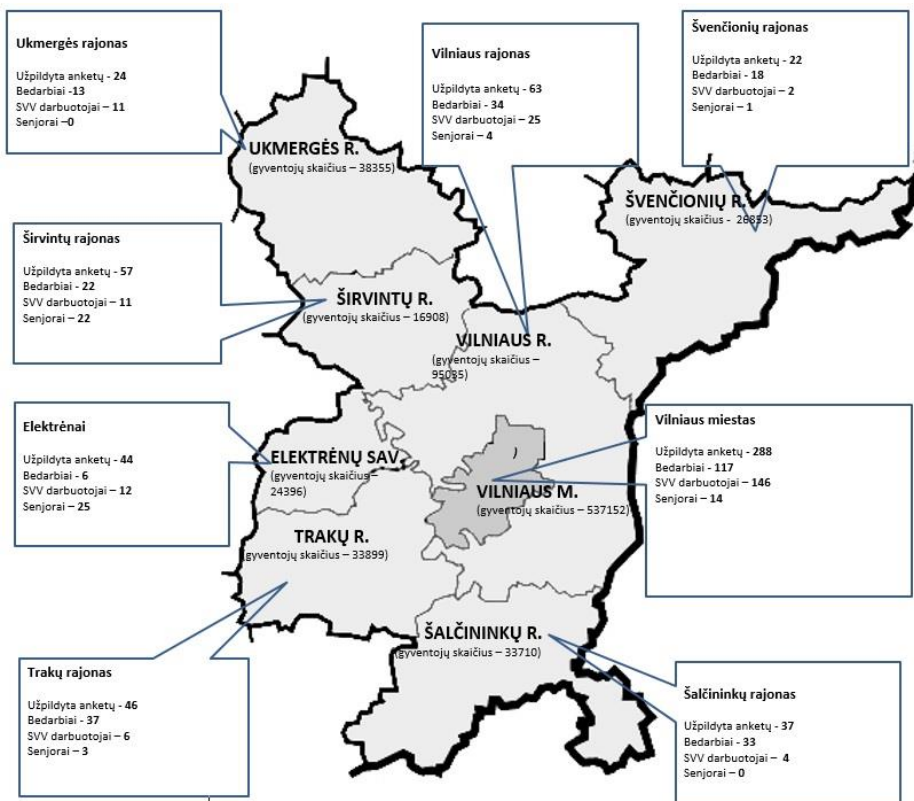
Telšių apskritis

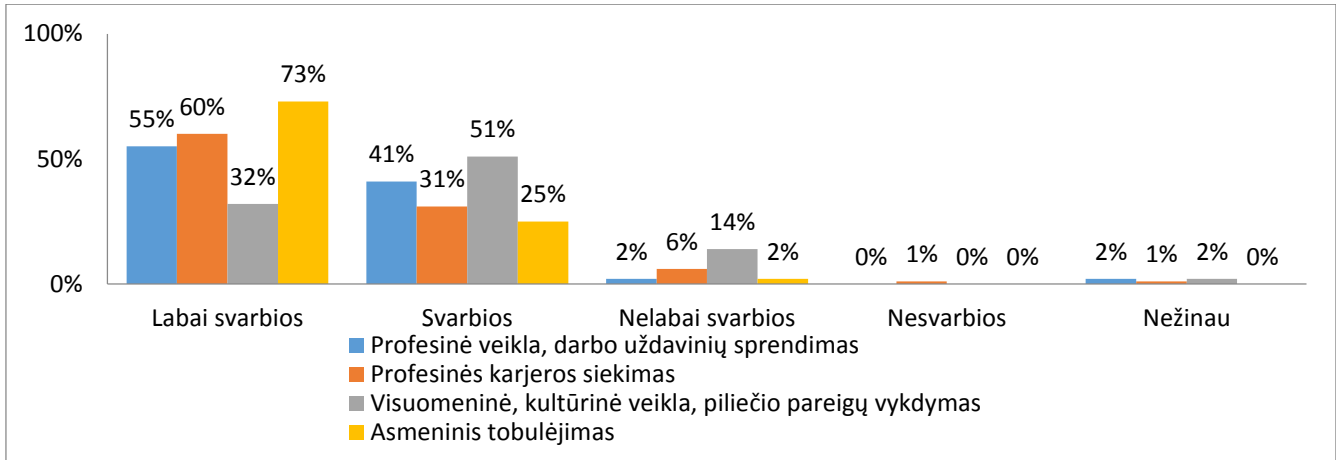
Utenos apskritis

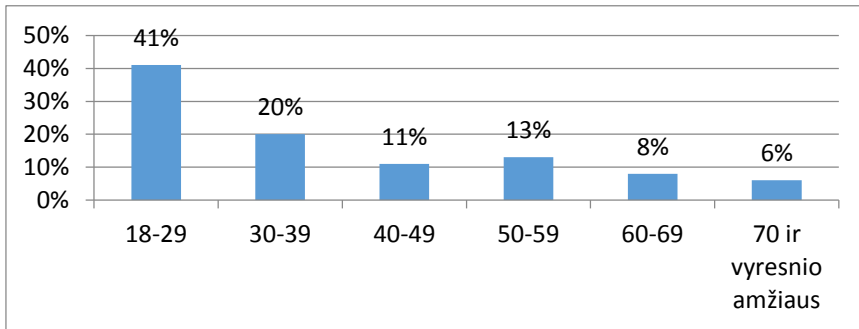
Vilniaus apskritis

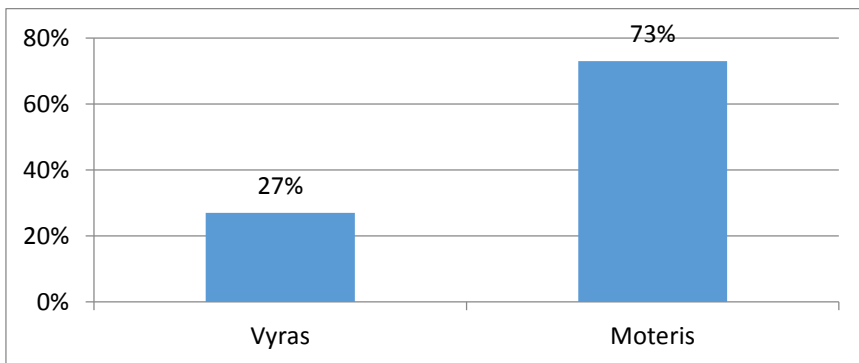
1.1. Kiek bendrosios kompetencijos yra Jums svarbios taikant šiose srityse?

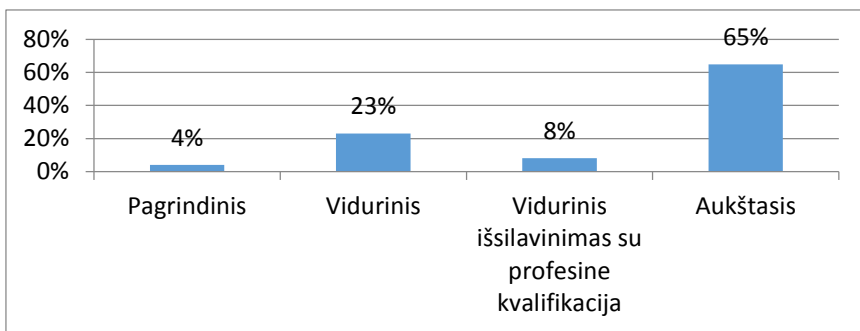
2.1. Amžius:

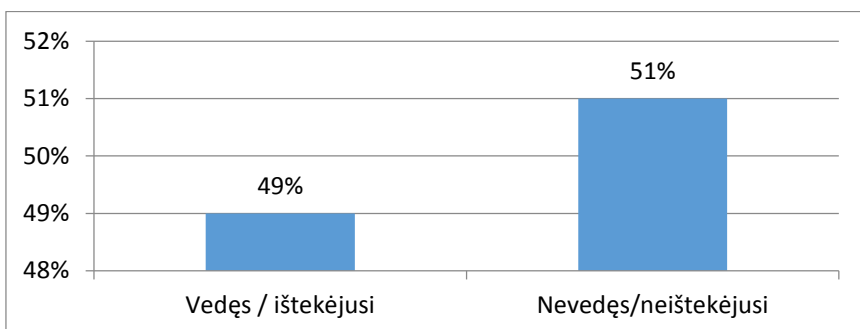
2.2. Jūsų lytis:

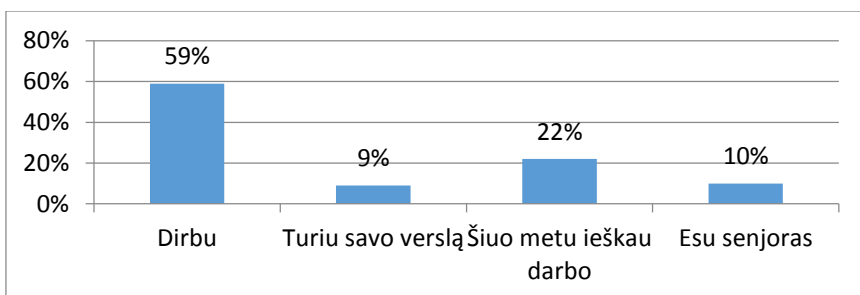
2.3. Išsilavinimas

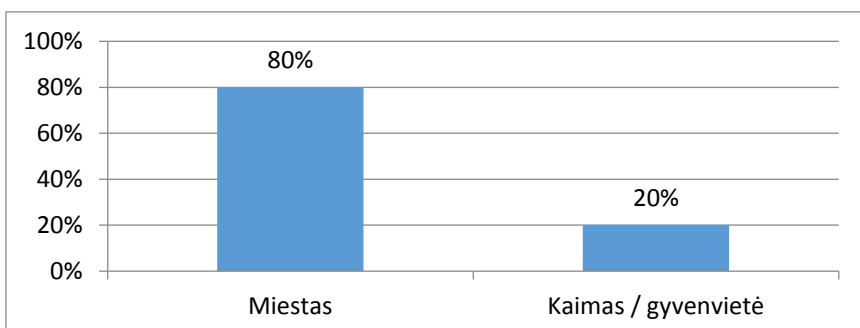
2.4. Šeimyninė padėtis:

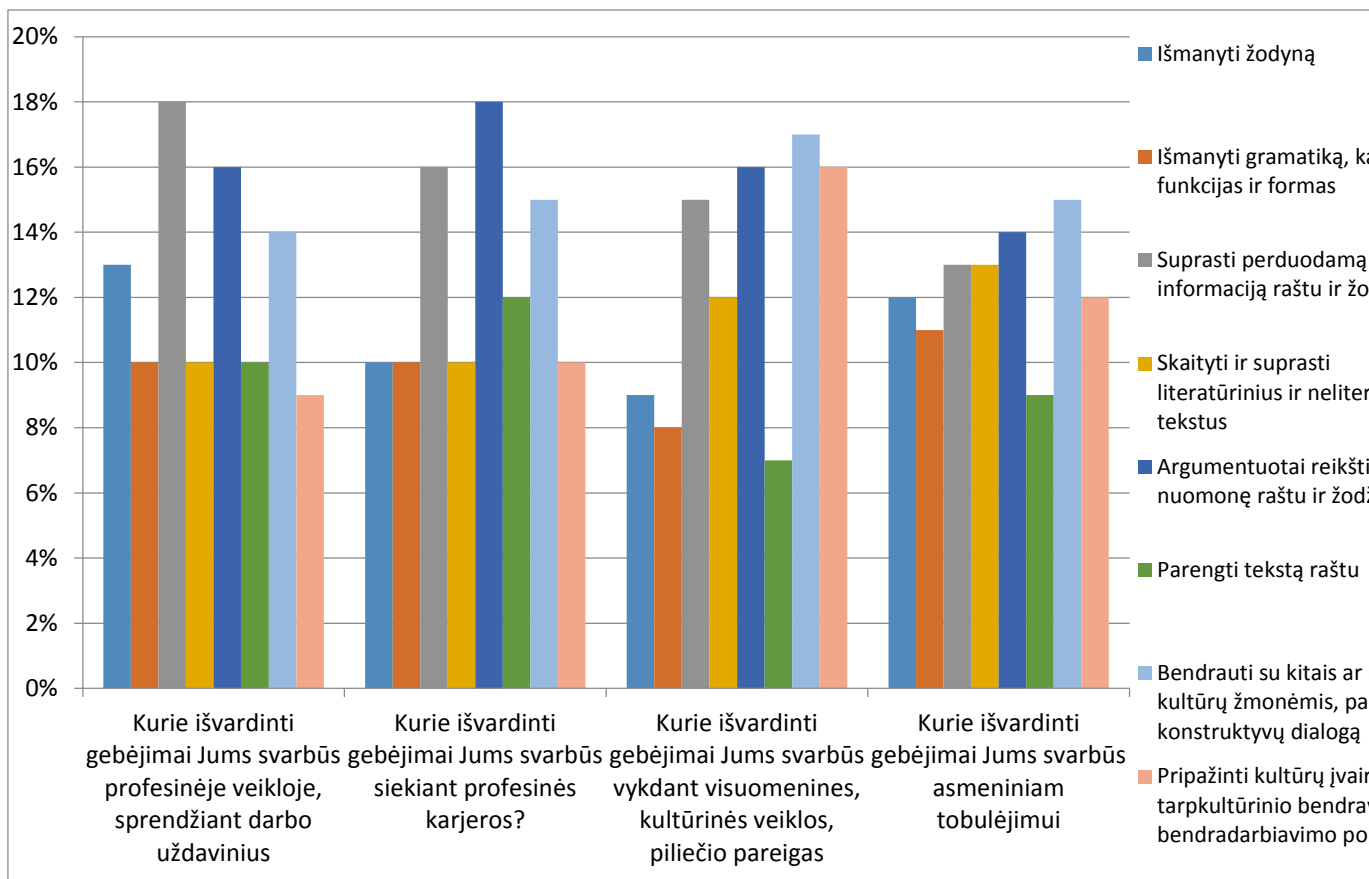
2.5. Užimtumo statusas:

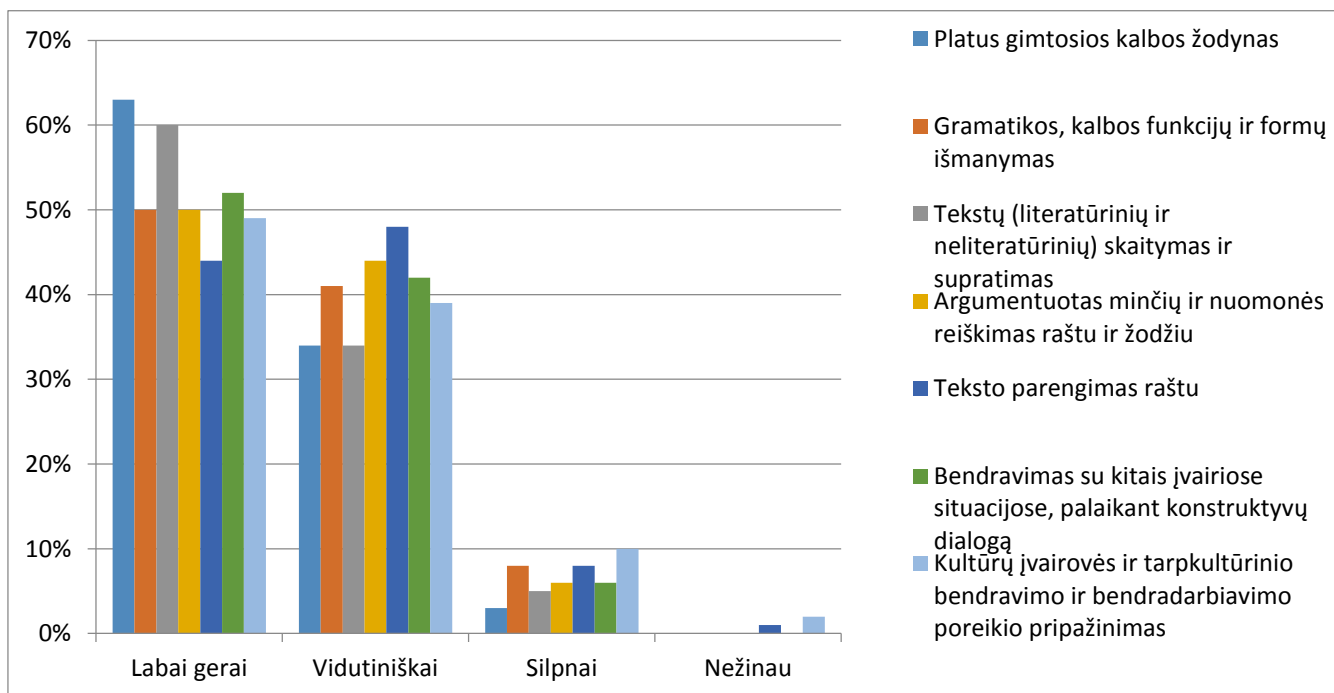
2.6. Gyvenamoji vieta:

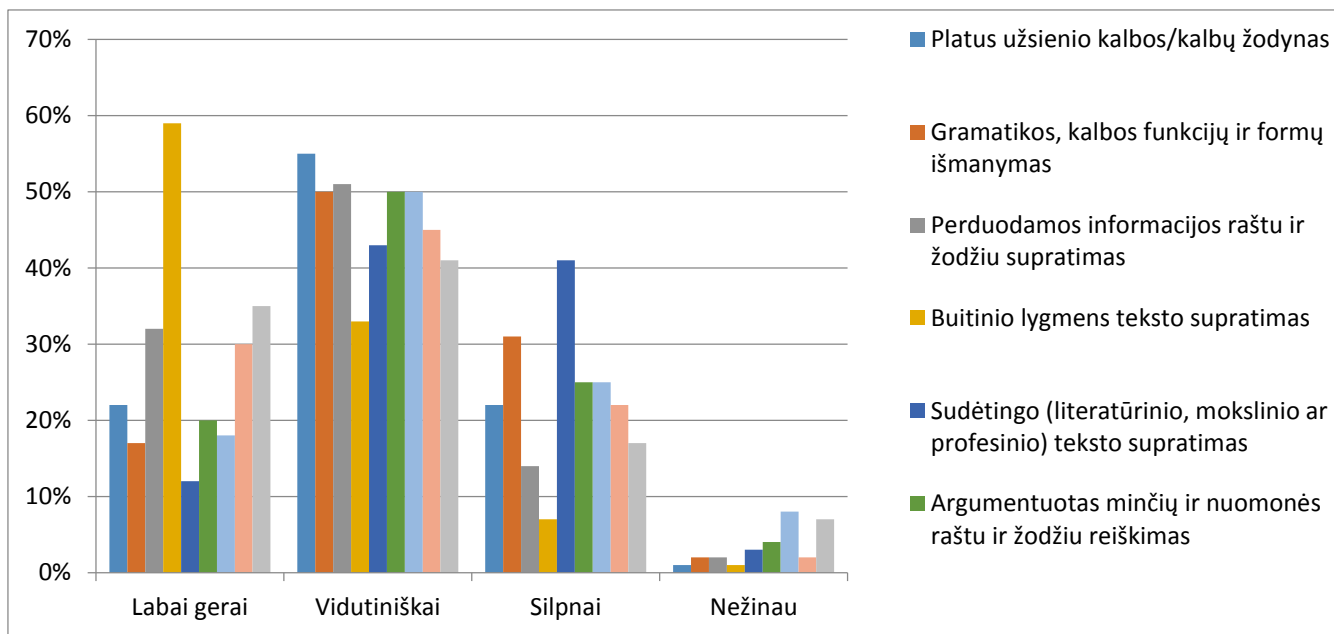
3.1. Kaip bendravimo gimtąja kalba ir bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos yra Jums reikšmingos nurodytose srityse?

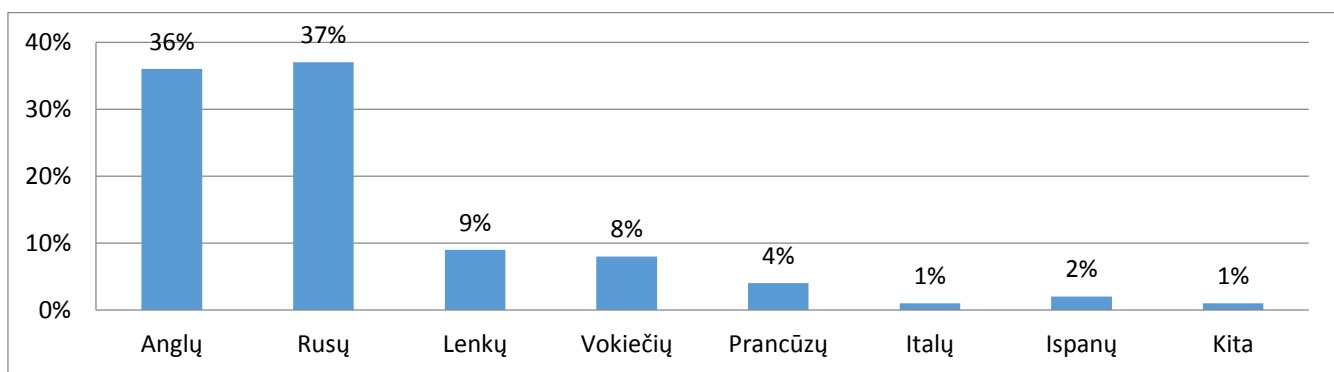
3.2.1. Kaip vertinate savo bendravimo gimtąja kalba kompetenciją ?

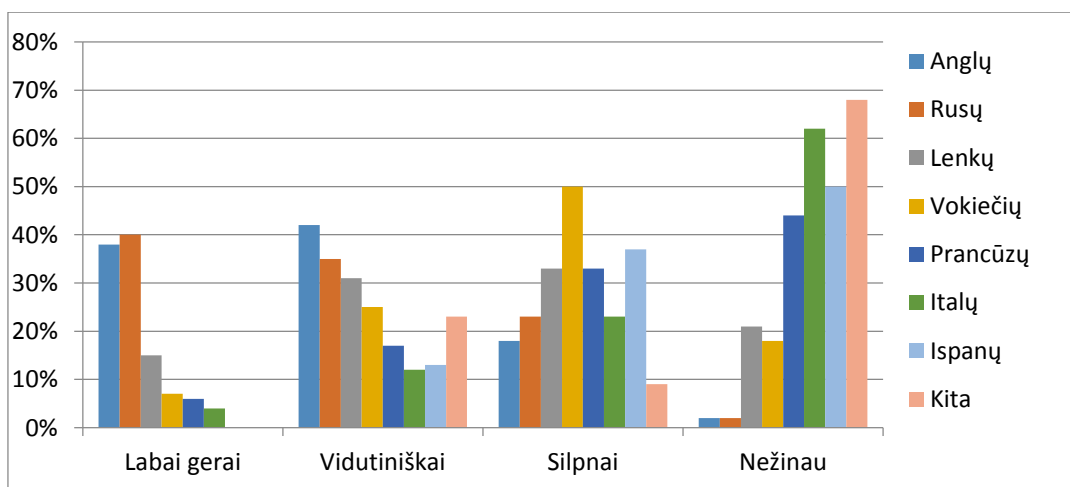
3.2.2. Kaip vertinate savo bendravimo užsienio kalbomis kompetenciją

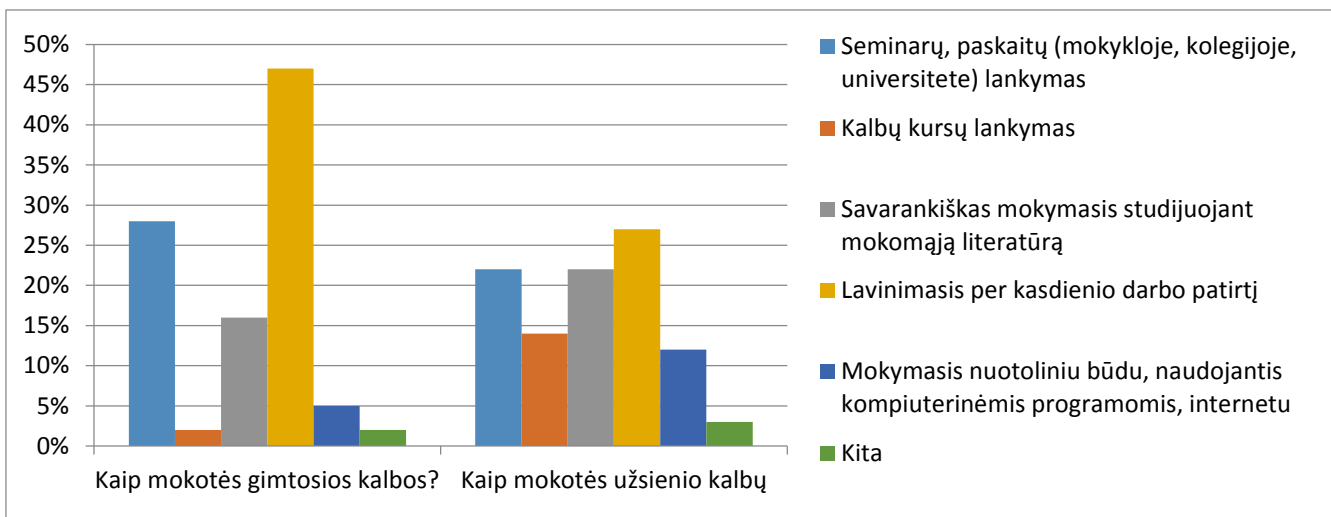
3.3. Kokiomis užsienio kalbomis gebate bendrauti?

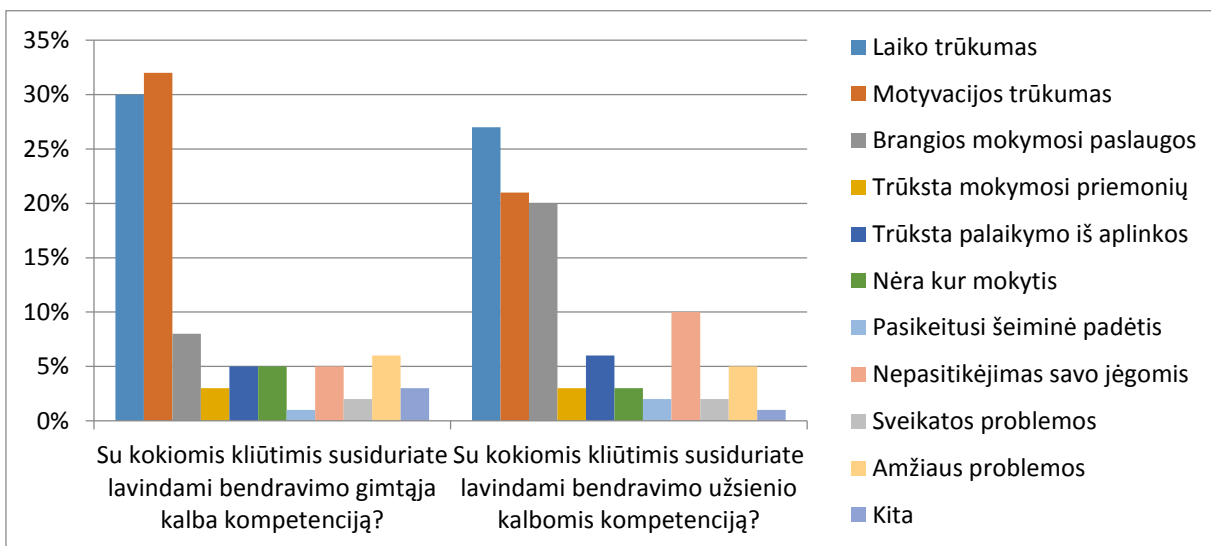
3.4. Kaip vertinate savo bendravimą minėtomis užsienio kalba/kalbomis?

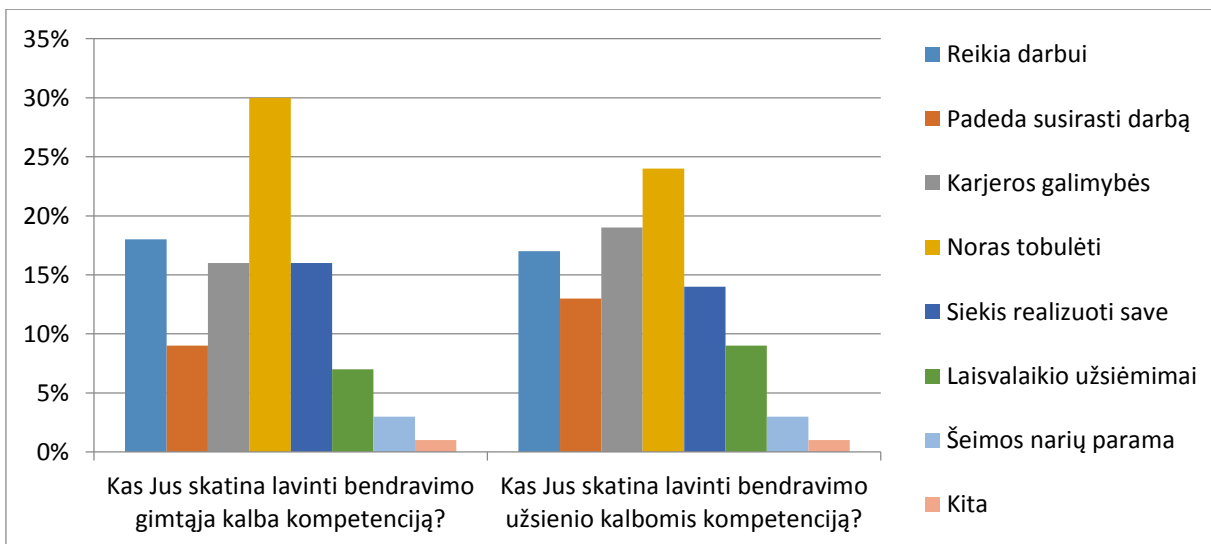
4. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų įgijimo būdai

5. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų įgijimo ir lavinimo kliūtys

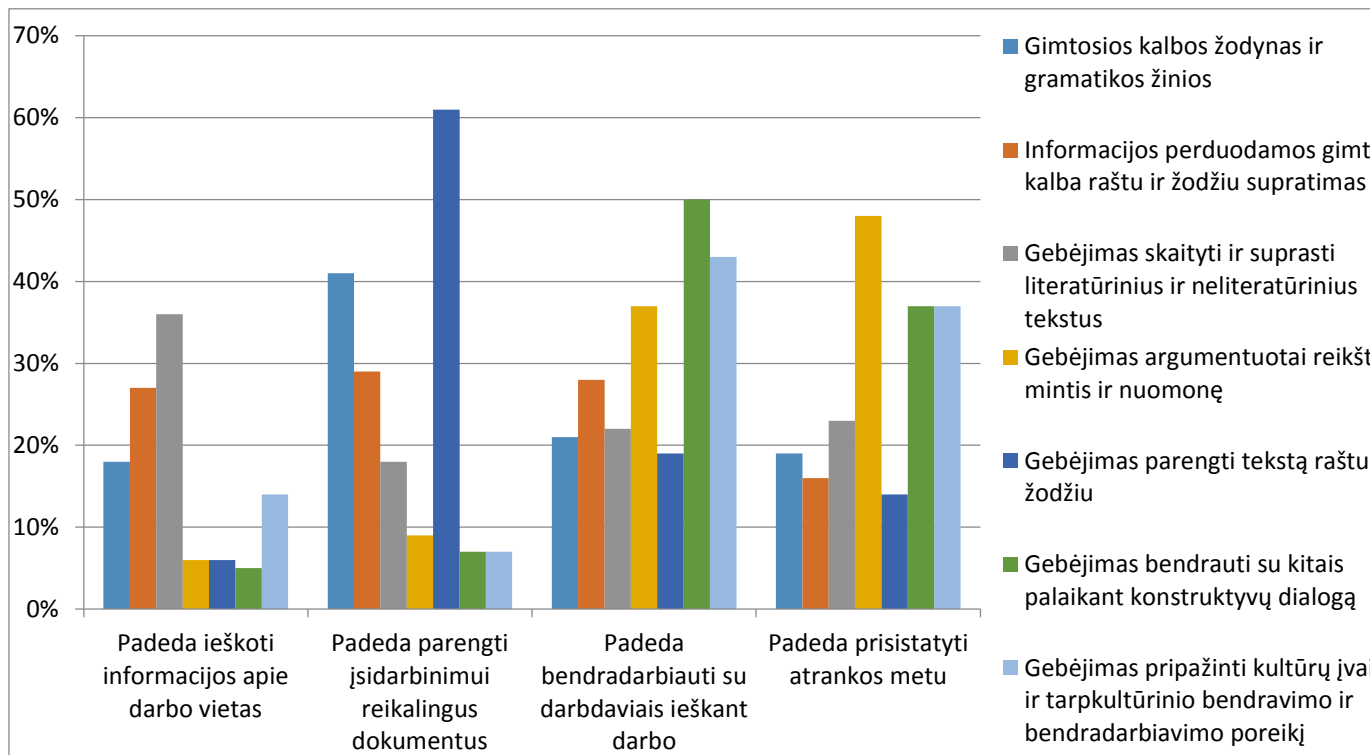

6. Veiksniai, skatinantys lavinti bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijas

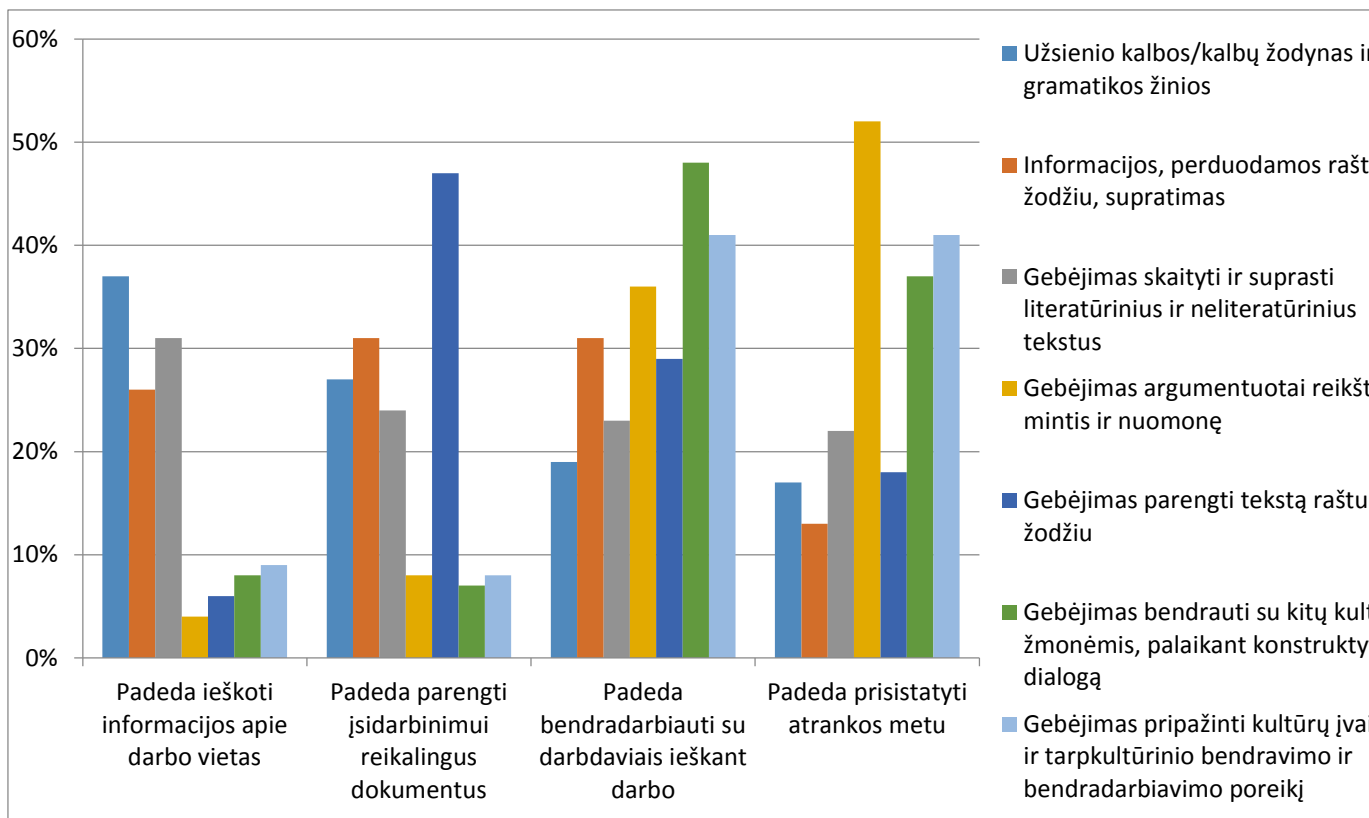

7. Bendravimo gimtąja kalba ir užsienio kalbomis kompetencijų poveikis asmenų profesiniam gyvenimui (įsidarbinimui, užimtumo statusui ir kokybei, profesinei karjerai ir kt.)

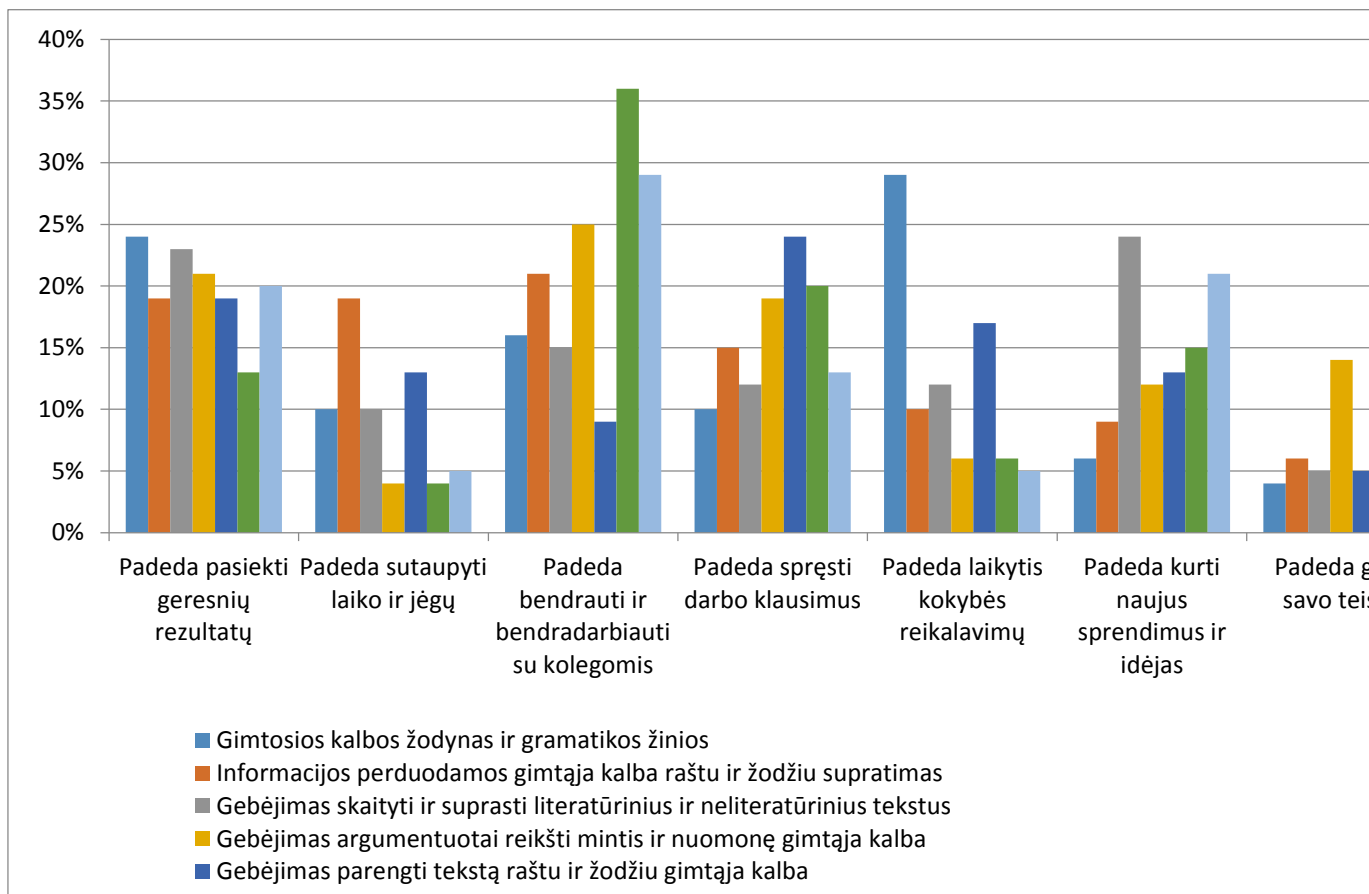
7.1. Darbo vietos paieška. Bendravimo gimtąja kalba kompetencijos poveikis

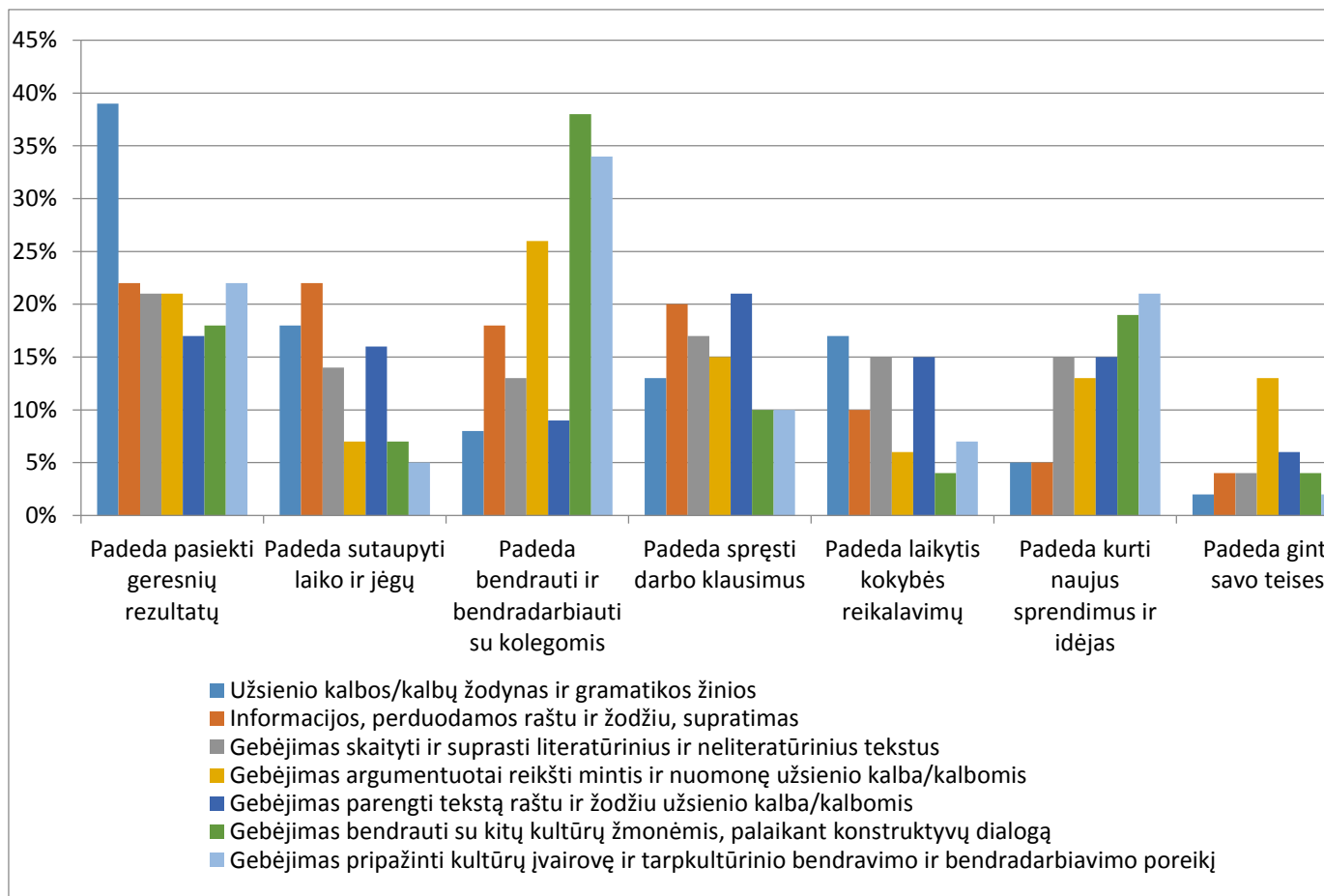
7.2. Darbo vietos paieška. Bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos poveikis

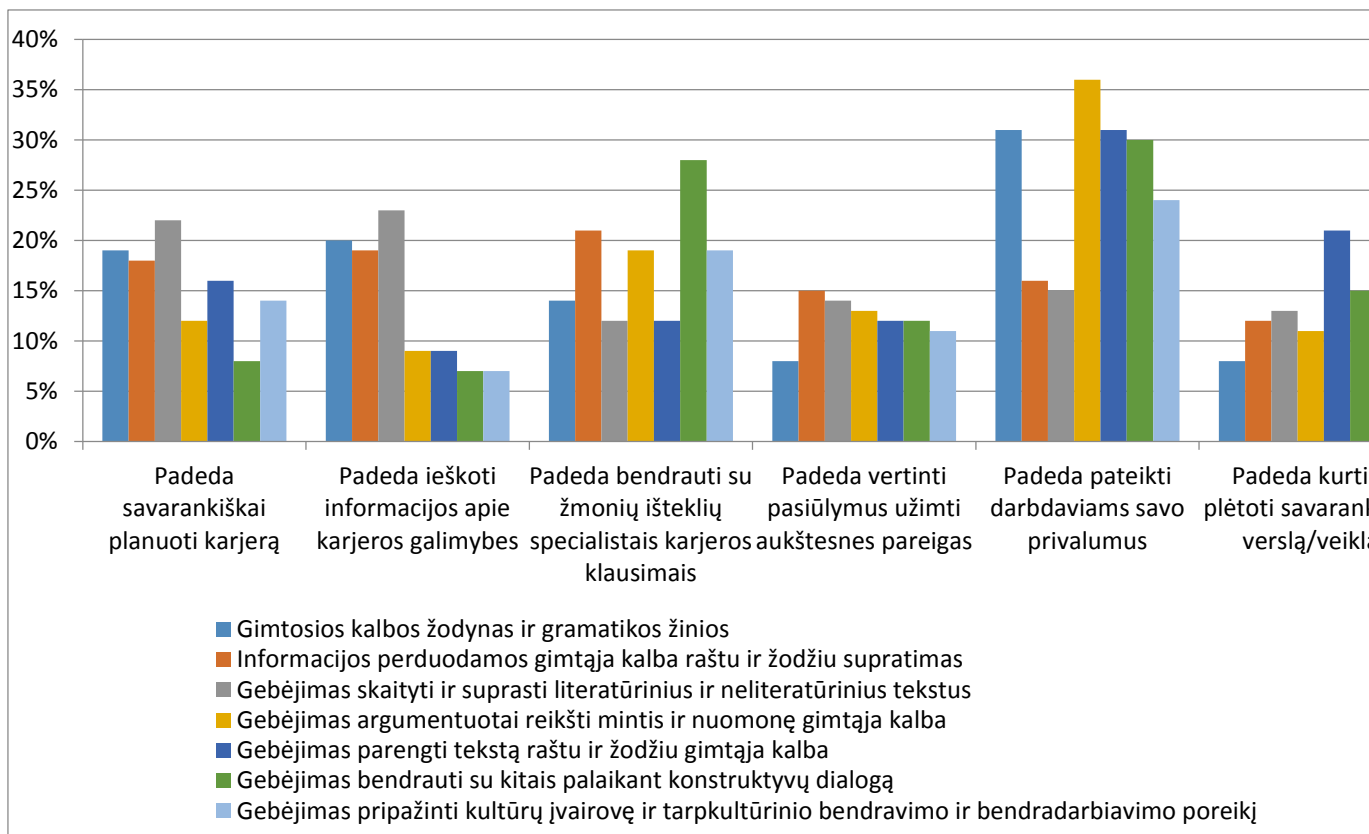
7.3. Darbo vietos išlaikymas. Bendravimo gimtąja kalba kompetencijos poveikis

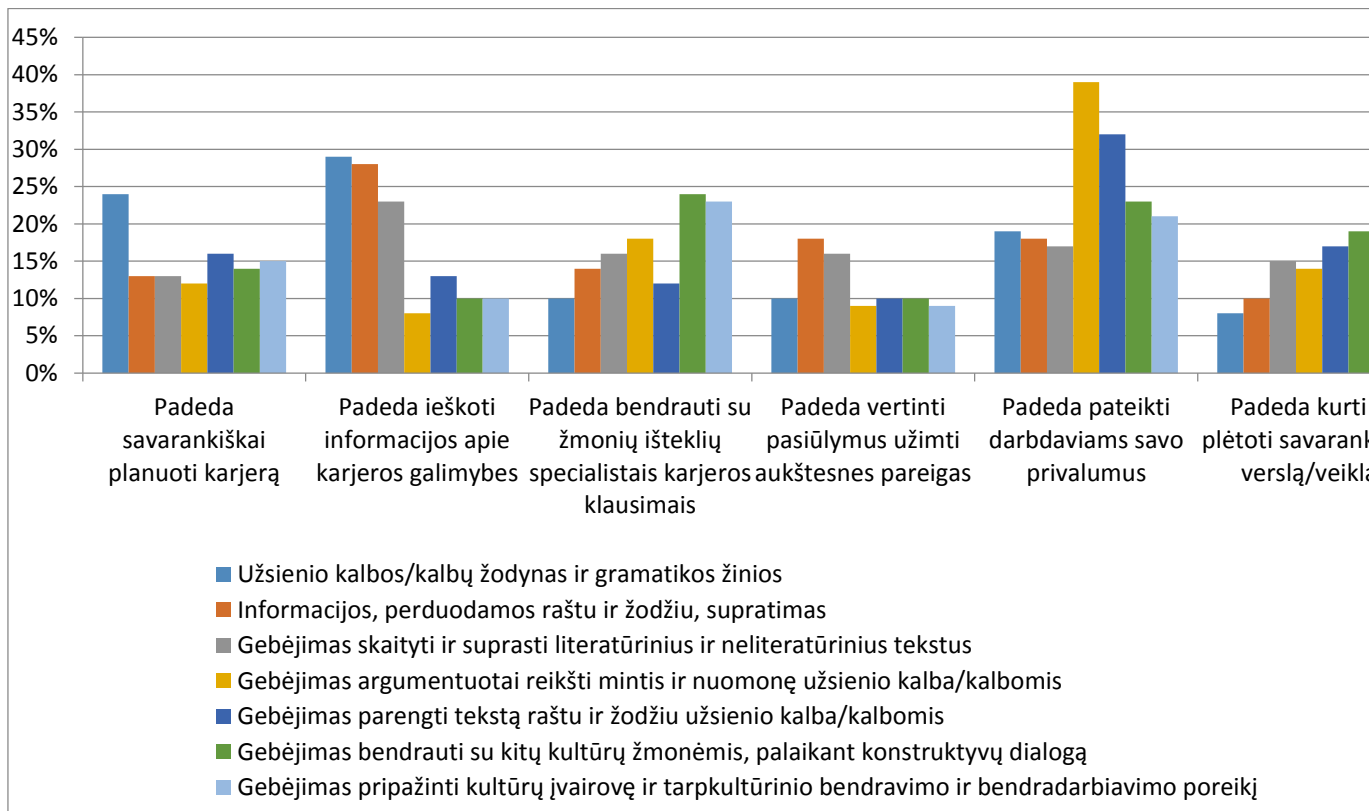
7.4. Darbo vietos išlaikymas. Bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos poveikis

7.5. Profesinės karjeros siekimas. Bendravimo gimtąja kalba kompetencijos poveikis

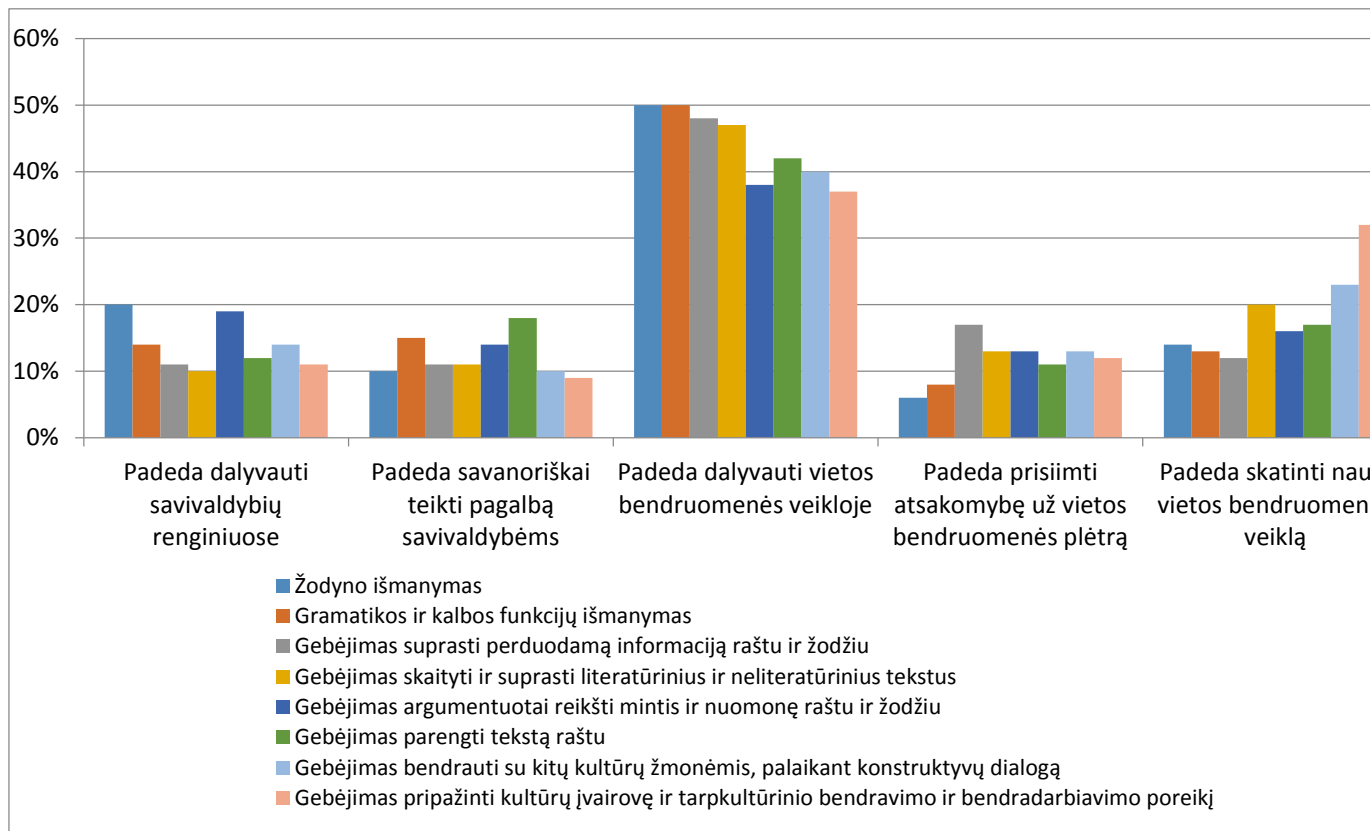

7.6. Profesinės karjeros siekimas. Bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos poveikis

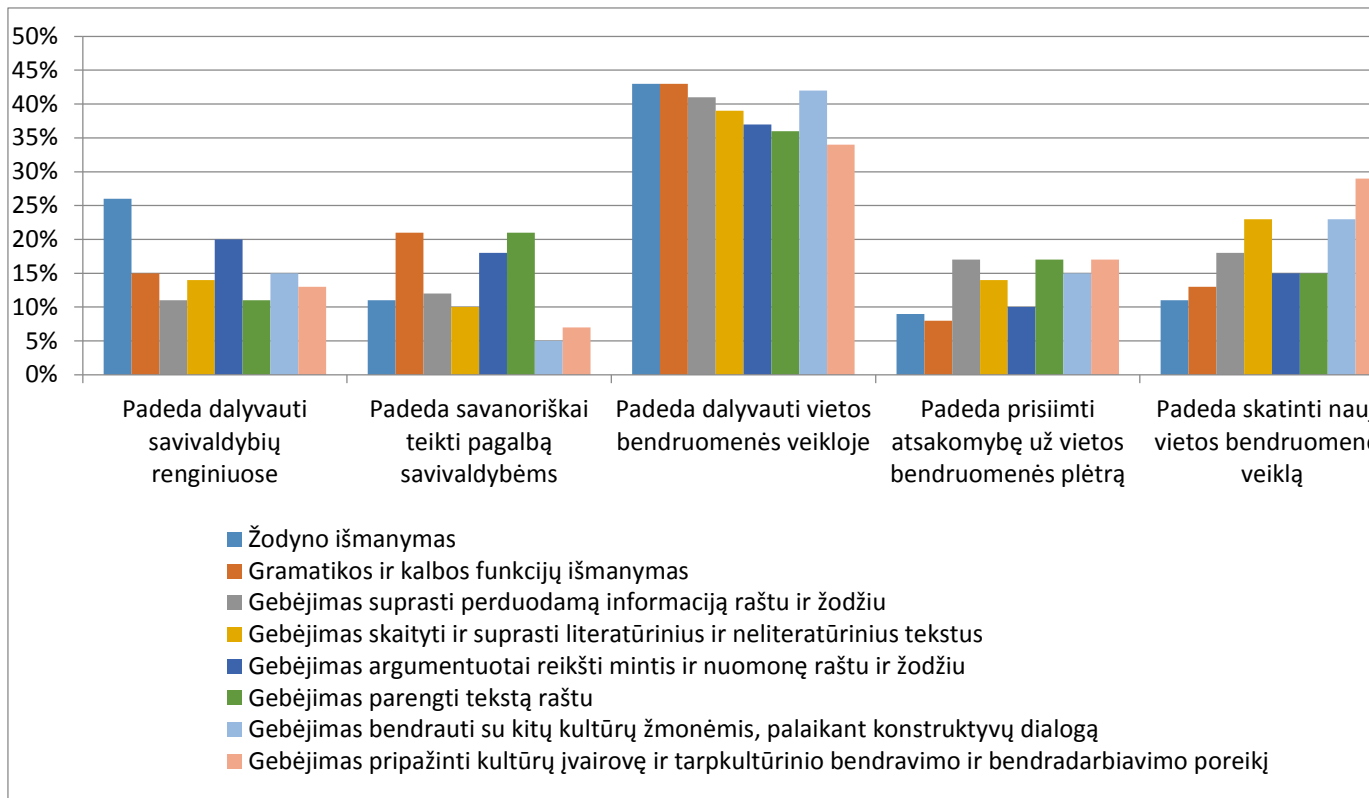

8. Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų poveikis asmenų dalyvavimui visuomeninėje pilietinėje veikloje.

8.1.1. Bendravimo gimtąja kalba kompetencijos aktualumas dalyvavimui visuomeninėje pilietinėje veikloje

8.2.1. Bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos aktualumas dalyvavimui visuomeninėje pilietinėje veikloje

Priedas

4 Priedas 1

Kendall's tau_b	Kaip bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: Ieškoti informacijos apie darbo vietas	Kaip bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: Parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus	Kaip bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: Prisistatyti atrankos metu	Kaip bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: Prisistatyti atrankos metu	Kaip bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: Ieškoti informacijos apie darbo vietas	Kaip bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: Parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus	Kaip bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: Bendrauti su darbdaviais ieškant darbo	Kaip bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: Prisistatyti atrankos metu
Kaip bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: Ieškoti informacijos apie darbo vietas	-	,777**	,765**	,716**	,174**	,155**	,200**	,184**
Kaip bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: Parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus	,777**	-	,817**	,826**	,131**	,141**	,180**	,183**
Kaip bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: Bendrauti su darbdaviais ieškant darbo	,765**	,817**	-	,845**	,175**	,181**	,234**	,211**
Kaip bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: Prisistatyti atrankos metu	,716**	,826**	,845**	-	,146**	,155**	,195**	,211**

Kaip bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: Ieškoti informacijos apie darbo vietas	,174**	,131**	,175**	,146**	-	,823**	,809**	,768**
Kaip bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: Parengti įsidarbinimui reikalingus dokumentus	,155**	,141**	,181**	,155*	,823**	-	,831**	,828**
Kaip bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: Bendrauti su darbdaviais ieškant darbo	,200**	,180**	,234**	,195**	,809**	,831**	-	,910**
Kaip bendravimo kitomis/užsienio kalbomis kalba gebėjimai padeda: Prisistatyti atrankos metu	,184**	,183**	,211**	,211**	,768**	,828**	,910**	-

** . Koreliacijos reikšmingumo lygmuo - 0.01

Kendall's tau_b	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: pasiekti geresnių rezultatų	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: sutaupyti laiko ir jėgų	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: bendrauti su klientais	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: laikytis kokybės reikalavimų	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: kurti naujus sprendimus ir idėjas	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: tobulėti
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: pasiekti geresnių rezultatų	-	,178**	,141**	,122**	,302**	,303**	,301**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: sutaupyti laiko ir jėgų	,178**	-	,478**	,458**	,536**	,592**	,544**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis	,141**	,478**	-	,628**	,591**	,599**	,579**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: bendrauti su klientais	,122**	,458**	,628**	-	,565**	,585**	,586**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: laikytis kokybės reikalavimų	,302**	,536**	,591**	,565**	-	,693**	,634**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: kurti naujus sprendimus ir idėjas	,303**	,592**	,599**	,585**	,693**	-	,696**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: tobulėti	,301**	,544**	,579**	,586**	,634**	,696**	-
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: kelti kvalifikaciją	,370**	,549**	,633**	,589**	,652**	,708**	,741**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: ginti savo teises	,238**	,494**	,593**	,586**	,616**	,627**	,643**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: pasiekti geresnių rezultatų	,279**	,175**	,167**	,109**	,171**	,226**	,169**

Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: sutaupyti laiko ir jėgų	,194**	,422**	,293**	,280**	,341**	,328**	,327**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis	,070	,251**	,356**	,311**	,254**	,354**	,319**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: bendrauti su klientais	,061	,348**	,485**	,529**	,396**	,417**	,375**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: laikytis kokybės reikalavimų	,206**	,357**	,330**	,289**	,445**	,379**	,353**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: kurti naujus sprendimus ir idėjas	,101*	,336**	,340**	,308**	,358**	,399**	,381**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: tobulėti	,160**	,347**	,420**	,413**	,379**	,422**	,414**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: kelti kvalifikaciją	,166**	,360**	,446**	,406**	,435**	,429**	,412**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: ginti savo teises	,182**	,261**	,302**	,317**	,345**	,341**	,365**

Kendall's tau_b	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: planuoti karjerą	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: ieškoti informacijos apie karjeros galimybes	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: bendrauti su žmonių išteklių specialistais	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: pateikti darbdaviams savo privalumus	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: kurti ir plėtoti savarankišką verslą	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: tobulėti profesinėje srityje
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: planuoti karjerą	-	,140**	,354**	,404**	,271**	,370**	,297**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: ieškoti informacijos apie karjeros galimybes	,140**	-	,445**	,480**	,477**	,359**	,465**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: bendrauti su žmonių išteklių specialistais	,354**	,445**	-	,646**	,585**	,559**	,560**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas	,404**	,480**	,646**	-	,621**	,547**	,606**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: pateikti darbdaviams savo privalumus	,271**	,477**	,585**	,621**	-	,490**	,584**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: kurti ir plėtoti savarankišką verslą	,370**	,359**	,559**	,547**	,490**	-	,437**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: tobulėti prof. srityje	,276**	,465**	,560**	,606**	,584**	,437**	-
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda:	,395**	,058	,129**	,192**	,112*	,240**	,079

planuoti karjerą							
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: ieškoti informacijos apie karjeros galimybes	,177**	,345**	,381**	,381**	,338**	,288**	,334**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: bendrauti su žmonių išteklių specialistais	,124**	,266**	,393**	,327**	,315**	,293**	,210**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas	,211**	,312**	,372**	,468**	,378**	,315**	,341**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: pateikti darbdaviams savo privalumus	,150**	,354**	,401**	,395**	,438**	,319**	,340**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: kurti ir plėtoti savarankišką verslą	,250**	,274**	,391**	,388**	,355**	,623**	,314**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: tobulėti prof. srityje	,093*	,274**	,319**	,297**	,342**	,233**	,476**

** . Koreliacijos reikšmingumo lygmuo - 0.01

Kendall's tau_b	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda:	Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai	Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai	Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai	Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai	Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai	Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai
------------------------	--	--	--	--	--	--	--

	tobulėti prof. srityje	padeda: planuoti karjerą	padeda: ieškoti informacijos apie karjeros galimybes	padeda: bendrauti su žmonių išteklių specialistais	padeda: vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas	padeda: pateikti darbdaviams savo privalumus	padeda: tobulėti prof. srityje
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: planuoti karjerą	,276**	,395**	,177**	,124**	,211**	,150**	,093*
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: ieškoti informacijos apie karjeros galimybes	,465**	,058	,345**	,266**	,312**	,354**	,274**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: bendrauti su žmonių išteklių specialistais	,560**	,129**	,381**	,393**	,372**	,401**	,319**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas	,606**	,192**	,381**	,327**	,468**	,395**	,297**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: pateikti darbdaviams savo privalumus	,584**	,112*	,338**	,315**	,378**	,438**	,342**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: kurti ir plėtoti savarankišką verslą	,437**	,240**	,288**	,293**	,315**	,319**	,233**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda: tobulėti prof. srityje	-	,079	,334**	,210**	,341**	,340**	,233**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: planuoti karjerą	,079	-	,237**	,288**	,385**	,255**	,139**
Bendravimo	,334**	,237**	1,000	,364**	,426**	,362**	,299**

kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: ieškoti informacijos apie karjeros galimybes							
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: bendrauti su žmonių išteklių specialistais	,210**	,288**	,364**	-	,436**	,394**	,217**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: vertinti pasiūlymus užimti aukštesnes pareigas	,341**	,385**	,426**	,436**	-	,486**	,388**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: pateikti darbdaviams savo privalumus	,340**	,255**	,362**	,394**	,486**	1,000	,347**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: kurti ir plėtoti savarankišką verslą	,314**	,410**	,343**	,442**	,428**	,438**	,333**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda: tobulėti prof. srityje	,476**	,139**	,299**	,217**	,388**	,347**	-

** . Koreliacijos reikšmingumo lygmuo - 0.01

	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda dalyvauti savivaldybių organizuojamuose renginiuose ir iniciatyvose	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda savanoriškai teikti pagalbą savivaldybėms	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda palaikyti ryšius su vietos bendruomenėmis	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda prisiimti atsakomybę už vietos bendruomenių plėtrą	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda rinkti ir skleisti informaciją apie vietos bendruomenes	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda rasti saugią ir veiklą vietos bendruomenėse	Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda skatinti naują vietos bendruomenių veiklą
Kendall's tau_b							
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda dalyvauti savivaldybių organizuojamuose renginiuose ir iniciatyvose	-	,327**	,146**	,357**	,361**	,205**	,457**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda savanoriškai teikti pagalbą savivaldybėms	,327**	-	,318**	,570**	,534**	,341**	,562**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda palaikyti ryšius su vietos bendruomenėmis	,146**	,318**	-	,403**	,502**	,384**	,456**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda prisiimti atsakomybę už vietos bendruomenių plėtrą	,357**	,570**	,403**	-	,630**	,456**	,651**

Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda rinkti ir skleisti informaciją apie vietos bendruomenes	,361**	,534**	,502**	,630**	-	,534**	,690**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda rasti sau veiklą vietos bendruomenėse	,205**	,341**	,384**	,456**	,534**	-	,557**
Bendravimo gimtąja kalba gebėjimai padeda skatinti naują vietos bendruomenių veiklą	,457**	,562**	,456**	,651**	,690**	,557**	-
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda dalyvauti savivaldybių organizuojamuose renginiuose ir iniciatyvose	,396**	,277**	,118*	,169**	,209**	,089	,240**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda savanoriškai teikti pagalbą savivaldybėms	,206**	,449**	,068	,211**	,235**	,119*	,238**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda palaikyti ryšius su vietos bendruomenėmis	,029	,138*	,334**	,188**	,178**	,155**	,149**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda prisiimti atsakomybę už vietos bendruomenių plėtrą	,200**	,272**	,223**	,442**	,305**	,213**	,340**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda rinkti ir skleisti informaciją apie vietos bendruomenes	,150**	,256**	,255**	,285**	,379**	,296**	,313**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda rasti sau veiklą vietos bendruomenėse	,061	,176**	,207**	,174**	,213**	,306**	,230**
Bendravimo kitomis/užsienio kalbomis gebėjimai padeda skatinti naują vietos bendruomenių veiklą	,269**	,312**	,255**	,383**	,371**	,331**	,492**
